Editura UNIVERS

„. . . patetismul lui Ghelderode se hrănește din înseși izvoarele tragediei — moartea, voluptatea, ura ; el împinge fiecare patimă pînă la incandescență, cu riscul de a-și arde personajele, pradă flăcărilor unui infern care începe de pe pămînt."

PIERRE DE BOISDEFFRE

Lei 6,75

216

1973

MICHEL DE GHELDERODE • POVESTIRI CREPUSCULARE

MICHEL DE GHELDERODE

POVESTIRI CREPUSCULARE

COLECȚIA MERIDIANE

Coperta de George Pătru

Michel de Ghelderode
SORTILÈGES ET AUTRES CONTES CRÉPUSCULAIRES

Michel de Ghelderode

Povestiri crepusculare

Traducere și cuvînt înainte de
Ana Blandiana

Editura UNIVERS

București, 1973

La timpul fantastic

Pînă în 1947, cînd Parisul, ieşit din război, dar marcat pentru multă vreme încă de criza de conştiinţă pe care o străbătea, îl descoperea cu uimire şi zgomot, numele lui Michel de Ghelderode era acela al unui umil arhivar ascuns în Flandra sa natală, personaj straniu şi atemporal purtîndu-şi discret prin lume geniul literar şi vocaţia singurătăţii. Cînd a izbucnit succesul avea cincizeci de ani, şi a trăit mai mult de un deceniu fugind de public şi ascunzîndu-se de reporteri, încercînd din toate puterile să se reîntoarcă la starea sa primară, de linişte, de solitudine, de anonimat. Dar cel ce scria piese de teatru ciudate, jucate de trupe de amatori, devenise unul dintre marii dramaturgi contemporani şi singurătatea arhivelor flamande lăsa locul, implacabil, marii singurătăţi a istoriei literare.

În *Larousse* şi în *Garzanti,* în enciclopedii şi în dicţionare literare, Michel de Ghelderode este prezentat ca dramaturg, autor al unor celebre piese scurte, aducînd pe scenă o lume insolită şi tulburătoare, tragică şi grotescă în egală măsură, desprinsă din timp sau ancorată cu o ciudată suferinţă în secole stinse demult. Şi totuşi, în afara pieselor de teatru, Michel de Ghelderode a scris şi unele dintre cele mai frumoase povestiri ale acestui secol, proză ambiguă, părînd la fel de aproape de poem şi de mărturisirea de credinţă, înflorind din vis şi din lemnul visător al bibliotecilor, înrudită cu dra-

maturgia autorului ei şi flagrant deosebită, totuşi, de ea. În timp ce piesele trezesc la lumina reflectoarelor personaje contorsionate şi funambuleşti, crude, sarcastice, posedate de diavol sau de propriile lor obsesii, *Povestirile Crepusculare* luminează blînd un unic personaj, singuratic şi nostalgic, împăcat cu sine şi cu moartea, învins de lume, deci nemaitemîndu-se de ea, senin şi curat ca un ochi limpezit de plîns. Ai impresia că autorul a avut nevoie de sălbatica exorcizare şi de chinul dramaturgiei sale, pentru a ajunge la seninătatea tandră şi crepusculară a acestor povestiri.

Ceea ce deosebeşte proza de teatrul lui Ghelderode este simplitatea, linearitatea ei. Un acelaşi personaj — care nu este, evident, decît autorul — trece încet, pierdut într-o înţeleaptă, resemnată şi programatică visare, prin cele douăsprezece povestiri, cu blînda detaşare a celui definitiv învins, a celui dinainte învins, chiar. Pentru că personajul lui Ghelderode nu se ciocneşte cu lumea dovedindu-se mai slab decît ea, el nu este mai slab sau mai puternic decît ceilalţi, el este *altfel;* el nu doreşte să învingă şi nu se teme că ar putea fi învins, el nu doreşte decît să se poată izola dintr-o lume care obligă la contacte şi legături, el nu doreşte decît să evadeze dintr-o lume care iartă orice în afara tentativelor de evadare. Inadaptabilitatea acestui erou strînge în sine o întreagă temă a literaturii europene, trecînd-o prin prisma unei stranii viziuni şi ducînd-o, prin absurd, pînă la nerecunoaştere. Singurătatea eroului lui Ghelderode nu aminteşte prin nimic solitudinea eroilor romantici, deşi pare să aibă aceleaşi premise, cum nu pare romantică nici evadarea în trecut, atît de obişnuită totuşi la scriitorii secolului nouăsprezece. Singurătatea nu mai este orgolioasă, superbă, mîndră, dispreţuitoare ca a romanticilor, singurătatea este la Ghelderode tremurătoare, temătoare, umilă chiar, speriată nu numai de duşmani, ci şi de prieteni, dornică să nu fie observată, intenţionat ştearsă şi pierdută în umbră. Ea, singurătatea, nu mai este un gest, o poză măreaţă şi sublimă, ci o necesitate vitală, o condiţie a existenţei pentru păstrarea căreia nici un sacrificiu nu este de ajuns. Mai mult decît o formă de mizantropie, această izolare este o formă de apărare şi o expresie a bunătăţii, pentru că nu omul, ci societatea îi repugnă eroului, societatea contemporană mai ales, societatea de consum cu aprigele ei concurenţe şi continua ei goană, cu dezorientatele ei idealuri şi meschinele ei suferinţe ; de această societate şi de acest prezent fuge scriitorul lipsit de apărare, tot ceea ce cade în afara societăţii şi a prezentului integrîndu-se firesc în universul său dominat de mirajul inactualităţii.

De altfel, întreaga proză ghelderodeană nu este altceva decît o meditaţie minuţioasă asupra tuturor dimensiunilor şi sensurilor timpului. Desigur, simpatia scriitorului, şi a eroului său, merge spre timpi revoluţi, spre epoci trecute, dar ceea ce este evident în această preferinţă e lipsa de concreteţe, lipsa amănuntelor care-l atrag într-acolo. În mod revelator, preferinţa pentru trecut este o expresie a groazei de prezentul acaparator, trecutul fiind bănuit nu mai bun, ci mai indiferent, mai compatibil cu singurătatea, mai uşor de părăsit pentru evadarea totală, în afara timpului. Pentru că starea ideală, starea mereu visată este aceea de inactualitate. Vîrsta însăşi a eroului nu este stabilită. El nu este tînăr, el nu este bătrîn, pentru că ce importanţă pot să aibă anii care trec peste el, cînd marea lui iluzie este aceea că nici secolele care trec nu au importanţă ? Din acest punct de vedere, al refuzului de a se stabili într-o epocă şi într-o vîrstă, prozele lui Michel de Ghelderode fac un

mare pas dincolo de teatrul său. În timp ce piesele de teatru se petrec cu adevărat în evul mediu — chiar dacă un ev mediu fantastic și reverberînd ecouri ireale — în povestiri evul mediu este numai căutat, urmărit în muzee, în jucării stricate, în hanuri străvechi, în carnavaluri tradiționale, în arhitecturi care mai supraviețuiesc. În povestiri, eroul nu trăiește în prezent, dar nici în trecut, el trăiește într-un timp care nu există decît în tensiune, așa cum o săgeată nu există decît în sensul pe care îl indică. El nu refuză prezentul pentru trecut, el folosește trecutul numai ca pe un pretext al refuzării prezentului. Din toată această nehotărîre între epoci, izvorîtă din dorința de a trece dincolo de ele, rămîne sentimentul că timpul însuși nu este decît o biată idee modernă, preconcepută, că lumea, alcătuită din biserici așteptîndu-și fără speranță prăbușirea și din cetăți trăindu-și fără sfîrșit agonia, a existat dintotdeauna și va exista întotdeauna, într-un univers în care fantasticul și realul se combină atît de firesc în magice alchimii, pe cînd un bătrîn arhivar trece prin ea, singur și misterios, purtînd, cum singur mărturisește, „un înger pe umăr, un diavol în buzunar".

Îngerii și diavolii universului ghelderodean sînt, de altfel, atît de asemenea oamenilor, încît cu adevărat fantastică nu este prezența lor pe pămînt, ci nesfîrșita, complicata îndoială care planează asupra discutabilei lor prezențe. Îngerii și diavolii sînt fantastici nu prin puterile lor supranaturale, nu prin minunile pe care, de altfel, nu sînt în stare să le facă, ci prin caracterul lor de excepție, prin calitatea lor morală ieșită din comun. Ceea ce-i deosebește de oameni este lipsa lor de vulgaritate, purtările lor alese, distincția lor blîndă, inactualitatea lor plină de farmec. Pentru că nici îngerii, nici diavolii, recunoaște autorul, nu mai sînt actuali, nu se mai simt acasă în lumea modernă agitată de banale meschinării și josnice obișnuințe ; și îngerii, și diavolii se mișcă stîngaci și înstrăinați în mijlocul goanei după interese, cecuri și acțiuni, în mijlocul unui univers lipsit nu numai de înțelepciune, ci și de stil. În această lume rapace, diavolul apare ba ca o biată jucărie, pe jumătate stricată, incapabilă să-și prezică propria moarte, ba ca un intelectual fin și desuet, scamator îmbătrînit și degustător de licori rare, personaj nostalgic trăind de pe urma poeziei și-a amintirilor *belle époque*. În această lume grosolană, îngerii păzitori poartă veșminte medievale și au puterea de a-și salva protejații cîteva ore doar, ca să-i piardă apoi din nou și definitiv. În mod ciudat, îngerii și diavolii nu sînt în viziunea lui Michel de Ghelderode opuși, nu se găsesc pe poziții antagonice ; și unii, și alții, nepotriviți cu lumea, sînt alături de eroul care, el însuși, nu-i este lumii potrivit ; alături de îngerii sau alături de diavoli, eroul liric al acestor *Povestiri Crepusculare* se simte mai în siguranță decît alături de oameni, mai apărat ; fantasticul i se pare mai firesc decît lumea reală, iar tradiționalele și maniheistele lui personaje mai demne de încredere decît labilii și dubioșii săi contemporani. Îngeri și diavoli sînt uniți prin respectul de care, și unii, și alții, îl poartă singurătății, prin recunoștința pe care împreună o poartă aceluiași singuratic care nu obosește să-i invoce, să-i imagineze.

Despre genul de fantastic — mai mult imaginat decît manifestîndu-se cu adevărat, aflat mereu pe muchia dintre existență și neexistență — al *Povestirilor Crepusculare* se poate vorbi ca despre încă un argument al neadeziunii ghelderodene la o lume anume. Lumii reale,

el nu-i preferă lumea fantastică, desenată după legi ideale în scopuri terapeutice. Marele dramatism al paginilor vine tocmai din nehotărîre, din încăpăţînata şi savanta pendulare între real şi imaginar, între amîndouă stînd „neclintita limbă" a judecăţii autorului care le dă dreptul de cuvînt pe rînd, fără a da vreodată, uneia sau alteia dintre părţi, cîştig absolut de cauză. De aici şi ambiguitatea universului său — atît de tulbure, privit din afară, atît de firesc, privit cu ochii eroului. Nimic nu e mai complicat decît obiectivitatea, nimic mai uşor de înţeles decît o viziune subiectivă. Prozele lui Ghelderode amestecă într-un mod straniu, şi cu inestimabile rezultate artistice, încercarea de a prezenta lucrurile cît mai obiectiv cu putinţă, demascînd pe rînd minciunile fantasticului şi ale realului, cu o ameţitoare subiectivitate, singura capabilă să traverseze ţinuturile aride ale realităţii pentru a pătrunde, dincolo de ele, în ireal. Niciodată nimic nu este sigur în acest univers mişcător şi cu legi imprecise : ceea ce părea miraculos se poate dovedi biet efect natural, ceea ce nu părea să depăşească graniţele meschine ale firescului se poate dovedi încărcat de puteri magice inexplicabile, pentru ca, după încă o clipă, totul să se răstoarne din nou, împuternicind obişnuitul cu atribute fermecate şi degradînd vraja în banale confuzii. Iar această curioasă dinamică creează o tensiune cu veritabilă valoare epică. Fără să se desfăşoare întîmplări şi conflicte, în prozele lui Michel de Ghelderode se ciocnesc şi luptă, neînvingîndu-se niciodată una pe alta, lumea adevărată şi lumea imaginată, timpul imaginat şi timpul adevărat, iar această confruntare dramatică face paginile pasionante, citite cu sufletul la gură.

Cu toate acestea, nimic mai monoton decît cadrul în care se mişcă personajul ghelderodean : fotolii şi tapiserii uzate, muzee prăfuite, lipsite programatic de vizitatori, dughene de vechituri, case vechi care-şi aşteaptă demolarea, cîrciumi goale de muşterii, pieţe pustii, parcuri părăsite. Un praf fin abia luminos pare să pudreze această lume care vegetează fericită în inexistenţa sa, bucurîndu-se să nu atragă atenţia nimănui. Şi totuşi, e destul o singură mişcare neobişnuită, un singur gest ieşit din comun, pentru ca tot acest univers să te cuprindă, cu o lină mişcare, în farmecul său magic, de neînţeles. Sfinţii încep să se mişte în icoanele scorojite, sub vechile spînzurători apar cortegii de condamnaţi, bietul drăcuşor de sticlă devine Diavolul, miorlăitul unei pisici — agonia forţelor malefice personificate, ceaţa — un suflet urmăritor, apusul de soare — sfîrşitul pămîntului. Totul se colorează în superbe şi exagerate culori care depăşesc nuanţele naturale ale lucrurilor, toate formele devin fantastice şi-şi pierd rostul firesc. O celebră declaraţie, mereu citată, a lui Michel de Ghelderode, care mărturiseşte că a descoperit lumea formelor înainte de a fi descoperit lumea ideilor, primeşte o revelatoare semnificaţie legată de proza sa. Pagini la rînd ai senzaţia că autorul nu scrie decît pentru plăcerea de a descrie străzi evitate de trecători, cheiuri mucegăite şi unsuroase, ape tulburi şi groase purtînd spre larg reziduurile oraşelor, biserici ameninţînd să se dărîme, odăi îngrămădind cărţi şi stampe vechi sub flacăra pîlpîitoare a lumînărilor ; pagini la rînd ai senzaţia că eşti chemat să asişti doar la trecerea în revistă a acestei lumi care abia mai există şi care nu moare totuşi, a acestei lumi plictisitoare dar nu lipsite de o bolnavă vrajă, cînd, deodată, ca la auzul unui gong secret, totul se încarcă de stranii semnificaţii, de insolite sensuri, de misterioase revelaţii.

Lumea formelor, cîntată cu respect de glasul pios al poetului, descătuşează cu recunoştinţă mirifica şi neaşteptata lume a ideilor.

Odată cu această transformare lentă, fraza însăşi a scriitorului pare să se schimbe, stilul însuşi se adaptează pe nesimţite necesităţilor tainice ale vrăjii. Începute pe un ton firesc, uşor ironic — o ironie dulce şi rea în acelaşi timp, o persiflare a existenţei întregi, a propriului trup, o propriului suflet, o ironie duioasă şi amară, răsfrîntă asupra întregului univers frumos şi imperfect în care se mişcă fiinţa sa înţeleaptă şi imperfectă — frazele se ritmează şi devin perioade ample, răsfrînte asupra lor înşile, repetîndu-se şi dînd paginii un sunet grav de clopot tras prelung şi rar, de orgă sonorizată de pedală. Un retorism misterios şi fermecat antrenează cuvintele în cadenţe largi, extrem de personale. Originalitatea stilului ghelderodean, în acest unic volum de proză, vine din alternarea, şi uneori contopirea, frazei simple, directe, familiare, cu o anumită solemnitate poetică plină de eleganţă şi de taină. Povestirea miracolelor pe un ton firesc şi comentarea ceremonioasă a gesturilor sau sentimentelor celor mai simple — dau ele însele o dimensiune oarecum fantastică unor pagini aflate mereu la marginea nesigură a realităţii. Mai mult decît oriunde, la Michel de Ghelderode stilul e omul — autorul ? eroul ? — ironic şi duios, amar şi solemn, grav şi misterios, îndurerat şi magic, muzical, abstract şi totuşi plin de culoare...

Pentru că nimic nu e mai frapant în aceste povestiri decît caracterul autobiografic. Cu tot aspectul lor fantastic, tenta de jurnal a povestirilor este atît de evidentă, încît nu pot să-mi închipui o biografie a lui Ghelderode în care episoadele acestei cărţi să nu figureze în mod real, caracterizîndu-l. Personajul central are în asemenea măsură trăsăturile arhivarului ieşit din timp, străbătînd, ca într-un vis al singurătăţii ideale, străduţe medievale de tîrg flamand, încît faptul că acest personaj, ireal în plină realitate, joacă într-o noapte şah cu Moartea — ca în legendele medievale, ca în frescele vechilor catedrale sau ca în filmele lui Ingmar Bergman — şi poartă, într-o după-amiază ploiasă, subtile şi agreabile discuţii cu Diavolul, nu mai pare atît de necrezut, atît de imposibil. În *Povestirile Crepusculare* Michel de Ghelderode îşi scrie în mod evident biografia, o biografie esenţializată şi fantastică, pentru că fantasticul a fost cea mai reală dintre trăsăturile ei esenţiale. Privesc această stranie carte ca pe una dintre cele mai subtile şi complete autobiografii pe care ni le-a lăsat vreodată un scriitor, o autobiografie menită să lumineze cu lumini insolite un destin ciudat şi singular, un destin, omenessc şi literar, de excepţie. Aşezat în această lume de mijloc, autorul ei a fost sortit să poarte toată viaţa, în egală măsură, nostalgia tărîmurilor egal depărtate de pămînt, nostalgia paradisului şi a infernului, dar prea conştient că nu pot fi niciodată atinse — din moment ce nici nu există poate — le-a înlocuit cu cel mai fantastic dintre paleative : singurătatea totală, inactualitatea magică, atît de perfecte încît, dincolo de ele, nu putea începe decît istoria literară.

ANA BLANDIANA

Scriitorul public

POETULUI MARCEL WYSEUR

Pe vremea aceea locuiam în cartierul Nazareth. Era o parte a oraşului aproape pustie, vecină cu taluzurile vechilor întărituri şi cotropită de vegetaţie, ca şi cum apropiata cîmpie ar fi înaintat în cetate pentru a-şi recuceri teritoriile. Te pierdeai aici într-un labirint de ulicioare întortocheate, mărginite de case scunde sau de nesfîrşite ziduri oarbe, care făceau din acest cartier o vastă curte uimitor de liniştită. Împingînd cîte o poartă roasă de carii puteai descoperi o pajişte unde păşteau oi sau unde, adesea, se zbenguiau fetiţele unui orfelinat din apropiere. Liniştea care domnea aici era o adevărată binecuvîntare, într-atîta încît o ceartă de păsări devenea un adevărat vacarm. Nu-mi doream decît să rămînă acelaşi domeniu mistic, unde acoperişurile se încovoaie sub greutatea porumbeilor. Aici timpul nu mai exista, iar clopotele care păreau să sune în arbori erau cu siguranţă nebune.

La căderea serii mi se întîmpla să-mi părăsesc locuinţa, şi hoinăreala mă conducea spre o clădire cu aspect mănăstiresc, căreia i se spunea, de altfel, încă, Mănăstirea de maici. Călugăriţe nu mai existau în dosul faţadelor de cărămidă roşie, iar portalul monumental alăturat venerabilei zidiri nu se deschidea prea des. Posedam o cheie grea care îmi conferea privilegiul de a trece pragul acestei case din alte vremi. Mă număram de asemenea printre puţinii

care ştiau că ea adăpostea un umil şi captivant muzeu închinat vieţii şi artei populare ; un muzeu necunoscut de mulţime, pe care nici o inscripţie nu-l dezvăluia trecătorului, dar în care eu pătrundeam liber, pentru că participasem, prin cîteva daruri şi contribuţii benevole la crearea sa. Faptul că deţineam o cheie a imobilului spune destul despre încrederea cu care mă onora fondatorul, surîzătorul meu prieten cu părul alb, canonicul Dumercy. Cu toate că muzeul era de mult pus la punct, canonicul inventa mii de pretexte pentru a amîna la nesfîrşit inaugurarea lui, tremurînd, se pare, la gîndul că piosul refugiu unde dormeau colecţiile sale ar putea cunoaşte profanarea publică. Înţelegeam motivele moşneagului, care încheia de fiecare dată : „Şi de altfel, muzeul meu îşi are vizitatorul său în persoana dumneavoastră... Ajunge..." Anotimpuri întregi am rămas acest unic vizitator, fapt care nu contenea să mă măgulească. Nu eram eu înzestrat cu cheia, nu a unui mister, dar a unui loc misterios în ochii altora ? Îmi era destul ca să fiu fericit.

De cum treceai portalul, descopereai o grădină pătrată, închisă din trei părţi de galeriile acoperite ale mănăstirii ; o grădină uimitoare : pădure virgină în care se încăierau, încîlcindu-se, plantele vivace. Din iarba nebună ţişneau cadrane solare sau statui decapitate aşezate pe cîte un soclu de granit. O întreagă viaţă secretă colcăia în această masă vegetală a cărei apăsare ameninţa să răstoarne vechile ziduri ale împrejmuirii. Şi totuşi, grădina păstra o anumită rînduială, datorită fîntînii de fier forjat care îi marca centrul şi panaşelor celor patru plopi ce se ridicau, înalţi, la colţurile ei.

Odată intrat, eram întîmpinat fără greş de ţipete sinistre : o gaiţă, cu moţul zbîrlit şi gata de atac, mă privea venind, din fundul coliviei sale. Impertinenta pasăre stătea de pază mai bine ca un cîine şi-şi avertiza stăpînul de prezenţa mea. Daniel, portarul, se ivea atunci din ghereta lui — un fel de pavilion, aşezat în faţa clădirii, care-i fusese atribuit ca locuinţă de protectorul său, canonicul. Original şi greu de definit personaj, acest septuagenar curtenitor despre care se povestea că fusese la seminar colegul şi prietenul intim al actualului episcop. Manierele discrete şi desuete îi dădeau de altfel o înfăţişare oarecum preoţească. Il respectam pe bătrînul celibatar care practica o filosofică renunţare, care fuma şi visa în grădina aceea unde cînd nu era soare nu ştiai cît e ceasul, şi care se mulţumea cu afecţiunea unei gaiţe. În urma căror avataruri o fi devenit el portar, hai să zicem custode al muzeului ? Destinul ştie însă ce face, şi în acest caz omul părea cu adevărat la locul său, veşted şi prăfuit asemenea lucrurilor pe care le păzea şi, ca şi ele, preţios şi plin de farmec. Daniel mă stima, ca răspuns la atitudinea mea atentă. De fiecare dată rostea ceremonios : „Sînteţi la dumneavoastră acasă..." şi reintra de-a-ndăratelea în ghereta sa, dînd uşor din cap.

Fără discuţie, eram acasă în această locuinţă de altădată, scăldată de o lumină cernută prin geamlîcurile colorate şi căreia nimeni nu-i putea preţui mai bine decît mine calmul şi penumbra. Rătăceam prin galerii şi cămăruţe, ştiind ce sunet scot de fiecare dată, ce miros mă aşteaptă la fiecare uşă. Şi cum mai aprobam în sinea mea ideea canonicului de a ţine închisă această casă a amintirilor !... Bătrînul copil se îngrijise prea puţin să-şi clasifice

obiectele după vreo metodă ; el profitase doar de decorul existent pentru a reconstitui nişte interioare populate cu manechine costumate. Şi astfel puteai intra la dantelărese sau la ţesător după vizitarea încîntătoarei *boutique du jeudi* sau după ce te-ai fi rostogolit într-o sordidă cîrciumă cu marionete. Puţin îmi păsa că toate astea sînt moarte. Venită pe furiş, noaptea mă găsea aşezat în faţa căminului, aplecat asupra unor imagini pioase. Părăseam cu regret acest locaş de îndepărtate amintiri şi de visuri. Daniel băga înăuntru colivia gaiţei şi îl zăream, prin fereastra gheretei, picotind în lumina unei lămpi de ulei. Clătina din cap, manechin întru totul asemănător celor pe care le părăsisem, şi devenit el însuşi obiect de muzeu, sub ochiul rotund al orologiului oprit, cu greutăţile ajunse la pămînt.

Portarul nu era, totuşi, reprezentantul cel mai atractiv al acestei comunităţi de efigii. Există un alt personaj pe care-mi plăcea să-l vizitez la ore decolorate şi care, ca şi Daniel, nu continua să existe decît prin protecţia canonicului. I se spunea Pilatus, după numele purtat efectiv acum aproape o sută de ani de cel pe care-l reprezenta. Ca să se ajungă la el, se traversa, prin spatele corpurilor de clădiri, o minusculă curte interioară, la capătul căreia se înălţa o capelă părăsită. O firmă pictată anunţa : *„Scriitor public. Caligraf. Scrisori, jalbe şi cereri de graţiere. Cărţi de aur pentru societate. Proză şi versuri de circumstanţă. Discreţie de onoare.* Cum să nu fii atras de un personaj care locuia într-o biserică, scria versuri şi avea simţul onoarei ? Nu era cîtuşi de puţin nevoie să baţi la uşă şi să intri pentru a-l zări ; era destul să te apropii de o fereastră laterală împărţită în romburi de plumb. Imediat îndărătul ei, la o

masă, stătea Pilatus, limpede luminat de lumina deafară. Vîrsta nu i-o puteai descifra, dar haina roşcată şi anumite detalii de toaletă spuneau că trebuie să se fi născut pe la sfîrşitul secolului optsprezece. Dacă nu purta perucă, asemenea părinţilor săi, îşi păstra lung părul cenuşiu. Iar cravata de mătase neagră, înnodată de trei ori, îi dădea înfăţişarea unui ajutor de notar din timpul în care monedele erau de aur curat şi pămînturile feudale. Omul părea, însă, de altă condiţie, cu toată umilinţa stării sale şi cu toată atitudinea sa ştearsă. Eu îi găseam o îndepărtată asemănare cu Daniel, un fin aer clerical : aceeaşi mască spînă, puţintel voltaireană, buze subţiri şi descrete, capacitate de atenţie şi de ascultare înscrisă în înclinarea capului, o privire de sticlă, încărcată de gîndire, parcă, sau de vis... Această privire aburită tăinuia în ovalul ei o mică sclipire miloasă, indulgenţa sufletelor bătrîne care au văzut totul şi au înţeles tot ; o privire de confesor. De ce îmi imaginam, oare, că Pilatus ar fi putut fi şi el un anume seminarist pe care nenorocirile timpului său ori o pasiune ascunsă cu nobleţe l-au îndepărtat de sacerdoţiu ? Cît despre canonicul Dumercy, el găsea ipoteza ademenitoare şi considera că scriitorul public putea să fi valorat mai mult decît condiţia lui socială. Nu lăsase el, în manuscris, satire latine despre caraghiozlîcurile epocii sale ? Iar în şirul cărţilor vechi aliniate lîngă masa de scris nu se pot citi pe cotoarele legăturilor veştede numele, cu aurul scorojit, ale lui Horaţiu şi Ovidiu ? Dar canonicul îşi va fi împins, oare, vreodată, mai departe ancheta ? Bineînţeles că nu, pentru că printre dicţionare şi almanahuri ar mai fi descoperit o anumită *Corespondenţă galantă* şi broşuri de genul *Cărţii de*

farmece a Papei Honorius, lucruri care, cu toţi anii scurşi, răspîndeau un tulburător parfum de budoar sau un neliniştitor iz de erezie.

Temîndu-mă să nu destram visarea în care prezenţa sa mă făcea să alunec, mult timp m-am mulţumit să contemplu personajul din exterior, cu nasul lipit de fereastră. Reflexele soarelui în asfinţit mă ajutau să număr obiectele familiare, care dovedeau această existenţă prelungită. Alături de fotoliul de paie în care stătea scriitorul, un scaun neocupat aştepta vizitatorul, o femeie sau o tînără fată mai degrabă, căreia el urma să-i culeagă suspinele şi duioasele plîngeri. Foi îngălbenite aşteptau la îndemînă, alături de cîteva pene, cuţitaşul de răzuit, lumînarea şi ceara pentru peceţi. Mîna lui, pe care o admiram fără rezerve, făcea cinste sculptorului ce-o modelase : mă captiva mai mult chiar decît faţa ascuţită a omului, atît de lungă şi aproape transparentă ; nu era o mînă oarecare, ci dreapta însuşi a scriitorului şi-a literatului, obişnuită mai curînd să mînuiască stampe şi medalii. Ea îi rezuma caracterul şi gustul şi, aşa cum apărea, împodobită cu un inel de aur, o simţeam incapabilă să scrie gînduri neînălţătoare. Rămînea suspendată deasupra paginii virgine, cu pana bine prinsă, gata să coboare sau să se ridice. Dar, chiar în clipa cînd părea că vrea să caligrafieze, ea mai schiţa un gest ciudat, ca şi cum ar fi ţinut la distanţă o confidentă apropiată din exaltare prea mult şi, în plus, ca şi cum ar fi alungat curoişii care astupau fereastra. Iată de ce, destul de impresionat, am aşteptat săptămîni întregi înainte de a îndrăzni să împing uşa.

Prima mea vizită la maestrul Pilatus m-a indispus, o mărturisesc fără ruşine. Mă decisesem într-o seară, învingîndu-mi timiditatea şi scrupulul de a deranja o fiinţă atît de perfect tăcută, atît de demn nemişcată ; dar nu avea el, oare, drept meserie primirea vizitatorilor ? Odată intrat în capelă, şi după un examen al mobilierului, salutai personajul cu aceeaşi seriozitate, cu aceeaşi sinceritate ca şi cum ar fi fost real, şi mai mult chiar, îl apostrofai, fără îndoială pentru a corecta prea adînca linişte a locului :

— Maestre Pilatus, respectele mele... Vă venerez şi vă stimez. Nu, nu vin să vă cer nimic, în afara permisiunii de a vă privi în voie ; n-o să vă cer să-mi redactaţi o scrisoare de dragoste, de prietenie sau de afaceri, deşi scriu rău şi chinuit. Doresc doar să mă aşez alături de dumneavoastră, ca şi cum aş fi, pentru dumneavoastră, un om de pe vremuri, care supravieţuieşte... Nu vreau decît să tac alături de dumneavoastră şi să împietresc ca dumneavoastră.

Cerşindu-i aprobarea, mi se păru că Pilatus surîse cu bunăvoinţă, într-un fel fugitiv şi perceptibil numai mie. Fruntea îi recăzuse, parcă odată cu căderea frazei mele, ceea ce mă făcu să aflu că cererea mea găsise înţelegere. Şi, în spaima de a nu deranja somnul obiectelor sau chiar şi numai aerul încărcat de un praf argintiu, mă aşezai, cu grijă, alături de manechin, pe scaunul destinat „analfabeţilor". Acest Pilatus nu era decît un manechin ? Fără îndoială, logic nu putea fi decît asta şi nimic mai mult ; dar nu putea pretinde să pară mai mult ? Pentru că ceara din care era fabricat rămînea o materie ciudată. Şi faţa aceasta, mîinile acestea de ceară colorată exprimau nu ştiu ce neliniştitoare veridicitate... În primul moment, îmi trecu prin cap prosteasca idee că mă a-

şezasem lîngă un mort uitat în această capelă, unde eu eram întîiul viu care deschisese uşa, după Dumnezeu ştie cîţi ani ; că acest mort, miraculos păstrat de uscăciunea din jur, va cădea în bucăţi la cea mai mică atingere, sau chiar sub respiraţia mea. Asta dovedeşte în ce măsură eram victima iluziei şi cît îmi plăcea s-o caut, cu riscul de a nu mă simţi bine, aşa cum tocmai mi se întîmplase. Indispoziţia persista ; crezui c-o pot împrăştia urmînd o conversaţie pe care ştiam că trebuie s-o port singur.

— Maestre Pilatus, vă stimez că practicaţi această discreţie de onoare, pe care o anunţă firma. Discreţia este o virtute dificilă ; cît priveşte onoarea, aceasta este un simţ magnific, al cărui nume, singur, mă exaltă. Ah, sînteţi fericit între pereţii dumneavoastră izolatori, că nu ştiţi nimic de timpurile moderne !... Nu se mai caligrafiază, nu se mai scrie decît la maşină sau cu instrumente barbare ; mai mult : ultimul dintre imbecili este alfabetizat şi instruit, ba chiar purtător de diplomă, cu toate că puţini ştiu să scrie sau să citească, sau să vorbească cît de cît corect...

Sporovăiam astfel ca să-mi dau curaj, şi surîsul lui Pilatus apăru din nou, mai curînd aprins în pupile decît desenat pe buze. Îl observai dintr-o parte, destul de aproape ca să nu mă înşel. Şi mai spusei :

— Îmi plăceţi, în sfîrşit, pentru că păstraţi atîtea secrete... Dar unde sînt îndrăgostiţii de altădată ?... Şi lacrimile cărora le-aţi fost martor ?... Nimeni nu va veni să vă încredinţeze tulburările şi speranţele sale. Nu vă face să suferiţi această părăsire ? Dacă da, veţi accepta poate ca, uneori,

cineva să vină lîngă dumneavoastră ? Dacă vă face plăcere, voi fi eu acela. În zilele în care mă vor apăsa amintirile, de care m-aş elibera dacă le-aş putea cel puţin transcrie ; nu le veţi scrie, este inutil, dar le veţi asculta, căci asta este toată arta, geniul dumneavoastră, darul de a asculta, de a înţelege.

Să fi fost un efect al clar-obscurului care invada totul ? Mi se păru că bătrînul dă din cap, acceptînd rugămintea mea. Tulburarea mea mai sui cîteva trepte şi se află brusc la apogeul său. Vizita mea durase destul, o simţeam. Şi începui să mă tem, în acel minut echivoc, că manechinul se animă prin vreun galvanism, schiţînd gestul de a mă concedia. În aşa măsură eram prins de iluzie ; în aşa măsură opera asupra spiritului meu forţa clar-obscurului... Nelăsînd nimic să transpară din emoţie, mă înclinai în faţa omului de ceară şi plecai, prea tulburat pentru a mă mai simţi ridicol.

Vizitele pe care i le făcui în continuare nu mai avură acest caracter ambiguu. Gheaţa era spartă, iar maestrul Pilatus pierduse acel aer abstract care îl făcea neliniştitor. Mă gîndeam acum că greşeala mea, încă de la primul contact, venea din aceea că nu sesizasem expresia particulară a cerii, a unei fiinţe făcute din ceară. Fără a accepta, totuşi, evidenţa şi fără a admite că Pilatus ar fi fost un personaj artificial, mă comportam faţă de el cu mai puţină constrîngere şi mai fără teamă. Mă învîrtisem în jurul lui şi-l judecam sub toate aspectele ; ghiceam că această „prezenţă“ o admitea pe a mea, şi că nu trebuia neapărat să vorbesc pentru a mă face înţeles de acest om subtil, că era destul să meditez alături de el pentru a fi

înţeles printr-o telepatică rezonanţă. Ceea ce făcui, dîndu-mi drumul cu atît mai mult cu cît discreţia confidentului meu era garantată de onoare. Aveam oare să-mi descarc sufletul de grele taine ? Cîtuşi de puţin... Dar ceea ce îmi plăcea să mărturisesc era dificil de tradus în limbajul curent. Acele lucruri ale vieţii mele, dacă le înţelegeam bine, nu le-aş fi putut povesti cu uşurinţă. Ce importanţă le acorda Pilatus, nu ştiu. Niciodată nu mi s-a părut surprins sau distrat. Asta era de-ajuns pentru liniştea mea sufletească. Şi îi păstram încîntătorului om o imensă recunoştinţă. Îi şi adusei, de aceea, întîi o statuetă de faianţă, apoi o tabacheră, daruri care trebuie să-i fi făcut plăcere şi care rămaseră pe masă. Se stabilise între noi o asemenea cordialitate încît, o dată, riscai să-mi pun mîna peste a sa. Nu şi-o retrase, deşi o simţii fremătînd uşor, diafană, dezobişnuită de contactul uman. Era o mînă nici moartă, nici rece, numai răcoroasă şi puţin umedă. Astfel, devenirăm prieteni. Şi nu mai observai nimic neobişnuit în cursul vizitelor mele vesperale. Avui grijă să nu-mi divulg noua legătură. O dată, totuşi, constatai că fusese umplută călimara cu o frumoasă cerneală neagră şi că penele de pasăre erau reascuţite. „Asta-i Daniel cel cumsecade, gîndii eu, care m-a surprins în capelă şi vrea să-mi flateze maniile... Îşi dovedeşte zelul, devotamentul pentru muzeu şi pentru persoana mea..." Cum ieşeam, într-o seară, din mănăstire, portarul mă acostă şi mă întrebă maliţios dacă eram mulţumit de tovarăşul meu. Privind micile stele de april în plopi, îi răspunsei că da. Daniel mă mai întrebă de ce oftez ; nu îmi fu teamă să-i mărturisesc că mi-ar fi plăcut să fiu

Pilatus, într-o veşnică linişte : un om uitat de oameni, care ştie să scrie minunat şi care nu scrie niciodată, ştiind că totul e deşertăciune.

Comedia asta, în care nu mă înşelam decît pe mine însumi, ţinu o întreagă primăvară. Veni luna mai şi lumea fu invadată brusc de o lumină atît de vie că te orbea. Această renaştere îmi dădu, ca fiecare trezire a sevelor, ameţeli fugare şi un fel de boală semănînd cu răul de mare, dar care se putea numi rău de cer. Cuprins de slăbiciune, îi făcui lui Pilatus o vizită pe care o consideram ultima pentru un timp îndelungat, hotărît să aştept la mine acasă, odihnindu-mă, ca anotimpul să se liniştească. Îmi amintesc acea vizită, petrecută într-un asfinţit mov, atît de intens încît natura părea magnetică, iar lucrurile păreau că radiază. Obosit de întîiul şoc solar, îmi petrecusem ziua rumegînd amintiri din copilăria mea lipsită de bucurii, şi toate aceste aduceri aminte îmi lunecau acum în jurul sufletului prea sfîrşit pentru a le putea azvîrli în afara fiinţei mele. Intrai în mănăstire. Totul era şi aici violet, violetă era capela văruită, violetă hîrtia deasupra căreia scriitorul public îşi suspenda mîna hieratică. Scaunul îmi fu de mare ajutor, şi mă lăsai să cad pe el, stors de puteri. Mă simţeam la fel de bătrîn ca şi Pilatus şi, asemenea lui, debordînd de amara milă pe care o încearcă cei ce revin dintr-o lungă călătorie în trecut. Şi în tristeţea mea, îmi lăsai capul să se încline pe umărul confidentului. Îmi revenii şi — dulceaţa crepusculului invadîndu-mă — îmi perindai mut prin minte visele, visele mele devenite violete, odată cu seara. Pe măsură ce visam, în felul acesta activ, greutatea de pe piept mi se lua şi mă

simţeam reîmprospătat. Mă eliberam de vise, copilăria mă părăsea şi, odată cu ea, tot cortegiul său de umbre elizee. Niciodată ora nu fu mai favorabilă mărturisirii ; niciodată Pilatus nu păruse mai atent, mai supus povestirii mele interioare. Era cu putinţă, oare, ca acest moşneag să fi fost şi el un copil, în timpurile îndepărtate ? Emoţia care mă părăsea părea să-l cîştige pe el, ca şi cum cele două suflete ale noastre ar fi fost comunicante. Ochiul i se aburea, îmi era frică să nu-l văd înstelîndu-se de o lacrimă. Dar plînsul pe care aşteptam să-l văd rostogolindu-se pe obrazul scriitorului se adună sub pleoapa mea. Şi cuprins de această viziune nouă, cu o fericire indescriptibilă şi fără cea mai mică surpriză, îmi descoperii prietenul viu — în măsura în care eram şi eu. Viaţa îi anima acum mîna, numai pe ea ; mîna scria încet, aşezată pe pagină, auzeam scîrţîitul peniţei. Cu adevărat, nici o clipă nu mi-a venit ideea că putea fi vorba de o minune sau de vreo suavă iluzie ; era o clipă care se pregătise de mult, de cînd gîndirea mea împuternicise magic această minunată mînă.

Vara fu excesiv de călduroasă. Oboseala mea se agravă pînă la a nu-mi mai putea părăsi casa. Cartierul Nazareth rămase cufundat într-un abur arzător, în care totul dormea, chiar şi păsările. Era triumful solar, universala sufocare, splendidă şi îngrozitoare. Orele prea luminoase nu se mai sfîrşeau şi se scurgeau în aşteptarea prea scurtei nopţi. În camera mea, închisă tuturor reverberaţiilor din afară, suferеam ca plantele şi ca pietrele, otrăvit de azurul violent şi aspirînd spre o umbră care nu putea exista decît în adîncul pămîntului întărit, unde izvorăsc apele din întunecimi. Răul meu urma drumul soarelui şi nu sfîrşea decît la asfinţitul său. Încercînd să fac ceva, imaginam, cu preţul unor eforturi absurde, întinderi de zăpadă, iceberguri plutind pe mări îngheţate şi mari ceruri potopitoare năvălind dinspre apus. Epuizat fizic, numai capul îmi supravieţuia, gîndurile încălzindu-mi-se treptat, odată cu atmosfera. Şi, vara persistînd, mă simţeam murind lent, prin pietrificare. Aşa cum muribunzii au uneori o vedere panoramică asupra existenţei lor, eu revăzui, într-o necruţătoare iluminare, toate episoadele care-mi compuseseră banala viaţă, cele mai îndepărtate ca şi cele mai recente. Deşi nu aveam să-mi reproşez nici o greşeală gravă, asistai înlănţuit la acest rechizitoriu pe care mi-l adresam, împovărîndu-mă mai tare decît un inchizitor şi reproşîndu-mi că nu am putut fi niciodată fericit, şi că nu am putut aduce nici fericirea altuia, cu toată înnăscuta dar zadarnica mea bunătate. Sufeream că nu-mi pot opri cursa vertiginoasă a gîndurilor, pînă la a dori ca o sincopă sau vreo congestie să mă lipsească brusc de conştiinţă. Ah ! a înceta să gîndeşti sau a proiecta această gîndire vertiginos rotitoare, ca un disc, afară din capul tău !... Spre chindie, totuşi, nebuna cursă se încetinea, creierul îmi devenea opac, casca de foc ce-l închidea răcindu-se puţin cîte puţin. Abia în acest moment îmi măsuram decăderea. Încercam să mă smulg din năucire şi să merg în întîmpinarea beznelor. „Trebuie să ieşi, îmi repetam, să ieşi... Să mergi în capelă, la Pilatus. De ce îl abandonezi ? Acum eşti doar convins că te ascultă şi te înţelege. Du-te şi încredinţează-i amintirile care te-au corupt de azi dimineaţă ; le va primi şi vei fi răsplătit. Chiar dacă le-ar scrie, hîrtiile vor rămîne necunoscute ; cine le

va citi vreodată ? Numai astfel îţi vei curăţi mintea de fermentaţiile ei şi vei face loc obsesiilor care te vor vizita mîine... Du-te ; dacă nu te duci, capul îţi va plesni sub lentilele soarelui, iar cînd se vor sfîrşi zilele toride, vei fi nebun, steril, vlăguit..." Dar în zadar încercam, de fiecare dată, să mă smulg din această locuinţă care-mi era o cameră de tortură ; îmi lipsea puterea şi amînam ieşirea mereu pentru a doua zi, aşa cum se amînă, cu laşitate, vizita necesară la doctor sau la preot. De fapt, crepusculul începea să lucreze asupra sufletului meu şi se apropia, coborît din stele, somnul. Tristeţea mi se evapora. Somnul mă surprindea nemişcat şi tăcut, intrînd la mine pe ascuns, cum intra probabil şi la omul de ceară. Şi, fără îndoială, somnul mă credea şi pe mine un alt om de ceară, atîta eram de slab, decolorîndu-mă şi pierzîndu-mi forma trupească...

Vara se scurgea ca o lavă. Nici o singură dată nu m-am dus la Pilatus, cu toate că această vizită, în fiecare zi amînată, îmi ţinu loc de grijă şi remuşcare. Ce-i drept, odată cu apropierea asfinţitului, mă pregăteam de plecare şi, mai ales, mă forţam să rezum în gînd fantasmele care mă locuiseră, silabisind esenţialul în cîteva fraze legate cu greu. Pilatus trebuia să bănuiască restul şi să dezvolte povestirea bizară a cărei temă i-o dădusem. Nu era asta meseria lui ? Dar, acestea făcute, nu mă mai mişcam, părîndu-mi-se mai simplu să nu-mi părăsesc fotoliul unde somnul urma să vină să mă surprindă. „Ce, monologam eu, trebuie neapărat să fiu fiziceşte aproape de prietenul meu pentru ca gîndurile mele să-l atingă ? Ce importanţă au cei o sută de metri care ne despart ? Şi de ce n-aş putea să mă transport doar cu sufletul la confidentul meu ?..." Admiţînd stratagema, îmi imaginam pur şi simplu că mă duc la Pilatus, pe drumul obişnuit. Intram în cămăruţă şi mă aşezam alături de el. Şi îi dădeam gîndurile mele ; iar el le lua cu mîna sa de medium, cu mîna aceea care devenea pe nesimţite mobilă şi trasa arabescuri pe hîrtie. Euforia somnului apropiat favoriza această delectare şi, părăsind tiptil starea de veghe, în scurt timp nu mai eram decît o aparenţă umană golită, în întunericul sideral. Spre miezul nopţii, mă trezeam de obicei din somn, regăsindu-mă aşezat în fotoliu, dar liniştit ca şi cum într-adevăr m-aş fi întors dintr-o plimbare nocturnă. Astfel, pe Pilatus l-am văzut frecvent, chiar fără să ies din casă, spiritul meu părăsindu-mi şi reocupîndu-mi corpul cu uşurinţă.

Spre sfîrşitul lui august, canicula explodă. Furtunile detunară fără întrerupere. In cîteva zile, spaţiul fu purificat. Oraşul muiat reîncepu să respire. Ieşii din letargie şi parcursei, după această jalnică recluziune, cu bucuria şcolarului intrat în vacanţă, ulicioarele înmiresmate ale cartierului meu. Mă dusei drept spre mănăstire, cum se aleargă la o întîlnire. Faţada roză mi se păru uşor lăcuită ; zidurile se detaşau în spaţiul de lapislazuli, ca un decor pictat de Vermeer de Delft, şi portalul pe care îl deschisei era cel al unui locaş ideal unde nu mă mai simţeam demn de a pătrunde. Abia făcusem cîţiva paşi prin grădină că gaiţa scoase nişte ţipete îngrozitoare. Vederea mea o aruncă într-un asemenea hal de furie că mă îndreptai spre clădire, temîndu-mă să nu se omoare zdrobită de barele coliviei. Observasem între timp că, ţinut probabil de treburi prin muzeu, portarul nu era în ghereta sa. Alergai spre

capelă, unde mă aştepta bătrînul meu prieten, scriitorul public. Mă temeam dinainte de privirea sa mirată, încărcată de reproş : „Iată-vă în sfîrşit ?"... Dar mare îmi fu surpriza. Prin fereastră, nu se vedea nici un om de ceară aşezat la masa sa, masă pe care nimic totuşi nu era deranjat. În locul omului de ceară stătea, confortabil cuibărit în fotoliul de paie şi fumîndu-şi pipa, un om de carne care mă privea cu o malițioasă bunăvoință. Izbucnii în rîs, recunoscîndu-l pe Daniel.

— Şi Pilatus ?... strigai eu intrînd în capelă.

Portarul se ridicase la intrarea mea şi, salutîndu-mă, arătă un colţ în penumbră, unde zăcea un corp acoperit cu o pînză. În stupefacţia mea, nu găseam nimic să spun, dar Daniel putu să citească cuvîntul care era înscris în mişcarea buzelor mele :

„Mort..."

El surîse şi rosti :

— Nu e mort, e doar puţin bolnav... Victimă a soarelui !...

Şi smulse pînza. Pilatus zăcea pe spate, chircit, aşa cum căzuse de pe scaunul său, cu genunchii în aer, cu mîna dreaptă deasupra pieptului, atît de bătrîn şi de neînsemnat că îmi putui cu greu stăpîni un brusc hohot de plîns. Avui totuşi destulă stăpînire să nu dau glas nici uneia dintre imaginile absurde pe care le năştea în mine acest spectacol şi, aplecat asupra manechinului, căutam cauza prăbuşirii sale. Faţa îi avea o culoare nesănătoasă şi i se impregnase de amărăciune ; ochii i se înfundaseră într-un cearcăn vînăt, stinşi ; mîna dreaptă îi era contractată. Cît trebuie să fi suferit această mînă ! „Nenorocitule ! murmurai în tăcerea mea, eu sînt cel ce te-a distrus, obligîndu-te să scrii. Poate că, după ce ai acceptat din complezenţă şi milă primele mărturisiri, te-ai revoltat împotriva acestei investiri de gîndire, te-ai răsculat împotriva forţei care te vrăjea de la distanţă, mai puternică decît a ta, pînă cînd mîna şi-a scăpat pana, frîntă !... Iartă-mă... Nu ştiam ce fac gîndindu-mă la tine atît de absolut şi aruncînd spre tine prin spaţiu jalnicele fantasmagorii care supurau în bietul meu creier !"...

Vocea pătrunzătoare a lui Daniel mă readuse la realitate :

— Haideţi, domnule, haideţi, era de mult timpul să vă miraţi !... Sînt trei luni de cînd, de la sfîrşitul lui mai, bietul nostru Pilatus zace aşa, fără să se plîngă. De ce atîta spaimă ?

Îl privii pe Daniel cum numai un nebun poate fi privit. Omul de treabă continuă atent şi fără a înceta să mă observe :

— Imediat ce-au început căldurile, amintiţi-vă... N-am aşteptat sfatul canonicului, să feresc ceara asta de acţiunea soarelui devorant, care ne-a distrus atîtea obiecte anul acesta... Mîna s-ar putea retopi... În ce priveşte masca, ar ajunge un nou machiaj, şi în curînd Pilatus şi-ar putea relua poza, acum, că vremea s-a răcorit...

Rămăsesem mut, fără să îndrăznesc să întreb ; nu înţelegeam. Trebuia totuşi spus ceva, portarul lăsînd să se vadă o miloasă nelinişte la adresa mea. În cele din urmă, vorbii :

— Şi eu am suferit vara asta... Cum mă găseşti, Daniel ? — nu m-ai văzut din primăvară...

De astă dată fu rîndul meu să observ confuzia interlocutorului. Mi se păru tulburat şi-l văzui aruncînd cîteva priviri nesigure. Tulburarea abia îi permise să răspundă :

— Haideţi, domnule, haideţi... Apoi, apropiindu-se, mă prinse de braţ, mai hotărît : Da, dumneavoastră aţi fost bolnav ; văd asta... Normal, ar fi trebuit să vă întreb cum o mai duceţi, dar n-am făcut-o, nevoind să vă smulg din singurătate... Se întrerupse, mă examină şi, găsindu-mă liniştit, deşi interogativ, se explică mai departe : Cum puteţi uita că aţi venit aici toată vara, aproape zilnic, pe înserat ?... Aţi fost chiar şi alaltăieri...

Crezui că aceste cuvinte ajung la mine în vis şi-mi trecui mîna peste frunte pentru a alunga un abur sau nu ştiu ce reflex al luminii muribunde. Daniel trebuie să fi luat acest gest ca pe mărturisirea bolnăvicioasei mele neputinţe de a-l înţelege, căci deveni compătimitor :

— Vă cunosc atît de bine obiceiurile că nu m-am neliniştit de vizitele dumneavoastră zilnice, dar cum aveaţi o înfăţişare anormală, v-am supravegheat de departe, din datorie, fără a îndrăzni să spun un cuvînt. Astfel, am aruncat o privire în această capelă, unde v-am găsit aşezat în locul lui Pilatus, pierdut în visurile dumneavoastră şi, cel mai adesea, cu pana în mînă, scriind, scriind mult chiar, pentru că în fiecare dimineaţă era nevoie să reascut penele. Uneori scriaţi şi după ce cădea întunericul. Apoi plecaţi ca o fantomă, fără să vă întoarceţi, fără să ezitaţi, încet... Şi, dacă mi se întîmpla să vă spun bună seara, nu-mi răspundeaţi, ceea ce nu mă deranja, atît de mult venerez oamenii de felul dumneavoastră...

Nu găseam să bîlbîi decît : „Da... Ah ! da...“ Şi contemplam această masă, unde el spunea că venisem să mă aşez de atîtea ori, fără să ştiu, fără să-mi fi părăsit vreodată locuinţa. Lipsa de aer mă împinse spre uşă ; ca şi nevoia de a scăpa din acest loc stăpînit de mister. Ghicind că voiam să sfîrşesc, portarul ridică un teanc de hîrtii de pe masă şi mi le întinse.

— Luaţi-vă hîrtiile, domnule ; trebuie să fac ordine aici, şi vom putea uita, astfel, amîndoi existenţa acestor scrieri...

Ce scrieri ? Luai hîrtiile fără a cere lămuriri. Daniel mă urmă ca o umbră, pînă la portal. Faţa sa posomorîtă spunea că regreta conversaţia, că bănuia că m-a întristat sau deranjat. Avui prezenţa de spirit să-i fac un semn de salut amical şi o luai la fugă în clarul de şofran al unei enorme lune răsărind...

Diavolul la Londra

Cel mai înverşunat dintre duşmanii omului, în afara omului însuşi, este microbul ; iar dintre cei mai nocivi microbi, al plictiselii rămîne cel mai periculos, cel împotriva căruia nu există decît remedii empirice ! Dar cel mai îngrozitor dintre plictisurile contra cărora am avut de luptat vreodată a fost desigur „plictisul englezesc", pe care l-am respirat timp de cîteva luni, ca pe un gaz perfid, odată cu aerul Londrei. Mărturisind că la Londra, cetatea cea mai impozantă a planetei noastre, am crăpat literalmente de acea plictiseală pe care francezii o numesc *spleen*, n-aş spune nimănui ceva nou. Recunosc, însă, că ei îi datorez o aventură bizară, pe care o relatez, fără falsă ruşine şi fără umilinţă prefăcută.

Rătăceam într-o sumbră şi pîcloasă dimineaţă prin nu ştiu ce sordid cartier negustoresc, un fel de depozit fetid sau de labirint înăbuşitor mărginind noroioasa Tamisă. Burniţa. Trecătorii întîlniţi aveau feţe de bandiţi sau de bolnavi. Să îndrăznesc a-i spune plimbare rătăcirii aceleia pe pavajul unsuros, în pîcla care părea să conţină toate ciumele istoriei ? Dar ce nu faci ca să înfrîngi plictiseala ? „Ah, suspinam, dac-aş avea vreun prieten în acest oraş monstruos !" Mă felicitam totuşi că nu aveam prieteni şi că puteam rămîne

atît de perfect singur. Viaţa celorlalţi nu mă interesează, după cum cred că nici a mea nu trebuie să intereseze pe nimeni. Iată de ce evitam să mă leg de semenii mei, ceea ce nu e prea dificil pe pămîntul englezesc. Dar, în dimineaţa aceea, plictisul mă impregnase într-un asemenea hal, ca şi burniţa care părea să-l materializeze, încît ajunsesem să-mi doresc a fi martorul unui eveniment : de exemplu, un dezastruos cutremur de pămînt sau un ciclon de o înfricoşătoare forţă. Asta însemna să cer cam mult. Dar la o adică m-aş fi mulţumit cu un accident mai mic, un incendiu frumos sau întîlnirea cu vreun tip mai original sau chiar nebun, vreun mare bărbat decăzut sau chiar profet ruinat, numai să aibă suficientă personalitate pentru a mă face să mi-o uit pe a mea, atît de negativă, în ziua aceea, mai ales.

Desigur, asemenea întîlniri poartă în ele propria lor primejdie, cea mai fermecătoare dintre fiinţe devenind odioasă pînă la urmă, iar mediocritatea burgheză apărînd numaidecît în nebunul, profetul sau marele om dorit ! În consecinţă, m-am resemnat să rătăcesc singur pînă la saturaţie, pînă cînd mă voi duce să mă pierd în vreun sepulcral muzeu sau în vreun bar mirosind a urină de cîine, ceea ce oricum e mai rezonabil decît să mergi să meditezi pe un pod al infamei Tamise, cel mai puţin potabil dintre fluvii.

„Ce mizerie ! mă gîndeam, greu mai sînt de tîrît lungile zile date de Dumnezeu ! Ce insipidă e viaţa celui ce n-are temperament de păcătos ! Ce insuportabilă este eternitatea neadministrată de diavol !..." Huleam, şi-mi dădeam seama de asta, şi eram cu atît mai vinovat cu cît nu băusem nimic

care să-mi falsifice luciditatea; gîndeam numai, neproferind de fapt aceste lipsite de pioşenie idei, pentru că scris este că nu e bine să ispiteşti diavolul. Dar eu încercam pe moment primejdia de a-l evoca, măcar în gînd ! Într-adevăr, în acest moment precis începea pentru mine o aventură, care nu s-ar fi produs, dacă eu n-aş fi numit cu nesăbuinţă puterea infernală, latentă în tot universul.

Era într-o fundătură îngustă, mărginită de clădiri leproase, de dinaintea reginei Elisabeta, străduţa Cîinelui de Mare. Mă lipisem de caldarîmul cleios, incapabil să mai înaintez şi, de surpriză, rămăsei cu gura căscată. Diavolul dădea semne de existenţă, chiar dacă într-o formă banală; dar era vorba de una din acele întîlniri absurde, nesperate, cum se produc în cursul uşoarelor febre. Făcusem desigur puţină temperatură din cauza acestei umezeli, şi totuşi nu alterarea simţurilor mele îmi arăta acea placă de zinc fixată pe o poartă putredă, acea placă de zinc pe care citii, chiar în clipa în care mă gîndeam la el, numele diavolului : *Mefisto !* Nu băteam cîmpii. Cercetai casa îngustă şi mizeră, înghesuită între altele la fel de jalnice ca aspect, şi cu zugrăveala roşcată. De fapt, ce-mi anunţa această placă ? Intrarea unui club ruşinos şi mai mult decît privat ? depozitul unui produs comercial ? sala de conferinţe a unei secte de mistagogi ? E posibil orice, orice poate să prolifereze în ambianţa împuţită şi-n secularul mucegai al malurilor Tamisei ! Dar nimic nu putea distruge convingerea mea că mă găsesc în faţa locuinţei diavolului, şi încă a celui mai popular dintre diavoli, Mefisto !...

Încercam un sentiment de plăcere şi de teamă, asemănător cu acela al liceanului oprit în faţa unui loc rău famat. Era, de asemenea, un sentiment de uşurare, acela de a fi ajuns la punctul în care poţi să scapi de plictiseală. N-aveam oare dreptul să cercetez cine era acest Mefisto anunţat afară, şi dacă el purta pe drept acest nume prestigios ?

Că dracul există, nu mă îndoiesc ; educatorii mi-au vîrît în cap această credinţă, şi pînă azi nu s-a născut raţionalistul care să-mi probeze că această credinţă, sau această dogmă a fost doar o poveste pentru copii. Dacă cred în diavol ? Zău ! şi încă într-un chip mai permanent decît în Dumnezeu şi în sfinţii săi ! N-a vorbit el dintotdeauna imaginaţiei mele ? Nu stătea el, de cînd ştiu, în creierul meu ? Nu mă electriza el ca un erou de teatru sau de povestire ? Ardeam acum de nerăbdare să-l văd şi să-l aud, presupunînd că ar fi fost disponibil şi că n-aş fi avut de-a face cu un impostor. Şi mîna mea căuta deja soneria : dar sonerie ioc, şi nici închizătoare. Numai dracul putea să-ţi ofere o asemenea poartă impracticabilă, iar această intrare nu era deloc făcută pentru a-ţi trezi încrederea : mă găseam pur şi simplu în pragul unei anexe sau al unui consulat al Infernului !

Cum să descui această poartă ermetică, ce spărgător ţi-ar trebui ? Ea se deschise însă singură, ca şi cum lemnul său mi-ar fi ghicit dorinţa ; se deschise înspre un foarte întunecos culoar, atît de sumbru că mă dădui un pas înapoi, avertizat de vechiul meu instinct de creştin, şi repetîndu-mi versul lui Dante : „Voi, care intraţi aici..." Dar nu ştiu ce forţă mă împingea, sau mai degrabă mă aspira în acest coridor, în acestă gură de ne-

ant, comparabilă gîtlejului lui Leviathan. Neprea-ştiind ce făceam, deşi încîntat de a face un lucru aşa de imprudent, înaintai în bezna interioară, în timp ce poarta se închidea în spatele meu, tăind orice retragere spre lumea obiectivă, spre poliţia ei şi spre legile ei morale şi juridice. Nu-mi rămînea decît să mă încredinţez diavolului, ceea ce şi făcui, înfricoşat, totuşi, smiorcăind :

— E voie, Mefisto ?

— Aici, domnule ! scîrţîi o voce neplăcută.

Cu mai mult sînge rece, deşi încă izbit de surpriză, continuai :

— Diavolul, nu ? şi nu înlocuitorul său, vreau să spun, diavolul în persoană ?... Vocea confirmă :

— Exact, domnule, diavolul însuşi şi nu un diavol de paie.

O dreaptă invizibilă îmi lua braţul şi mă trase după sine. Unde, oare ? Evident, eram încă la Londra, dar dacă se cunoaşte, mai mult sau mai puţin, „suprafaţa" oraşelor, ce se ştie în fond despre subsolul lor, în direcţia adîncurilor globului ? Înaintam astfel, împleticindu-mă, tîrît de o dulce insistenţă. Şi, pe neaşteptate, un voal se sfîşie, o draperie lunecă pe inelele sale, iar eu fui împins într-o sală destul de mare, scăldată de o lumină filtrată ca printr-un cort. Mîna ghidului mă conduse pînă la un confortabil fotoliu, singurul obiect care garnisea această sală, şi avu condescendenţa să mă răstoarene în aşa fel încît să cad aşezat pe nişte perne.

— Şi diavolul ?... strigai eu.

Vocea scîrţîi, îndepărtîndu-se :

— Nu va întîrzia mult, domnule !...

Şi nu avui timpul să văd cine era ghidul meu, prompt şi fluid ca un curent de aer.

Ce să mai spun despre zăpăceala şi despre starea contradictorie a dispoziţiei mele ? Mi-era frică şi mă simţeam bine ! Aş fi vrut să fiu altundeva şi mă temeam în acelaşi timp ca aventura mea să nu se sfîrşească prea repede ! Dar, deşi plin de idei confuze, îmi păstram destulă judecată, de vreme ce mă adresai în gînd Providenţei :

— Doamne ! nu-ţi cer să mă salvezi din această situaţie puţin ridicolă, pe care eu am provocat-o ; dar te-aş ruga poate să ordoni îngerilor tăi să mă scoată de aici şi să mă depună în stradă, în caz că dracul pe care-l aştept ar fi de naţionalitate engleză. Accept să mă compromită, să mă degradeze, să mă zgîrie, să mă însemne, să mă înfiereze cu pecetea lui ; accept dinainte, ca o plată pentru greşelile mele, orice prejudiciu care ar putea rezulta ; accept să suport orice, fie de natură fizică, fie metafizică, accept orice glumă proastă ; da, aş suporta orice din partea diavolului, în afară ca el să-mi predice, să se pună pe moralizări şi să-mi bage în buzunare mici biblii sau broşuri antialcoolice !...

Exageram, bineînţeles, căci aveam o mai bună părere despre diavol, izgonit prin definiţie şi temperament în afara universului conformist : dar mă irita ideea că el m-ar putea luat totuşi drept un imbecil. Aşteptîndu-l să apară, mă apucai să cercetez locul. Mă găseam într-un soi de atelier de sculptură luminat printr-un perete de sticlă. O iluminare naturală, mediocru dispersată, făcea ca sala să pară imprecisă, iar draperiile cenuşii care acopereau pereţii accentuau această impresie de plutire. În faţa mea, fundul sălii era ocupat în întregime de o scenă a cărei cortină purpurie rămînea închisă. Şi ni-

mic mai mult în această singurătate decît un stăruitor miros de grajd, nici ornamente, nici semne, nici embleme anunţînd că ne găseam în afara Timpului şi Spaţiului, la Nenumit sau la unul din delegaţii săi. Nu voi ascunde că am rămas puţin întristat de ariditatea acestui mediu, căci cine nu este sensibil la cadru, la ceea ce îi destăinuie personalitatea unei gazde ? Dar, îmi spusei, sărăcia locului ar putea fi intenţionată, adică un subterfugiu menit să-i descurajeze pe intruşi. Şi bine mi-a prins ! Dar n-a trebuit să mă delectez mult timp cu aceste morocănoase impresii : trei mari bătăi ale unui gong vibrară grav, unduirile lor muzicale mă învăluiră şi sfîrşiră prin a-mi împrăştia gîndurile şi a mă plasa subit în dispoziţia plăcută care te încearcă la începutul spectacolului. Şi, ah, ochi ai mei, ceea ce începea era cu adevărat un spectacol !...

Cortina se ridică fără zgomot, descoperind cubul unei scene de teatru, al cărui fundal era închis prin pînze negre, supraîncărcate cu desene argintii : comete, arabescuri, tibii şi podoabe funebre, ceea ce trebuie pentru a captiva pe copii şi pe bonele lor. Mi se tăie respiraţia : fără duruit de tobe şi fără trîmbe de fum, diavolul sări pe scenă, tăcut, suplu şi discret ca o pisică : hop ! Era îmbrăcat în stacojiu, de la pana de cocoş a tichiei pînă la vîrful pantofilor ; stacojie haina strînsă pe corp, scoţînd în relief un tors scheletic ; stacojiu maioul răsucit în jurul coapselor şi pulpelor descărnate ; stacojie mantaua seniorială ; stacojii mănuşile. Se înălţa cît era de lung şi se balansa ca o flacără purpurie sau ca un mac pe tulpina sa... Am remarcat că purta ţăcălie şi mustăţi îngrijite, de muşchetar. Iar în mutra lui subţire şi acoperită de pudră luceau irişi cristalini, două pietre de acvamarin care creşteau şi se micşorau după voinţă.

Această apariţie mi-a smuls un strigăt : „Mefisto !“ Diavolul îşi fixă frumoasa privire asupra mea şi mă salută ceremonios, cu o mînă pe inimă. Mă ridicai din fotoliul meu şi îi înapoiai politeţea. Dar, efectuînd o răsucire bruscă, diavolul desena în vid gesturi incantatorii care făcură să se evapore pînzele negre din fund. Iar eu putui să admir un al doilea teatru, în adîncime, al cărui decor reprezenta o peşteră fermecată, sub o lumină atît de intens roşie că mi se zbătură pleoapele. Iar stacojiul Mefisto parcă se volatilizase în această combustie. Nu-i mai vedeam decît faţa lividă şi jocul mîinilor dezmănuşate, interminabile mîini luînd foc de la pietrele inelelor groase care le împodobeau. Dar diavolul îşi recăpăta forma cînd se îndepărta de peşteră. Ce mai voia acum, aplecat asupra avanscenei ? Mînuia un joben şi mă apostrofa cu o voce cîntătoare :

— Vă place iepurele în sos de vin ?

Dacă-mi plăcea iepurele în sos ? tot atît cît tururile de magie albă ! Abia aprobasem meniul că Mefisto şi extrăgea subtil din joben un mic şi drăguţ iepure viu. Ridicat în picioare, aplaudai : „Bravo, bravissimo !“... Dar această explozie a entuziasmului meu produse un rezultat neprevăzut. Dracul încremeni şi mă fixă atent, lăsînd să-i scape iepurele care o şterse ţopăind în culise ; pe urmă se retrase şi el. Se stinse şi peştera, se lăsă şi cortina. Rupsesem farmecul ! Şi mă regăseam în locul acela posac, pentru reuniuni evangheliste, fără lumini iluzorii şi perspective care să încînte, după ce stricasem prosteşte o mirifică ocazie de a scăpa plic-

tiselii de moarte. Trecusem de la decepţie la mînie — împotriva mea, se-nţelege ! — şi tocmai mă-ntrebam ce-ar mai putea surveni în acestă situaţie, cînd, ivit de după o draperie, diavolul apăru pentru a doua oară, în atelier de data aceasta şi desprins de ambianţa scenei. Nu mai purta nici ţăcălie, nici mustaţă. Obrazu-i palid, privirea lui ostenită şi melancolică, mersul lui uşor mă impresionară : mă găseam în faţa unei fiinţe rasate, cu purtări alese şi de oarecare frumuseţe, deşi îmbătrînită. Cum salutai, îmi spuse fără cea mai mică ranchiună şi cu un glas surd :

— Nu sînteţi domnul Dryocle, nu-i aşa ? agentul Federaţiei Lirice şi al Sindicatului Spectacolelor ?

— Nu am această onoare... replicai în confuzia mea. Eu nu sînt decît un oarecare, şi mă scuz...

Mefisto avu un gest familiar :

— Cu atît mai bine că nu sînteţi acest agent... Şi mă privi în ochi cu bunăvoinţă.

Mă gîndii în fine să mă prezint :

— Eu sînt...

— Fericit de a face...

— Un simplu trecător...

Diavolul îmi strînse mîna şi-mi vorbi lent, convingător :

— Dragă necunoscutule, această neînţelegere nu mă supără cituşi de puţin. Aşteptam un agent de afaceri, urma să-mi propună un turneu pe care nici nu doresc să-l întreprind în acest moment, şi iată că destinul mi-a trimis un trecător sensibil la arta mea. Mulţumesc destinului, şi trecătorului. Mă cam plictisesc, mă înţelegeţi ?

Aceste cuvinte mă umplură de fericire. Fui nerăbdător să mă explic :

— Într-adevăr, scumpe maestre, nimeni nu e mai sensibil ca mine la arta dumneavoastră. Am recunoscut în dumneavoastră un profesionist superior, fapt care-mi motivează entuziasmul de adineaori, nepotrivit poate, dar sincer. Or, dacă dumneavoastră înşivă suferiţi de plictis, acelaşi plictis m-a împins şi pe mine să ispitesc diavolul, să încerc să întîlnesc diavolul. Ocazia era bună, de vreme ce numele lui există pe o poartă şi de vreme ce această poartă s-a deschis absolut singură ! Bineînţeles, dumneavoastră nu sînteţi diavolul...

— Ce ştiţi dumneavoastră despre asta ? mi-o reteză omul stacojiu. Urmă o tăcere. Rămăsei ruşinat şi pentru a repara această de-a doua gafă, mă lansai într-un discurs de circumstanţă :

— Dumneavoastră, vreau să spun, sînteţi fără a fi, căci aveţi această academică aparenţă pe care diavolul ar contesta-o, chiar dacă iscusinţa dumneavoastră depăşeşte ştiinţa firească, dovadă acel iepure...

Mă simţeam grotesc, dar diavolul avu bunătatea de a nu-mi asculta palinodia ; el visa cu ochii deschişi... Nemaiauzindu-mi vocea, îmi aruncă o privire distrată şi urmă, nu fără maliţie :

— Şi dac-aş fi diavolul ? V-ar plăcea să fiu, totuşi, în pofida bulendrelor mele teatrale ? E o chestiune de credinţă, iubite trecător. Căci, din moment ce nu sînteţi agentul de afaceri de care mă temeam, am şi eu răgazul să fiu diavolul pe care doreaţi să-l întîlniţi. Simplă convenţie, la urma urmei...

Mă înclinai, în semn de consimţire... Diavolul, de-acum încolo autentic, îşi urmă vorba :

— Nevoia dumneavoastră de diavol dezvăluie un temperament original. Acceptaţi-i ospitalitatea. Ui-

taţi-i costumul. Nu vă voi cînta păţaniile *Puricelui* şi ştiu că nu mă veţi întreba cum procedez pentru a scoate un iepure dintr-o pălărie. Sînteţi un om cinstit, spre deosebire de oamenii pe care-i detest, de reporterii neruşinaţi, de contaminaţii de ocultism şi de antreprenorii de spectacole...

— Un trecător..., repetam eu, umil şi cucerit cu totul de cordiala-i politeţe.

Cîteva minute mai tîrziu, eram instalaţi într-o intimă şi confortabilă bibliotecă unde, exceptînd nişte afişe de music-hall, nimic nu avea semnificaţii diabolice. Dimpotrivă, acest drac era cel mai uman dintre oameni, colecţionar de legături fine de cărţi, iubitor al florilor, prieten al păsărilor. Şi nu-i plăceau numai animalele şi lucrurile vieţii contemplative, îi plăceau de asemenea tutunul şi alcoolurile vechi. Sticle cu rachiu de ienupăr olandez nu întîrziară să se alinieze la îndemînă, fapt care nu constituia cel mai puţin nostim tur de magie ; dar eu avui de astădată prezenţa de spirit de a nu mai aplauda.

Orele se scurseră într-o conversaţie de un interes mereu înviorat, gazda mea fiind un causeur neobosit ; iar dialogul nostru apucă pe cărări atît de capricioase că ne înfundarăm în noapte fără să o fi văzut venind. Trebuie spus că alcoolurile ne iluminau interior şi că amîndoi aveam aptitudini pentru lenevia crepusculară. În cele din urmă, cineva pătrunse în cameră, purtător al unei lămpi de petrol cu o sferă de sticlă roză ; era femeia de serviciu a diavolului, un soi de chinezoaică sfrijită şi, fără nici o îndoială, creatura misterioasă care mă introdusese aici dimineaţă. Această apariţie nu avu puterea să ne readucă în real, deşi consimţirăm să ronţăim sardelele pe care vrăjitoarea ni le adusese. Şi multă vreme rămaserăm înmormîntaţi într-o penumbră roză, lîngă lampa care scînteia ca o stea născîndă. Diavolul înşfăcase iepurele alb şi-l ţinea pe genunchi, mîngîindu-i urechile. Visa. Iar eu îi contemplam reveria. Îi contemplam faţa luminată de vis, această faţă gînditoare, pur modelată, cu linii nobile. Era un om de esenţă superioară şi-mi inspira respect. Nici un cuvînt care să sune dogit, nici un gînd care să nu poarte pecetea meditaţiei personale. Vorbirea sa lua pe moment un anumit ton solemn, dar niciodată nu depăşea simplitatea, accentul surd al confesiunii. Numai o fiinţă foarte învăţată şi eliberată de prejudecăţile comune putea adopta un asemenea fel de a fi ; o fiinţă ca în Montaigne, o fiinţă care a trăit destul pentru a fi văzut totul şi opusul lui totul. Îl admiram sincer pe acest diavol distins, cu aspect de prelat, nepăsător la oră şi la secol, nemaibăgînd în seamă înveşmîntarea de carnaval a acestui om de geniu, a cărui tăcere, chiar, era expresivă ; îl admiram cu întreaga-mi bună-credinţă, cu toată ingenuitatea ce mai trăia în sufletul meu, şi sub puterea ochilor săi de animal felin, care rătăceau fără să se fixeze vreodată pe ceva. Uneori, cînd privirea asta mă atingea în treacăt lansa o sclipire verde, un semnal fosforescent, pe care nu-l înţelegeam. Ce gîndea oare despre mine acest diavol şi cum mă judeca ? Cu siguranţă era vorba de persoana mea. Şi, deodată, diavolul pufni în rîs, hohotind cu atîta putere că îl crezui beat. Dar înainte să fi avut timpul să-l întreb, el îmi vorbi pe un ton vesel.

— Scumpe prietene, da, scumpe prietene, căci

nu mai pot să vă spun scumpe necunoscut, chiar dacă nu vă cunosc starea civilă. V-am mai văzut ; vă cunoşteam. Şi acum o clipă v-am recunoscut, îndeosebi după un amănunt. Mă contemplaţi, cufundat într-o legănătoare hipnoză, şi spiritul dumneavoastră plutea desigur în albastru. V-am remarcat gestul, un gest de copil în extaz ; gestul pe care îl faceţi în acest moment !

Prins, ca să spun aşa, în flagrant delict, îmi retrăsei grăbit mîna dreaptă de la gură, ruşinat de a fi stat fără să-mi dau seama în această poziţie puerilă. Cît timp oi fi rămas cu mîna băgată în gură ? Diavolul rîdea încă, iar stînjeneala mea părea să-i sporească plăcerea. În sfîrşit, el continuă :

— V-am mai văzut acum vreo treizeci de ani. Era într-o capitală de pe continent, unde se ţinea o expoziţie universală care ardea ca un foc de vreascuri ; şi era într-un music-hall, palat de iarnă sau de vară, din cîte-mi amintesc, în care eu aveam numărul de încheiere a programului. Ca şi acum, purtam acest costum, aveam acest faimos nume. Şi dumneavoastră, băieţel de vreo zece ani, stăteaţi în picioare în prima lojă de lîngă scenă, pe dreapta ; prestidigitaţiile mele vă captivaseră în asemenea măsură încît vă băgaseţi toate degetele mîinii drepte în gură. Am observat asta. Din cînd în cînd, o foarte frumoasă doamnă blondă, purtînd o mare pălărie cu flori, v-a retras mîna din gură şi v-a certat afectuos ; dar dumneavoastră aţi rămas insensibil la această rechemare la bunele purtări. Eram fericit de a avea un spectator de calitatea dumneavoastră şi munceam cu plăcere.

Diavolul tăcu. Iar eu, eu stăteam lovit de emoţia

pe care mi-era greu s-o ascund. Nici nu-mi trecea prin cap că Mefisto ar fi putut să mă păcălească, uzînd de puterile-i de ghicitor. Nu-mi lăsă de altfel timp să reflectez şi continuă :

— Ajunsesem, deci, la sfîrşitul numărului meu şi trebuia să fac să dispară un spectator benevol — şi nicidecum, credeţi-mă, un complice — într-un sicriu aurit. Ca în fiecare seară, mă adresai publicului de la parter, chemînd pe scenă pe cineva de statură mai mică şi care să aibă încredere în Mefisto. Nimeni nu-mi răspunse. Atunci, vrînd să recompensez băieţelul pentru atenţia lui şi gîndindu-mă că incidentul i-ar putea place, înaintai spre loja sa, întinzîndu-i prieteneşte braţele : Vrei tu ?...

Pradă unei vii agitaţii, eu mă sculasem deja şi mişcat de această teribilă amintire, terminai povestirea :

— Am urlat ascuţit, am luat-o la fugă spre ieşire, urmat de mama, în aplauzele şi glumele proaste ale întregii săli care credea că-i un număr din program. Diavolul voia să mă prindă ! Ajutor !

În exaltarea mea, auzeam ţipetele acelea şi mă simţeam în stare s-o rup la goană din nou. Dar diavolul — acelaşi diavol — îmi luă mîinile, şi veselia lui mă cîştigă. Rîdeam ca să nu plîng.

— E adevărat, o, Mefisto ! murmurai eu... Aveam unsprezece ani şi această dramă (pentru mine era o dramă) se petrecea la Bruxelles, în o mie nouă sute zece...

Cu toate eforturile, o lacrimă îmi scăpă. Mefisto mă strînse în braţe.

— Nu vă plîngeţi copilăria, căci dumneavoastră aţi rămas acelaşi copil, un copil îmbătrînit, aşa cum eu sînt un diavol îmbătrînit. Important e că

puteţi crede în continuare în diavol !...

Scumpul bătrîn lăsă capul în jos, fără îndoială ca să nu-i văd ochii. Vocea îi tremura puţin cînd reluă :

— Ştiţi dumneavoastră ce-aţi făcut în dimineaţa asta, oprindu-vă în faţa porţii mele, şi dacă nu cumva v-aţi purtat astfel din ordinul unei forţe misterioase, deloc infernală, căutînd să-l întîlniţi pe diavol ? Hazardul nu există, şi nu există nimic fără sens în această viaţă ! Atîta doar că nu pot face nimic pentru dumneavoastră, şi nu-s amărît de asta, pentru că dumneavoastră nici nu-mi cereţi nimic. Cu toată ştiinţa pe care-o am, îmi cîştig pîinea scoţînd iepuri albi şi drapele dintr-un joben cu resort. Dar, în acelaşi timp, sînt fericit că v-am smuls pericolului plictiselii, că am aprins în trupul dumneavoastră, ciuruit de ploaie, această scînteie de sentiment... Poate că acum veţi prinde gust de viaţă, de viaţa care valorează cît valorează, mult cînd o simţi depărtîndu-se — la vîrsta mea...

Diavolul nu mai avea nimic să-mi spună şi lumina lămpii scădea. Trebuia să plec. Luîndu-mi mîna, Mefisto mă conduse cu precauţie şi, în prag, îmi mai zise :

— Vă voi mai revedea, dar unde ? În care music-hall ?...

Rîsul său suna fals. El încheie :

— În iad, poate ! Dar ce ne va păsa de iad, dacă prietenia e îngăduită acolo !... Poarta se închise.

Era noapte rece. Burniţa încă. Mă înfiorai. Frigul se instăpînea în sufletul, ca şi în carnea mea. Şi îmi strigai în tăcerea străzii spurcate :

— Iadul ? dar mă aflu în el ! Este acest oraş monstruos, această existenţă zilnică ; şi păcătoşii hidoşii mei contemporani, şi eu, în trupa lor mizerabilă !

Mergeam jalnic şi undeva în ceaţă sună un lent miez de noapte, căruia îi răspunseră sirenele vaselor de pe fluviu. Ah, ce frig, în aceste limburi împuţite !... Şi ce dor de flăcări şi lumină în inima mea !... Ce altceva îmi rămînea decît speranţa nebună de a regăsi „celălalt infern“, unde diavoli ca Mefisto domnesc peste suflete de copii emotivi şi uşor de împăimîntat, departe de pămînt ; un infern plin de draperii şi de grote, unde prin ierburi roşii aleargă iepuri albi, unde se ivesc blonde fantome împodobite cu flori, figuri dispărute care trec lin, cu maiestatea arhanghelilor !...

Grădina Bolnavă

(extrase dintr-un jurnal)

POVESTITORULUI JEAN STIÉNON DU PRÉ

Iunie 1917. Ceea ce am dorit cu intensitate sfîrşeşte aproape întotdeauna prin a se împlini o dată şi o dată ; dar veşnica insatisfacţie a sufletului ne face să nu recunoaştem sau să ni se pară că ceea ce se împlineşte nu corespunde vechiului vis. Cine mi-ar fi prezis, atunci cînd, copil, parcurgeam străzile acestui cartier dezmoştenit al oraşului — acest cartier părăsit de familiile nobile sau de înalta burghezie, care-l construiseră, acest cartier pe care plebea îl invada, degradîndu-l —, cine ar fi crezut că voi intra într-o zi în asimetrica şi vasta clădire spre care imaginaţia mea înfierbîntată revenea fără încetare ? Era pe vremea aceea, ca şi acum, o locuinţă particulară, cu înfăţişare mîndră, înţepenită printre altele, în acelaşi stil clasic francez — o austeră faţadă adormită ale cărei cinci ferestre păreau condamnate sub obloanele lor zăvorîte şi a cărei intrare mare, cu două canaturi, nu se deschidea niciodată, duşmănoasă şi apăsătoare ca intrarea unui mormînt. Această locuinţă patriciană avea aspectul părăsit încă de acum treizeci de ani, cînd eu coboram zilnic strada, pentru a mă duce la şcoala Călugărilor din apropiere ; şi îţi imaginai cu greu că ar fi putut fi altfel, atît de definitivă era expresia ermetică a pietrelor înnegrite, ca un obraz bătrîn şi patinat pe care anii

nu-l mai modifică. Totuşi, nu reuşeam să cred că acest decor nu ascundea decît vidul, că acest paravan mort nu tăinuia nici un destin. Ştiam că există fiinţe care nu se arată şi pretind a trăi în afara societăţii, din motive personale. Unde s-ar fi putut retrage mai bine decît într-o asemenea casă ? În fiecare zi făuream o nouă ipoteză, după starea mea sufletească. Între maniacul milionar, colecţionînd cărţi interzise sau sechestrînd o nepoată plîngăreaţă, şi senila actriţă rumegîndu-şi amintirile glorioase sau păscînd buchete veştejite, era loc pentru toate speciile de personaje bizare şi seducătoare, prin însuşi misterul şi ciudăţenia lor : prinţul exilat, falsificatorul de bani, generalul în dizgraţie — ştiu şi eu ? fără să mai socotesc miile de coborîtori din lecturile mele romaneşti. Iarna, în zilele întunecate, la ora cînd se-aprind felinarele, imaginaţia mea devenea mai dramatică şi îmi sugera că această casă e cea a unui crime, a unei crime uitate dar care, în epocă, va fi făcut mulţimea să freamăte. Atîta oroare mă umplea de plăcere şi pentru nimic în lume n-aş fi îndrăznit să trec pragul acestei locuinţe care trebuia să păstreze ameninţătoare sau melancolice fantome, pîndind din întuneric. În prezent, voi trece acest prag fermecat, căci iată-mă locatar la parterul acestui imobil. Am închiriat odăile fără măcar să le vizitez, cum se cumpără o amintire. Un copil nu s-ar fi purtat altfel. Dar am încetat eu, oare, vreodată să visez, şi anii care se acumulează pe umerii mei m-au învăţat altceva decît să mă înfund şi mai îndîrjit în visele mele ?...

Intîlnirea cu proprietarul merită să fie povestită. Bătrînul nu locuia departe şi îl descoperii într-o

bucătărie răpănoasă. E un septuagenar bănuitor, a cărui slugărnicie trăda vechiul servitor care trebuie să fi moştenit clădirea sau s-o fi cumpărat de ocazie. Înţelegînd că voiam să închiriez parterul, el mă privi cu şiretenie, ochii de pasăre lucindu-i de curiozitate. Şi interogatoriul începu :

— De unde ştiţi dumneavoastră că există ceva de închiriat ?...

Putusem descifra asta în peticele anunţului lipit pe poartă. Moşneagul suspină :

— Sînteţi primul de la... Păru să urce cursul Timpului... de la moartea ultimului baron de Ruescas, pe care l-am slujit. Şi, fără tranziţie : Vreţi să instalaţi aici un depozit de mărfuri ?... Nu poate servi la nimic altceva, în halul în care se află... Mărturisindu-i naiv că socoteam să locuiesc acolo, bătrînelului păru să i se facă frică şi crezui c-o să mă dea afară. Se stăpîni şi mă cercetă cu milă. Rar, cum se vorbeşte unuia pe care nu trebuie să-l contrazici făţiş, el îmi făcu o descriere a locurilor, fără îndoială pentru a mă descuraja :

— E o cazarmă... O singură cameră locuibilă din şapte. E nesănătoasă. Imposibil de încălzit. Nici o femeie nu va accepta să îngrijească aceste încăperi... În orice caz, eu nu fac reparaţii. Tavanul poate să vă cadă în cap, planşeul să se năruie... Pe riscul dumneavoastră... În sfîrşit, imobilul este în curs de expropriere, ca tot cartierul... În ceea ce priveşte grădina...

Îi întrerupsei lamentaţiile :

— Exact, ştiu că există imense grădini, arbori, în dosul acestor imobile. Asta mă atrage la dumneavoastră.

Moşneagul se încurcă :

— Evident, grădina e foarte mare, adîncă. Nesănătoasă, ca şi restul, impracticabilă...

Dornic să pun capăt discuţiei, replicai :

— Totul îmi este egal. E pentru cîinele meu !...

Bătrînul îşi clătină căpăţîna, deconcertat :

— Ah, e vorba de un cîine ? Unul mare ? De pază ? Dacă este pentru cîine...

Deşi stupid, ultimul meu argument îşi produsese efectul. Proprietarului îi plăcea, fără îndoială, că baraca sa căpăta un paznic ? Îmi mărturisi că etajul era ocupat de o doamnă respectabilă pe care n-o voi vedea niciodată, dar pe care o cuprindea uneori teama în singurătatea sa. Povestindu-mi asta printre alte trăncăneli, acceptă arvuna şi îmi înmînă cheile, o întreagă legătură dintre care cele mai multe nu mai deschideau nici o uşă, şi pe care conştiinţa sa îl obliga să mi le dea. Chiria era modestă. Bătrînul nu era avar, cum ar fi fost normal ; era neîncrezător şi fricos. M-a luat probabil drept un original, un nebun poate...

Sînt fericit, înarmat cu cheile, stăpîn al unui domeniu în stada Doamnelor Engleze. Această stradă a rămas frumoasă în decăderea ei, deşi destul de populată ; dar, seara, ea devine taciturnă şi grădinile o purifică. Voi locui astfel un colţ provincial şi ieşit din uz, în plin oraş actual. Şi apoi, singur fără a fi singur, căci mă bucur de prietenia unui cîine — şi ce cîine ! Un personaj căruia regret că nu i-am cerut părerea. Va fi locul pe gustul său ? Asta mă îngrijorează, deşi nu mă îndoiesc că se va obişnui. Mylord — acesta e numele lui — are înfăţişare nobilă, chiar de lord, cu peruca sa neagră şi mustăţile atîrnînd. Casa are acelaşi aer impozant, cu toată şubrezenia ei. Mylord dispreţuieşte rela-

țiile. Flegmatic și abstras, laconic și rasat, el nu discută, el acceptă sau refuză, lăsînd cîinilor obișnuiți sclifoselile sentimentale și nuanțele. Am spus-o, acest pudel e un personaj. Cel mai simplu va fi să-i anunț noutatea pe șleau, fără precauțiuni oratorice : „Mylord, află că vom ocupa de aici înainte casa Ruescas..."

15 iunie. Instalarea mea s-a terminat de curînd. Ne-a fost destul de ușor, căci nu tîrăsc prin viață decît un minim de obiecte : un divan pentru somn, un fotoliu, o măsuță, cea mai importantă parte a bagajului meu fiind formată din lucruri superflue — cărți și o colecție de stampe. Cîinele meu pare satisfăcut. Pot fi și eu, înmormîntat în enormul cub de tăcere și de umbră care-i această casă, unde nimic nu amintește lumea exterioară, prezentul. Nu există lumină electrică, această lumină moartă, nemișcată și impudică : nimic nu-mi place mai mult decît flacăra lumînărilor. Am spus că instalarea a fost ușoară ? Da, dar dacă trupul meu se află acasă, spiritul meu este încă în prag, plin de neîncredere, pîndind ora cînd va putea să se încredințeze acestei neliniștitoare locuințe. Mylord trebuie să treacă printr-o stare asemănătoare, aparent adaptat locurilor, dar trăind într-o continuă alarmă, cu ochii pe jumătate închiși, cu nările adulmecînd. Nu lăsăm să se vadă nimic, înțelegîndu-ne mutește. Înțelepciunea este de a aștepta, de a lăsa să acționeze imponderabilul : sau casa ne va supune legilor sale misterioase, sau noi — căci sîntem doi, repet — îi vom impune stilul nostru. Notez chiar că ea a părut să se apere împotriva intrușilor care sîntem și că va fi nevoie, fără îndoială, de mult timp, pentru a se da bătută. În primele zile a fost tragedia cheilor și a broaștelor care refuzau să funcționeze. Anumite uși nu se vor deschide sau se vor lăsa forțate. La această vîrstă și după ce a adunat atîta amar de ani, o casă nu se mai readaptează ; nu poți logic decît să o dărîmi. De altfel mă dezinteresez de camerele și sălile întunecoase care compun apartamentul meu, locuind în singura luminoasă, deschisă spre grădină — singura practacabilă, cum mă anunțase proprietarul. Restul sînt rezerve de beznă. Cît privește pivnițele și subteranele, nu voi coborî niciodată : este celălalt tărîm — de care mă tem.

Intrarea e impresionantă, de-un mare efect. Te aștepți să vezi apărînd vreun servitor cărunt, evident surd și împopoțonat cu vechituri de ceremonie. Este un larg vestibul de marmură, la capăt cu o poartă forjată, dînd spre grădina care se bănuiește prin geamuri ; la stînga se deschide un hol, de unde pornește o masivă scară de stejar, înspre etaj ; suspendate pe pereți, nenumărate pomelnice relatînd fastul ceremoniilor funebre ale familiei de Ruescas, și — paradoxal — aceste heraldice amintiri înveselesc pereții livizi ai vestibulului, ca niște imagini colorate, cu animalele lor fabuloase, cu emblemele lor himerice. Din prima clipă am observat că vestibulul și scara erau mai îngrijite, cînd eu mă așteptam să pășesc prin moloz și să mă descurc din pînze de păianjen. Cine curăța, oare, locul ? N-aveam de ce să-mi fac griji. Mai sînt nenumărate uși, cu geamătul lor specific. Cînd le ciocănești, scot un sunet dogit, de sicriu.

Camera mea trebuie să fi servit de salon ; e situată la sud și primește lumina prin trei ferestre în-

alte. Uşa dublă se deschide spre terasă, de unde se coboară în grădină pe nişte trepte tocite. Tavanul e sculptat cu îngeraşi şi ghirlande, într-un stuc bătînd în cenuşiu. Pereţii îşi păstrează tapiseriile de epocă, cu nuanţele fermecător stinse, iar căminul în stil Ludovic XVI dă tonul ansamblului, deşi se clatină şi e acoperit cu o crustă de murdărie. Parchetul pare de abanos. Totul e de o completă şubrezenie, dar rezistă încă, şi dacă acest interior impune ideea decăderii, cea a ruinei rămîne absentă. Uşile şi-au păstrat oglinzile prinse într-un cadrilaj de lemn cîndva aurit. Aceste oglinzi brumoase captează lumina şi fac să domnească în încăpere o a doua lumină de natură spectrală, care îmi încîntă privirile. Am uitat lustra, părăsită de vechii proprietari, sau mai curînd un schelet de lustră, ca nişte rădăcini de bronz din care atîrnă în franjuri cîteva lacrimi de cristal.

Dar mai ales există grădina, care face încîntarea şi neliniştea mea. Mă face să uit casa. Această grădină, ca un fragment de pădure virgină împrejmuită de ziduri groase, mă hipnotizează ; îmi petrec ore întregi privind-o, fără să mă gîndesc să pun piciorul în ea, fără s-o înţeleg. Nu se lasă ghicită, se arată impenetrabilă. E un adevărat hăţiş — primăvara dezlănţuindu-şi de pe acum toate puterile — încoronat de arbori, castani şi tei, şi care pare să se scalde într-o penumbră eternă. Starea de părăsire a acestui teren înclinat, care începe să se înalţe spre capăt, la mai bine de şaizeci de metri de peron, este atît de mare, că te afli în faţa unui zid vegetal, unde abia dacă mai bănuieşti urme pe locul cărărilor dispărute. Un peisaj feroce şi respingînd omul.

Spectacolul vegetaţiei devenite monstruoase cu timpul nu poate să nu-ţi facă rău şi chiar să nu te înspăimînte, nu pentru că ar conţine viaţă animală, ci pentru că exprimă o forţă ineluctabilă. Iederile, glicinele, viţele sălbatice se aruncă într-o luptă de caracatiţe, sufocînd arbuştii şi răsturnînd zidurile. Acest rău — ba chiar această teamă — nu vine din ideea că vegetaţia ar putea, cumva, cuprinsă de mîncărime, să se reverse peste marginile grădinii, invadînd ca un val puternic casa şi camerele — anormala sa bogăţie rămîne la o oarecare distanţă de ferestrele mele, oprită printr-un pavaj mărginit de o rampa joasă, dar suficientă pentru a însemna limita unei curţi ; indispoziţia mea se naşte mai curînd din gîndul că această masă verzuie poate şi *trebuie* în mod necesar să ascundă misterul. E o zonă interzisă — o simt — şi, aşa cum anumite feţe rămîn închise, această grădină se vrea ostilă, se păzeşte singură. Ea nu se apără decît cu zalele crengilor şi cu mănunchiurile de spini ; mai rău chiar, ea se apără prin expresia sa, da, ăsta e cuvîntul ; ea pare bolnavă şi, cu tot aerul circulînd în voie în acest cartier, cu tot soarele răspîndit din plin, ceea ce o compune rămîne fără lucire, livid, dacă e posibil ca nişte vegetaţii înflorite pînă la paroxism să poată părea în agonie. Nu, grădina nu s-a întors anarhic în sine, pentru că oamenii ar fi uitat-o ; ea are o febră rea sau, mai bine spus, delirează — da, asta e...

Zidurile sînt şi ele bolnave, scufundate pe jumătate în pămînt ; şerpuiesc prin cartier asemenea fortificaţiilor, sprijinite de contraforţi, cu plăgile roşii ale cărămizii dezvelite. Ştiu că, odinioară, în această parte a oraşului se concentrau mănăstirile ;

grădinile pe care le descoperi peste tot, zidurile care aleargă nebune şi se pierd sînt vestigii ale proprietăţilor mănăstireşti. E linişte în acest spaţiu vast, acum şters şi parcelat în planurile urbaniştilor, cum sînt numiţi aceşti distrugători ai oraşelor vechi. Clădirile care sprijină cu umărul casa mea par nelocuite, iar grădinile lor au dimensiunile şi nesupunerea grădinii mele. Destul de departe, aud uneori larma copiilor unei şcoli şi, mai departe, sunetul metalic al unei forje. Mai există undeva un cocoş, care cîntă superb, trîmbiţînd din zori.

Credeam că pudelul meu se va avînta în ierburile sălbatice ; nu era, oare, domeniul său, suficient pentru a ocupa o viaţă de cîine ? Nici vorbă ! Mylord a cercetat întreaga terasă, dar a coborît, cu botul mişcător şi foarte circumspect. El a găsit de cuviinţă să se îndrepte cu paşi mărunţi spre balustradă, a revenit, s-a mai dus o dată, a revenit iar — decepţionat sau dezgustat, n-o voi şti niciodată. De atunci şi pînă în ziua în care scriu el n-a mai fost mai departe decît ţine curtea, mulţumindu-se să examineze grădina de sus şi de departe. Desigur, acolo foşneşte şi e tentant ; dar Mylord ştie să aştepte şi să-şi disimuleze sentimentele obişnuite. Sau, dacă nu se preface, nu resimte el, ca şi mine, şi mai bine, decît mine, care nu sînt decît un om, ciudăţenia acestui loc ? Ce adulmecă el fără încetare, ce simte el iar eu nu ? Cît e ziua de lungă, rămîne culcat pe peron, ca la pîndă, cu un ochi care doarme şi unul veghind...

Ceea ce poate nelinişti un cîine sau un om sensibil nu trebuie să fie neapărat de ordin extranatural. O anumită perfecţiune sau depravare a simţurilor îţi îngăduie să descoperi ceea ce omul obişnuit nu surprinde : zgomotele secrete, mirosurile tainice. Ştiu ce-l preocupă pe tovarăşul meu. Noaptea casa trosneşte — cu asta te obişnuieşti. Dar mirosurile rămîn mai puţin definibile. Casa le are pe ale sale proprii, toate nuanţele mucegaiului ; este bolnavă ea însăşi şi, cu toate că încă robustă, se descompune puţin cîte puţin, asemenea bătrînilor, anticipînd o moarte care întîrzie. Dar mi s-a părut că în anumite zile ea mirosea mai tare, ca şi cum starea i-ar fi fost agravată de variaţiile climei. Iz de infirmerie ? Nu sînt departe de a crede că jalnicul miros stătut vine din grădină ; ea e cea care răspîndeşte această miasmă şi nu vreau s-o mărturisesc. Să fie grădina, care se descompune lent cu vremea ? Trebuie, totuşi, să existe vreun spital prin apropiere, sînt convins. Grădina e din pămînt, neputînd exprima decît vegetalul putred. Doar, în asfinţit, remarc în desiş, la nivelul ierbii, fosforescenţe furişe care nu se văd decît în momentul în care dispar...

Sfîrşit de iunie... A ţine un jurnal scris de mînă, aşa cum fac eu, e o vanitate printre atîtea altele, acţiune a unui maniac cum accept să fiu socotit. Mi-am impus liber această servitute, dintr-o preocupare de ordine şi ştiind că măruntele fapte pe care le descriu nu mă vor mai interesa cînd le voi reciti mai tîrziu... Dacă în zilele şi nopţile mele s-ar petrece evenimente însemnate, n-aş scrie niciodată nimic, nu le-aş mărturisi. Iată, locuiesc de cincisprezece zile în casa de Ruescas. Nu sînt în mod deosebit nici mulţumit, nici nemulţumit ; mă simt liniştit şi asta e mult : atîtea ziduri, atîta vid mă separă de oraş, de contemporani ! Cînd trebuie să

ies, revin aproape otrăvit de benzina motoarelor. Şi chiar dacă nu inspir la mine acasă nici un parfum de flori, nici o mireasmă naturală, respir măcar liber, obişnuit cu exalaţiile farmaceutice ale clădirii şi grădinii. Eu m-am obişnuit, cîinele nu. El a rămas în gardă. Spiritul său lucrează. Are şi de ce să te lase nedumerit, această grădină letargică unde se produc atîtea mişcări neaşteptate. Dar la Mylord curiozitatea este tot atît de mare ca şi prudenţa ; el n-a trecut niciodată de curtea pavată. Adesea găsesc chiţcani de pădure omorîţi. Nu e opera cîinelui meu, care dispreţuieşte soiurile atît de mici. Mylord lasă să trăiască în pace orice animal care nu-l provoacă, am constatat : dacă e uneori aventuros, vînătoarea nu-i place şi pare să spună : „Sînt decorativ, ce vreţi mai mult ?..." Totuşi, îl ştiu periculos cînd are toane, dar în aceste mîini mi s-a părut că rămîne întotdeauna sub posibilităţile sale. M-ar apăra cu siguranţă în caz de pericol, şi caninii săi par de temut. Ce să facă şi el cît e ziua de lungă decît să stea de pază ? Notez şi absenţa păsărilor. Există totuşi, le aud prin împrejurimi, numai că strigătele lor au o rezonanţă de alarmă. Nu se încred oare în cîine, cel mai bun animal din lume ? Am găsit păsări ucise pe pragul meu, în ierburi. O fi grădina care le face să piară ?...

Pentru cei care nu ştiu să aştepte, multe întrebări rămîn fără răspuns. Ştiu acum cine îngrijeşte trotuarul, vestibulul şi scara : proprietarul ! Vrea să placă cuiva ? Nu mie, cu siguranţă !... Într-o sîmbătă dimineaţa l-am surprins gătit cu saboţi şi cu şorţ. Mînuia nişte perii şi găleţi, fără zgomot şi parcă ruşinat. Vechiul servitor îşi hrănea nostalgia timpului sînd slujise în această casă, devenită a sa ? Nu l-am găsit ridicol. Fiecare face aici, pe pămînt, ce-i place să facă. Bătrînul e în continuare la fel de umil şi temător. L-am salutat fără a părea să mă interesez de manevrele sale. Aş fi putut să-i pun întrebări ; nu pun niciodată — este cel mai bun mod de a afla cîndva ceea ce vrei să ştii...

Voi şti într-o zi cine e doamna respectabilă ce ocupă etajul ? N-am întîlnit-o încă. Totuşi, există perdele de dantelă la ferestre şi, uneori, am surprins indicii ale unei prezenţe, dar ale unei prezenţe fantomatice. Trebuie să fie o persoană în vîrstă ale cărei oase au devenit uşoare, o fiinţă foarte matinală, care nu iese decît în zori. Am putut să-mi imaginez uneori că se vorbeşte deasupra mea, şi chiar că o voce, care nu se putea recunoaşte dacă este a unui bătrîn sau a unui copil, emite un fel de scîncet continuu, o litanie. Poate că e bătrîna casă care trăncăneşte de-a lungul nopţilor sale senile ?... Niciodată clopotul din vestibul n-a răsunat. Funcţionează oare ? Nu vin vizitatori, nici nu vor veni. Acesta este unul dintre elementele liniştii, dacă nu ale fericirii mele.

2 iulie. Noaptea asta a fost însemnată de-o spaimă, sub stăpînirea căreia mă mai aflu încă. Seara a fost caldă şi frumoasă, stelele luminau foarte înalt ; dar, orele înaintînd, se ridicase de pe pămînt o ceaţă, un fum lăptos care acoperea grădina şi nu depăşea înălţimea pereţilor, lăsînd să se vadă şi aştrii, şi arborii. Această pîclă purta în sine duhori deja simţite ; considerînd-o nesănătoasă, închisei ferestrele şi uşa. Culcat pe divanul meu, începui o

lectură destinată mai curînd să mă adoarmă decît să mă distreze, la licărirea lumînării, în timp ce Mylord rămînea aşezat în fotoliu, în faţa ferestrei, privind afară, încăpăţînat, deşi nu avea de văzut nimic altceva decît emanaţiile de gaze arzînd pe ecranul ceţii. Trebuie să fi adormit. Lătrături furioase mă sculară din somn, în clipa în care lumînarea, terminîndu-se făcea să plesnească discul sfeşnicului. Mylord sări asupra mea, apoi se repezi spre ferestre iar camera repercuta hămăiturile sale, ca urletele a zece cîini în întuneric. Atunci mă îngheţă spaima. Eram privit de afară, de dincolo de geam ; cineva mă privea, indiferent la mînia cîinelui, cineva căruia nu-i vedeam decît ochii teribili, hipnotici : două pupile fascinatoare care îmi părură ale unui demon, care nu puteau aparţine decît Diavolului.

Am strigat cuvinte de descîntec, căci cum altfel să te aperi de aşa ceva ?... Atunci ochii s-au stins, deodată. Cîinele a tăcut, dar a rămas în poziţie de atac, pînă în zori, mîrîind în sine. Spaima a ieşit încet-încet din trupul meu, printr-o sudoare rece. Ce s-ar fi întîmplat dacă aş fi lăsat uşa deschisă ? Sînt vechi de cînd lumea aceste poveşti cu vampiri care ţi se culcă pe piept şi îţi sug sîngele ! Nu se mai crede în asta, evident. Nici eu nu mai cred, totuşi, voi închide cu grijă de aici înainte, în fiecare seară, uşile şi ferestrele, voi lipi hîrtie la geamuri. Nu ar fi de asemenea decît o măsură de prudenţă să am vreun ajutor la îndemînă, apă sfinţită, de exemplu, nu mai puţin necesară decît o armă de foc — căci am fi destul de naivi să credem că duşmanii noştri cei mai răi nu aparţin

decît speciei umane, nu sînt decît contemporani şi că uneltirile lor trebuie să fie neapărat vizibile şi previzibile !...

7 iulie. În sfîrşit, am întîlnit-o pe doamna respectabilă ! Mă evita pînă acum, intenţionat, şi nu-i simţeam prezenţa decît după fîşîitul unei fugi, după pala de vînt a unei sărituri înapoi. Are dreptate să se poarte astfel ; orice nouă faţă poartă în sine o enigmă ; orice nouă cunoştinţă implică un risc al său. Azi dimineaţă, cum ieşisem foarte devreme, uşa de la intrare tocmai se deschidea : era doamna, care revenea de la liturghie, cu cartea de rugăciuni strînsă la piept. Întîlnirea era inevitabilă. Strînsă lîngă perete, m-a aşteptat ca jignită de întîmplare. Am salutat-o ceremonios, spunîndu-mi numele. Ea a răspuns printr-un semn din cap. N-am înţeles nimic din cele cîteva cuvinte pe care buzele sale le-au lăsat să cadă, la distanţă. Apoi doamna a lunecat spre scară, rigidă şi suplă, ca lipsită de trup în veşmintele sale cenuşii. Purta pe cap un fel de voal care îi dădea înfăţişarea unei călugăriţe în veşminte laice sau a unei infirmiere. Ce imagine mi-a lăsat ? Înaltă şi slabă ; şi ce vîrstă ? treizeci sau şaizeci de ani ? Îi reţin mai ales faţa, pe care nu se putea descifra nimic ; buzele subţiri şi strînse cu putere ; ochii verzi neclintiţi, privirea oblică, ascunsă într-o culoare mohorîtă care te cerceta inchizitorial. Respectabilă această doamnă ; scriu „doamnă“ şi nu „femeie“, neputîndu-mi imagina că mă aflam în faţa unei femei. Presimt că relaţiile noastre nu vor fi niciodată altceva decît nişte salutări într-un vestibul. Doamna e la locul ei în această casă, în afara lumii, cum şi mie îmi

place să fiu. M-o fi judecat oare favorabil, m-o fi găsit destul de inactual după pofta inimii ?... Îmi dau seama acum că făptura ei transporta mirosul casei, că era atinsă de mucegai, sau asta era chiar respiraţia ei ? Ca şi casa, a cărei culoare cenuşie o are, conţine această mireasmă recurentă, această palǎ de neant ? Ca să spun tot, mi-a făcut o impresie macabră. Totuşi, nimic nu-mi arată că această creatură ar fi nefastă sau că fiinţa ei radiază germenii Nenorocirii.

13 iulie. O altă descoperire pe care o datorez cîinelui meu. După nenorocita noapte de 3, Mylord şi-a dublat vigilenţa. Astăzi la prînz, pregătire de luptă. Cîinele meu şi-a regăsit subit vocea, vocea sa de bronz, cea mai răsunătoare ; latră magnific cu suflul inepuizabil ; sare de minune şi salturile repetate nu-l fac să gîfîie. Cu atît mai bine, se îngrăşase. Este cîinele meu întinerit, cu flerul şi instinctele reînnoite din pricina grădinii. Scriam : astăzi la prînz, pregătire de luptă... Ce surprinsese în defintiv ? Nimic, pe nimeni ; dar nu încetă să sară spre zidul din stînga, ţopăind ca un mascul înaintea vreunei bătălii. Atunci văzui cu greu ceea ce cîinele zărise deja : duşmanul ! O pisică, cocoţată pe ţiglele zidului, impasibilă, care nu-şi părăsea din ochi adversarul şi, din cînd în cînd, se dădea înapoi imperceptibil. Războiul era declarat, cîinele descoperind în sfîrşit cine era duşmanul, ucigaşul de păsări, autorul trosniturilor misterioase ale grădinii. Pisica putea să fie sigură că intrarea în casă şi în curte — cel puţin — îi era de acum încolo interzisă. Ea calcula distanţa care o separa în mod util de agresor, neretrăgîndu-se decît cînd era nevoie, considerîndu-se stăpînă pe situaţie. Mă privea şi privea cîinele, stabilind raporturile care legau omul de animalul său. Nu-l încurajam şi nici nu-l certam pe Mylord ; îl lăsam să facă ce vrea, şi m-aş fi bucurat în secret să-l fi văzut sfărîmînd ţeasta felinei, nu pentru că pisicile mi-ar fi antipatice, dar de asta aveam oroare. Era de o mărime extraordinară, cu părul rar şi ca atinsă de o lepră care-i dădea pielii tonurile morbide, roşii, brune, smîntînoase ale zidurilor cu care — mimetic — se confunda. Evident, o asemenea grădină nu putea da azil decît unor asemenea animale, reîntoarse la starea sălbatică. Totodată, oroarea pe care o simţeam la vederea sa nu venea din condiţia ei fizică, bubele şi purulenţa înclinîndu-mă mai curînd spre milă ; acest sentiment venea din expresia diabolică a capului, un cap plat, aproape de şarpe, găurit de pupile sîngeroase, dilatate cînd şi cînd, stingîndu-se apoi într-un puroi alb. Ştiam acum cine era vizitatorul din noaptea de 3, prezumtivul vampir ; această pisică, încarnare a cruzimii — ce spun eu ? — încarnare a Răului ! Nu mă înşelam, şi nici cîinele meu ; dar monstrul — nu-i puteam spune altfel — pricepea că planurile sale erau de acum înainte pătrunse. Îi lăsam grădina, monstruoasă şi bolnavă, asemenea lui, ale cărei graniţe nu le va mai depăşi. Exasperată de lătrături, pisica plecă, mişcîndu-şi şalele ca un derbedeu şi întorcîndu-se din cînd în cînd provocatoare şi plină de ameninţări neexprimate. Mylord triumfa, cu pupilele victorioase, cu botul umed. Brusc inspirat, botezai această apariţie, cu care presimţeam că va trebui să mă răfuiesc ; am numit-o Tetanos.

17 iulie. Că omul se obişnuieşte cu orice — oricît de rău — nu mă mai îndoiesc ! S-au văzut oameni trăind alături de-un cadavru în descompunere. Grădina e în felul ei un cadavru, cu care m-am obişnuit. M-am obişnuit cu pisica, încă un cadavru, cu toate că apariţia ei mă sperie de fiecare dată. Face parte din peisajul de care e demnă şi din care pare a fi un element component. La vederea sa, Mylord îşi lansează întreaga fanfară de hămăituri, dar asta e tot — cîinele şi pisica rămînînd fiecare pe poziţiile lor. Aparent, nu o interesez pe Tetanos ! Dispreţul său pentru mine şi cîinele meu trebuie să fie incomensurabil. Nu mă vede şi nu vrea să mă vadă. Adesea contemplă, îndelung, etajul. Dimpotrivă, eu nu încetez să studiez acest înspăimîntător animal pelagros, cusut, s-ar zice, într-o piele cleioasă, cu — pe şira spinării numai — o creastă de peri zbîrliţi. El inspiră oroare, atît prin expresia de cruzime cît şi prin aspectul său de ruină animală ; oroarea care trebuie să o simţi înaintînd într-o junglă unde rătăcesc fiare supravieţuind preistoriei. Această pisică mi se părea veninoasă. Plastic vorbind, are un cap de mort ; fără urechi, cu craniul parcă jupuit, cu dinţii hliziţi. Pare un lucru care tocmai a fost dezgropat ; şi nu a păstrat el oare culoarea ţărînei ? Mi-a venit chiar ideea de a o omorî, deşi mă simt incapabil să trag într-un animal, chiar periculos ; dar este sigur că această pisică n-ar putea să piară într-un fel obişnuit şi că e mai bine să trăiesc în pace, dar circumspect, cu acest monstru căruia nu-i pot cunoaşte decît înfăţişarea. Într-adevăr, prefer să nu mă gîndesc la ceea ce zace în această piele...

24 iulie. Observ că Tetanos nu vine în fiecare zi, cum mi se păruse ; nu vine decît în anumite zile, din motive pe care nu le cunosc. Aşezat pe zid, observă interiorul grădinii, masa de nepătruns, unde el singur poate să plonjeze. Felul său de a apărea şi dispărea rămîne o enigmă. El poate, după voie şi prin vrăjitorie, să devină o cărămidă veche sau să ia culoarea frunzelor ruginite. Sau sînt eu victima unei iluzii optice ? Că această pisică este vrăjită, chiar vrăjitoare, nu mă îndoiesc deloc. Dar ajung să mă întreb dacă grădina nu este cumva un teren blestemat ? Există locuri asupra cărora apasă un blestem din bătrîni. Totuşi, cartierul nu era decît domenii mănăstireşti, şi dacă e să cred pe unul dintre amicii mei — un arhivar căruia i-am scris — imobilul pe care-l locuiesc trebuie să fi fost construit pe locul vechilui cimitir al Carmeliţilor desculţi, între peretele incintei şi stradă : un pămînt binecuvîntat, prin urmare. Dar nu se ştie, oare, că înaintea decretelor lui Iosif al II-lea — şi chiar după — călugării acceptau să înmormînteze clandestin, pentru bani, corpurile celor blestemaţi, eretici sau excomunicaţi ?...

27 iulie. De dimineaţă, am revăzut-o pe doamna respectabilă, căreia eu îi spun doamna în gri. Ceremonial. Doamna s-a lipit de peretele coridorului, privindu-mi cîinele cu teama de a nu fi muşcată. Mylord, care era în toane bune, inspecta natura cu interes.

— Nu vă temeţi, doamnă, este un cîine educat; nu-i ştiu decît un duşman, pisica...

La care doamna a părut să se-nfioare ; vocea sa a ajuns pînă la mine :

— Oh ! pisica ?... Da...

Oroarea pe care am simţit-o, am recitit-o pe faţa, cu toate astea nepăsătoare, a făpturii, dar nu a fost decît un fulger. Şi doamna în gri a binevoit să surîdă pudelului, schiţînd chiar gestul de a-l mîngîia, de departe...

30 iulie. Vara înaintează, implacabil. Vegetaţia îşi desfăşoară pînzele. Edenul, după păcat, trebuie să fi devenit, ca această grădină, un domeniu corupt şi lăsat pe seama Diavolului doar ; un loc extravagant, cum îi place Diavolului, sau foarte arid, sau de-o dezlănţuită abundenţă. Ce ierburi, cunoscute de necromanţi, fac să nască acest humus, şi pentru ce vegetaţia rămîne jilavă şi mustoasă, ca şi cum nu seva ar circula în vasele ei, ci carnala putrefacţie pe care o pompează din acest pămînt funerar ? Îmi închipui că rădăcinile traversează cavităţi toracice ; visez, nu fără perversitate mentală, la tot ce poate conţine acest pămînt niciodată desţelenit. Am să rămîn oare obsedat de acest cimitir ? Totul mi-l readuce în minte : mirosul de iodoform, ducînd spiritul spre gînduri funebre şi mustind din toate : din pietre, din plante, din mine însumi ; fosforoscenţele nocturne ; acele plînsete, acele gemete, ca şi cum s-ar oficia undeva, în adîncul cel mai depărtat al nopţii. Mi-ar mai trebui puţin ca să încep să am halucinaţii. Ieri seară am şi trăit o scurtă spaimă. Se lăsa noaptea ; era de un albastru întunecat. Stăteam pe peron, cu cîinele alături. Un vîrtej s-a iscat în vegetaţie. Mylord a mîrîit, apoi s-a aruncat, spre ce ? N-aş putea spune. O formă scurtă a răsărit din vegetaţie şi, şontoroagă, a luat-o la fugă spre clădire, înghiţită

de coridor. Ne-am repezit, cîinele şi eu, căci eram doi care sufeream halucinaţia. Nimeni. Dar forma aceea ? Am deosebit un capişon, o manta, da, un fel de călugăr de statură pitică. Venea din grădină, din cimitir deci... Şi a fugit unde ? Marea uşă a coridorului era ferecată. Există, desigur, în zid, o ieşire de serviciu, care pare să dea în subteranele pe care de altfel nu le cunosc ; dar saltul nostru a fost atît de rapid că această uşă n-ar fi putut fi deschisă şi închisă la loc în acel moment. Atunci ? La drept vorbind, acest incident mă amuză pe cît mă nelinişteşte. Nu mi-e teamă de morţi, nu de *toţi* morţii, şi, cum m-a învăţat mama, cred că trebuie să te temi înainte de toate de cei vii...

1 august. Visez mult. N-am cultivat eu arta de a dormi treaz, în picioare şi cu ochii deschişi, pînă într-atît că nu sînt niciodată în întregime cu picioarele pe pămînt ? Nu mă mai preocupă Tetanos. Îl las zidurilor sale, pe care nu le va părăsi niciodată. Gîndul că această pisică ar putea fi descendentul degenerat al unui dragon înlănţuit de spaima gotică pe vreun portal sau vitraliu distrus îmi place şi aş fi fost destul de mîndru să trăiesc într-un cimitir scos din uz, păzit de un balaur. Cei ce m-au cunoscut ştiu că apreciez tot ce se luminează de surîsul Nebuniei. Nu, Tetanos nu este decît un figurant pe care îl las pe seama vigilenţei cîinelui. Eu mă gîndesc la micul călugăr crepuscular, ieşit din mormînt şi pe care nu l-am putut regăsi din motivul cunoscut... Ceea ce mă preocupă este uşa îngustă, pe care ezit s-o deschid, şi care, presupun, duce la pivniţe, la subterane mai curînd, subsoluri străvechi, anterioare construcţiei actuale. Peste tot

unde au fost mănăstiri, subteranele se ramifică, se ştie. M-ar tenta aventura de a pleca în explorare, dacă n-ar fi frica, o frică de neînvins, păstrată din copilărie ; m-au ameninţat prea mult altădată părinţii şi preoţii, şi viaţa mea s-a clădit pe această teamă. De altfel, unde m-ar duce aceste culoare infecte ? În alte cimitire, în vreo fundătură, într-un puţ umplut cu oseminte, la un zid ? El, micul călugăr le cunoaşte, micul călugăr ce fugea, straniul călugăraş fugar ! Dar imaginaţia aleargă mai repede chiar decît fantomele, şi oare n-am închipuit eu o barocă şi sinistră întîmplare în legătură cu asta, avatarul unuia dintre acei defuncţi străvechi, care se duce în oraş împopoţonat cu hainele mele ?... Asemenea povestiri trebuie să existe în literatură, care îşi are şi ea infernul ei...

3 august. Normalul are limite, anormalul nu. Scriu acest loc comun la sfîrşitul unei zile letargice şi care, pentru mine n-a fost lipsită de agitaţie. O descoperire în plus, şi nu cea mai puţin ciudată. În această casă unde fantasmele circulă ca microbii prin aer. Nu e vorba, totuşi, decît de o realitate înlănţuită cu alte realităţi ; dar nici nu îndrăznim să ne imaginăm ce înfăţişări poate lua realitatea. Cel care o descrie sau o zugrăveşte aşa, riscă să fie luat drept vizionar, dacă nu drept nebun. Dar, ca un jurnal de bord, de necitit pentru unul care nu iubeşte şi nu cunoaşte oceanul, acest jurnal nu conţine decît fapte absolut veridice. Or, eu înscriu aici că l-am văzut pe micul călugăr, în plină amiază, într-o lumină caniculară. Întorcîndu-mă, pe la ora zece, din piaţa de verdeţuri unde mă dusesem să-mi cumpăr fructele pentru prînz, l-am găsit pe

Mylord în picioare, pe terasă, în aşteptare tensionată spre grădină şi părînd gata de atac. Era zăpuşeală.

— Intră şi aşază-te la umbră, cîine negru ; o să iei foc !...

Cîinele nu mă mai asculta, cu atenţia subjugată ; pe zid, îngrozitorul Tetanos se deda unor ciudate strîmbături, care mă solicitară, cum i se întîmplase şi lui Mylord. Pisica nu slăbea din ochi interiorul grădinii, peste care se apleca, interesată de un lucru pe care îl putea vedea numai ea ; apoi, întrerupîndu-şi pînda, înainta puţin, pentru a se opri mai departe şi a-şi relua mersul felin, pe măsură ce acel lucru se deplasa. Dar bănuia pînditorul că era supravegheat şi mişcările lui cele mai mărunte îi provocau cîinelui imperceptibile şocuri nervoase — tresăriri de resorturi pe punctul de a se declanşa ? Această scenă îmi făcea rău, şi nu îndrăzneam să mă mişc sau să intervin în conflictul dintre animale. La un moment dat, pisica se îndreptă brusc, ca şi cum ar fi urmat să sară în grădină asupra unei prăzi ; dar se răzgîndi în momentul în care tufişurile se mişcară. Fîşîitul vegetal se potoli şi Tetanos, judecînd fără îndoială că treaba ar merge prost, se duse spre fundul grădinii, ca şi cum nimic nu mai conta pentru privirea lui dispreţuitoare. Dar plecarea lui nu răpi nimic din intensitatea acelui minut, pentru cîine şi pentru mine, care simţirăm prezenţa unei fiinţe vii, nevăzută şi ascunsă la cîţiva paşi de noi... Eram spionaţi, era evident. Nu voiam nici să reintru în salon, nici să cobor în curte, din grija de a nu întrerupe această penibilă suspendare a răsuflării şi a spiritului, această spaimă unică... Mă încre-

dinţai cîinelui, căruia nu puteam decît să-i admir înţelepciunea. Nu voi uita niciodată ceea ce se întîmplă atunci : pisica odată dispărută, intră în joc Mylord, coborînd încet peronul. La rîndul său, el a văzut ceea ce vedea pisica şi ceea ce eu nu văd încă. Nu mîrîie, ceea ce mă miră ; se mulţumeşte să se posteze în faţa unuia dintre culoarele care se afundă în hăţiş ; aşteaptă... Şi deodată, vocea i se modulează, schiaună, înşfacă o pată de umbră şi, proptit, se munceşte să tragă lucrul pe care l-a prins cu botul. Cobor peronul şi dau înapoi, sub lovitura surprizei. Cîinele meu îl ţine pe micul călugăr ! Rămîn năucit ; văd prost, lumina momentului fiind atît de puternică încît mă pot crede în plin miraj. Micul călugăr ? Da, cîinele şi-a fixat colţii în poalele hainei lui şi trage cu disperare. Personajul se zbate între arbuşti. Nu-i ghicesc decît forma abstractă, cea pe care o întrevăzusem în asfinţit. Este sesizabil, corporal. E viu, pentru că se zbate şi geme — cît de jalnic ! — cu un timbru piţigăiat, care m-ar face să rîd, cum te face să rîzi plînsul clownilor, dacă n-aş fi chiar atît de stupefiat ; micul călugăr capturat ! O fantomă ? Nu. Nu puteam califica drept umană fiinţa care tremura în faţa mea, cu braţele atîrnînd, ca un înecat. Era anormal de mic. O haină de lînă cu glugă, roşcată, îl acoperea pînă la picioare. Capul rămînea prins în gluga hainei sau într-un fel de rasă călugărească, lăsînd descoperită o faţă de seu, care fusese aceea a unui om, dar încetase să mai fie, sub degetele modelatoare ale agoniei. Abia dacă-i zării mîinile : două labe de pui, s-ar putea spune, spasmodice. Contemplai acest mort care se mişca, această închipuire de fiinţă pe care

Moartea a comprimat-o cu răbdare pentru a o aduce, ironic, la proporţiile unei stîrpituri, de-a lungul cîtorva secunde care mi se părură interminabile. Asemenea întîlniri te aruncă în afara Timpului ; dar reţin că micul călugăr avu o serie de mişcări convulsive, de apărare mai curînd decît de agresiune, şi învîrti ceea ce ţinea în mînă, o tibie galbenă, pietrificată, cum se învîrte o armă. Ce se petrecea ? Cîinele dădu drumul hainei. Şi micul mort, înclinîndu-se spre dreapta, ca şi cum ar fi stat să cadă, se răsuci în jurul lui însuşi. În acel moment, un ţipăt sec sfîşie liniştea, şi călugărul împietri, lăsînd să-i cadă osul. Doamna în gri — sărise de la etaj sau ieşise prin zid ? — se repezi de-a curmezişul curţii spre apariţie, fără să-mi acorde cea mai mică atenţie, şi se duse în grabă spre coridor, trăgînd-o de mînă ; căci, sub încleştarea care o stăpînea, fiinţa se făcuse ghem, în felul insectelor care aşteaptă să fie zdrobite. Atît de rapidă fu această intervenţie, că îmi rămase, în urma doamnei în gri, viziunea unui înger furibund năpustindu-se asupra unui suflet evadat. O vedeam, oare, într-adevăr pe acea doamnă atît de demnă, de o rezervă clericală şi pe care o crezusem imaterială ? Dar nu acesta era singurul element al surprizei mele. De ce dusese ea mortul recalcitrant în casă, în loc să-l arunce din nou în depozitul de cadavre al grădinii, şi ce urma să facă cu el ? Să-l tortureze pentru a-l pedepsi ? Am avut intuiţia, apoi certitudinea asta cînd, fără să părăsesc curtea, auzii ţipete jalnice, jalnice... Cît priveşte uimirea pe care o citii în ochii cîinelui după această scenă, pe cît de burlescă pe atît de tragică, nu îndrăznesc s-o descriu...

Aceeași zi. Seara. Mi-am petrecut după-amiaza reconstituind incidentul de dimineață. Nu înțeleg nimic — și nici Mylord, care mă privește uneori cu aerul de a spune: „Ce zici de asta?..." Nu e nimic de înțeles, și de ce atîta stăruință de a vrea întotdeauna să înțelegi, cel puțin imediat?... Am reconstituit incidentul fără să ajung la nici un rezultat. Ce este? Un bătrîn, desigur, un mic moșneag, sau o băbuță; eu înclin să cred că e un călugăr, din cauza hainelor. Ah! ochii aceia senili, lichizi; și gura strînsă într-o strîmbătură tristă, cu maxilarul inferior atîrnînd — această gură căscată în care putrezesc cîteva cioturi. Și apoi, mîinile... Nu, e, desigur, o piesă anatomică, un obiect pentru muzeul de orori, căci provoacă oroare, nu o oroare care te face să urli, ci una care te lasă mut. În sfîrșit, osul acela, ținut ca o zdrăngănitoare sau ca un sceptru, pe care l-am azvîrlit c-o lovitură de picior pînă în ascunzișul său originar. Te felicit, cîinele meu; dar iată ce ciudată partidă de vînătoare, cînd prinzi și tu o dată o bucățică!... Și cînd te gîndești că acest pitic, sau această pitică, locuiește în casă, deasupra noastră! Aveam la ce să visăm fără încetare, și să nu mai dormim fără a fi pîndiți de coșmar. Oh, în seara asta echivocul s-a risipit, și ce rău îmi pare! A venit doamna în gri. A bătut la ușa mea, și Fatalitatea în persoană n-ar fi putut să bată altfel la ușă, în acel fel care n-admite să amîni deschiderea. A rămas pe coridor, neluînd în seamă invitația mea de-a intra. Mi-a vorbit cu vocea sa de spovedanie, și fața ei mi-a apărut ca sculptată în lemn, de nepătruns pe vecie, cu buze abia mișcate de

pronunțarea cuvintelor. Cuvintele sale? Mai curînd tăceri însoțite de cuvinte șoptite. Mi s-a părut că aud:

— Scuzați, copilul... I-am interzis accesul în grădină. E bolnavă și n-a înțeles că nu se cuvenea... Am pedepsit-o... N-o s-o mai vedeți...

Nu m-așteptam la asta, și tot ce imaginasem în legătură cu strigoiul meu se topi într-o clipă: călugărul era un copil, bătrînul era o fetiță, mortul era viu — relativ — și cît de bolnav!... Ce tristețe!... Mă năpădi deodată mila, o milă pe care n-o citii pe masca religioasă a femeii. Această creatură avea deci forța de-a pedepsi o infirmă, un monstru, căci copilul era un monstru, produs de cine știe ce depravare nelegiuită, încărcat de cine știe ce secular blestem! Mi se părea că monstrul era mai curînd doamna în gri, ai cărei ochi ardeau de un foc nesănătos în seara asta — fără îndoială o rămășiță a voluptății încercate chinuind un infirm... Gîndurile mele se precipitară pînă la a mă teme că o scurtă rătăcire a minții m-ar putea împinge la un gest necuviincios; într-adevăr, îmi venea s-o lovesc pe această femeie, sau s-o întreb cu răutate dacă ea era mama copilului vinovat de a fi urît, inconștient și bolnav. Ea îmi ghici mișcarea secretă, căci schiță un pas înapoi în coridor. Regăsindu-mi sîngele rece, destul de repede, răspunsei la ceea ce îmi dezvăluise locatara, cît mai civilizat posibil:

— Doamnă, deplîng acest accident și mai ales faptul că a trebuit să pedepsiți o mică nevinovată... Insistasem asupra ultimului cuvînt. Tocmai pentru că e bolnavă, eu găsesc că e bine ca această copilă să vină în grădină. Cîinele meu se va obișnui repede

cu prezenţa ei, şi o va proteja chiar. În ce mă priveşte, nu doresc decît să vă fiu de folos...

Doamna în gri dispăru, absorbită de penumbra scării, după ce îmi adresase un semn din cap care putea fi o încuviinţare sau o mulţumire, nu ştiu. Acum, rămîn să meditez pe întuneric. Contemplarea copiilor cei mai frumoşi m-a întristat întotdeauna, nu ştiu de ce ; dar cînd copiii sînt bolnăvicioşi, sau nefericiţi sau poartă asupra lor semnul morţii, sufăr pînă la crispare. Astăseară sufăr astfel. Pentru prima oară de cînd locuiesc în această casă, aş vrea să fiu în altă parte. Hai, Mylord, ieşim...

15 august. O căldură tropicală domneşte fără încetare. Vegetaţia fumegă, dimineaţa şi seara ; la prînz pare să curgă, ca o lavă verzuie, mirosul de amfiteatru pe care îl degajă pămîntul cîştigînd încă în putere. Este ca o narcoză, în cele din urmă. Mirosul meu s-o fi pervertit de nu mai simt nimic ? Acest triumf estival mă ţine într-o stare de permanentă nostalgie, mă îmbracă în plumb ; lumina excesivă mă înfăşoară, ca un giulgiu, şi rezervele de umbră pe care le conţin camerele unde nu intru decît din plictiseală nu-mi mai sînt de nici un ajutor. Niciodată nu m-am simţit atît de aproape de vid, de neantul care rămîne în ochii mei grădina bolnavă. Este stăpîna mea, sînt legat de ea şi liniile ei se împletesc cu nervii mei. Asemenea unui val înălţat şi suspendat deasupra mea, vegetaţia mă ameninţă, voi fi rostogolit în ea, printre pietre şi oseminte, într-o bună zi... Voinţa mi se moleşeşte sub acţiunea căldurii. Nu ştim să ne păzim destul de locurile în care ne aşezăm...

Dacă n-am mai notat nimic în acest jurnal, în ultimele zile, este din oboseală şi, de asemenea, pentru că spiritul meu, în măsura în care funcţionează, nu încetează să se preocupe de fetiţă. Am putut să mă obişnuiesc cu casa, cu grădina, cu mirosurile postume, cu hidosul Tetanos, cu amintirea morţilor îngropaţi mai înainte ; dar nu m-am putut obişnui cu prezenţa micului monstru. Nu încerc nici un dezgust văzîndu-l, dar rămîn îndurerat, şi fiecare apariţie a copilei în curte îmi agravează acest sentiment. A venit adeseori, înspăimîntată şi fugind imediat în desiş, unde petrece ore şi chiar zile întregi. Multe lucruri rămîn inexplicabile şi mă frămîntă. Pentru ce, pe căldura asta, este acoperită cu pelerina aceea groasă, şi mai ales cu gluga care-i întemniţează capul atît de macabru ? Capul ăsta trebuie să fie deformat, fără îndoială. Sub pelerină se ghiceşte o fustă de mătase zdrenţuită, care cade peste picioare, Pentru ce, dacă nu pentru a ascunde o diformitate a pulpelor ? Alte întrebări îmi vin. Fetiţa are un nume, o vîrstă ? Şi, mai ales, ştie vorbi ? Nu. Din gura ei răsucită nu ies decît sunete nearticulate — am făcut încercarea — şi cred că vorbele cele mai simple nu sînt înţelese de acest creier elementar. Raporturile mele cu copilul nu ar putea fi mai primitive ; dimpotrivă, cîinele meu, în privinţa asta, e mult mai avansat decît mine. Copil şi cîine, s-au apropiat destul de repede unul de altul, aşa cum am prevăzut. Acum Mylord o însoţeşte pe fetiţă în hăţiş, de unde nu revine decît cu ea, murdar ca şi ea. Am surprins anumite detalii : fetiţa îi vorbeşte cîinelui, prin mişcări de bărbie şi de mîini ; de asemenea, ea se sprijină

adesea de spatele lui şi Mylord înaintează cu ea, întotdeauna în dreapta ei. Aici, nu pot decît să admir inteligenţa animalului. Nu observasem că mica infirmă era mereu gata să cadă, întotdeauna spre dreapta; cîinele o remarcase înaintea mea. În aceeaşi ordine de observaţii, ea înaintează oblic, izbindu-se mereu de cîte un zid; cîinele o obligă să înainteze mai cu siguranţă. Mylord protejează copilul. Mă bucur de asta. Dar doamna în gri, care fără îndoială spionează de la fereastra etajului, simte ea vreo mulţumire? De altfel, cîinele trebuie să aibă motivele lui. Dacă îşi însoţeşte prietena, este pentru că o ştie în primejdie, şi asta, de asemenea, mie mi-a scăpat. Primejdia pîndeşte de pe zid; sfîrşisem prin a nu-l mai vedea pe acel Tetanos cu pupile diabolice. Mylord nu-l uită. Trebuie să mai notez că oribila pisică nu apare decît în momentele în care se iveşte copilul. Cîinele îşi are motivele lui, zic eu. Eu, eu am o mulţime de idei în această privinţă, de care m-aş alarma, dacă gîndurile nu mi s-ar topi, coapte de soare, şi dacă n-aş ajunge să nu mă mai gîndesc la nimic decît la supliciul fetiţei, masă de untură topită şi schelet moale sub greaua pelerină, şi care mi se părea miraculos de insensibilă.

18 august. Copilul are un prenume. Ode sau Oda, un nume de altădată, puţin întrebuinţat. Îl ştiu, pentru că am auzit-o pe doamna în gri strigînd acest cuvînt prin fereastra de la etaj. Cum fetiţa traversa curtea, am pronunţat acest nume şi eu, azi dimineaţă; m-a privit atentă; faţa i s-a convulsionat şi am înţeles că încearcă să surîdă. Apoi am întrebat-o ce ascunde sub pelerină. A

deschis mîna. Era o pasăre moartă.

— Ce faci cu ea?...

A arătat fundul grădinii, cimitirul. În curînd mîinile îi vor fi murdare de pămînt, pasărea înmormîntată. Ah, ce jocuri apăsătoare...

Duminică. August. M-am dus la un bîlci, aproape de bariera oraşului. Mulţimea înainta resemnată, într-un nor de praf, sub soarele nemilos. Bîlciul puţea a păcură. Pe vremea mea, bîlciurile miroseau a balegă de cal. N-am văzut nimic demn de atenţie, în afara unei barăci unde se arătau fenomene şi ale cărei pînze pictate anunţau cei mai surprinzători monştri umani, angajaţi cu mari sacrificii. Un crainic tuberculos împroşca o reclamă sforăitoare, iar din interior răbufnea acel miros prea bine cunoscut care e sufletul spitalelor — iodoform, formol, eter, mai ştiu eu ce? Nimeni nu făcea gestul de a intra. La casă — o femeie acră care privea mulţimea cu o expresie de mînie şi de dispreţ. Oare visam? Femeia îi semăna doamnei în gri ca o soră, iar această constatare n-a întîrziat să mă indispună. Cînd tuberculosul anunţă că va pune să defileze, cu titlu publicitar, în plină zi, anumiţi subiecţi, o luai la fugă, temîndu-mă de vreo îngrozitoare descoperire. Pentru a uita acest spectacol deprimant, luai puşca pe care un saltimbanc mi-o întindea. Trăsei fără să ochesc vreo ţintă. Saltimbancul scoase un răcnet, strigînd că am cîştigat lozul cel mare. Puteam să aleg; o papagaliţă sau o păpuşă. Alesei păpuşa, aşezată în cutia sa. Nu era vulgară, avea un cap de porţelan fin şi păr veritabil.

Luni. Întorcîndu-mă de la bîlci, aseară, am stat cîteva ore cu păpuşa. Nu este decît o efigie, dar ea aminteşte o formă umană, rănindu-mi sensibilitatea. Surîsul îngheţat al capului de porţelan îmi făcea rău. Cînd aplecam obiectul ieşea un plîns, un ţipăt ascuţit : „Ma !..." Mylord s-a distrat ; eu nu. Ce să faci, mă gîndeam, ca să vindeci, să consolezi fiinţele ? Abia aduse pe lume, gem !... Astăzi, la amiază, am dat păpuşa Odei. Stupoarea sa, spaima mai degrabă, în faţa obiectului şi privirea pe care a aruncat-o spre fereastra de la etaj !... Pentru a-l accepta, a fost nevoie ca pudelul să pară că vrea să ia el cadoul. Fetiţa dispăru atunci în grădină, ca o hoaţă.

Sfîrşit de august. Sînt bolnav. Cîinele de asemenea. Abia dacă mai mîncăm. E o căldură toridă. Nu-mi amintesc de o vară atît de lungă, de invariabilă. Soarele se ascunde în dosul paravanului noros — de culoarea cositorului — dar aerul devine şi mai înăbuşitor. Toate lucrurile par să se altereze sau să se prăpădească, începînd cu grădina, al cărei pămînt trebuie să fie într-o ardere surdă. Vegetaţia e lividă. Pietrele transpiră. Am avut o scurtă criză de plîns, fără motiv ; este semnul depresiunii care mă copleşeşte şi preţul singurătăţii mele. Nu se pune problema să faci ceva : trebuie doar să aştepţi ca cerul să se potolească. Dacă aş fugi din casa asta acum, aş avea sentimentul că am comis o laşitate, că fug din faţa unui pericol, imaginar fără îndoială, dar pe care îl presimt cu claritate — cu toate că eu nu mă simt ameninţat de nimic, decît de secare, da, de epuizare... Astfel, prea multa lumină, prea multa căldură, m-au adus la disperare. Infernul n-o fi cumva un loc excesiv de luminos, fără un colţ de umbră, unde simţi cum devii dement, păstrîndu-ţi raţiunea întreagă, în mod inexorabil ?... Constat o înlănţuire de fapte neobişnuite, în care ursuza mea delectare se complace să citească prevestiri. Cîntecul nicovalei s-a stins de curînd, în împrejurimi. Cocoşul din zori nu-l mai aud. Cîinele meu visează şi sforăie noaptea. Totuşi, nu-i e rău, deşi slăbeşte, cum slăbesc şi eu. Dacă eu îi povestesc visurile mele, el nu poate să mi le povestească pe ale lui decît cu ochii. Ghicesc că îi e frică în aceste visuri şi că trebuie să se bată. Mai există pisica, mai abjectă, mai frecventă ca niciodată. Pare scoasă din untură clocotită, fără păr, arsă ; puroiază... Şi apoi ? Nu mai ştiu. Unul din panourile cu pomelnice heraldice s-a desprins de pe perete ; bucăţile sale zac în coridor. În sfîrşit, există Oda, care se încăpăţînează să trăiască în grădină, la orele culminante, îmbrăcată în felul eschimoşilor. N-am mai văzut păpuşa. Numai pentru Oda, Mylord îşi părăseşte culcuşul, căci somnolează cu plăcere. Niciodată animalul nu a fost mai conştiincios, deşi asta îl costă, evident. La fel de evident, micuţa are nevoie de ajutor. Faţa i se îngălbeneşte, pielea i se încreţeşte. Ai zice că are o sută de ani. Rămîne cu gura căscată, cu saliva curgîndu-i de pe maxilarul inferior, şi văzîndu-i eforturile de a-şi păstra echilibrul ţi se face rău. Pudelul este cu totul la datorie, adevărat cîine samaritean. Vai, semnele morţii plutesc în aer... Fetiţa înaintează cu greu, de-a curmezişul, izbindu-se de pereţi, ca o oarbă. Dacă ţine vreun obiect, curînd îl şi scapă. Boala care a atins-o în leagăn şi care a stors-o

— boala aceea se trezeşte. Asta trebuie să fie în bietul ei cap de hidrocefal. Da ! semnele morţii... Le-am văzut. Adineaori, copilul apăru în grădină. Un păianjen negru îi alerga pe pelerină. Am făcut un gest. Micuţa nu simţea păianjenul care urca spre gît, ajungea pe obraz, avea să-i intre în gura căscată. Am putut să zdrobesc la timp păianjenul, pe carnea moale. Copilul nu s-a clintit, n-a simţit nimic, n-a înţeles nimic. A crezut probabil că o pedepseam. De sus, de pe zid, Tetanos ne contempla cu pupilele sale sîngerînde. Iată în ce situaţie sîntem. Nu avem decît de aşteptat. Notez că am avut un fel de ameţeală ; vedeam zăpadă, întinderi albe, ţepi de gheaţă. Acum, sînt încă obsedat de această viziune. Dacă aş avea zăpadă sau bucăţi de gheaţă, le-aş pune pe fruntea fetiţei. Doamna în gri m-ar împiedica, fără îndoială. De mai multe seri aud o voce monotonă care vine de sus. Se recită litanii...

5 octombrie. Trebuie să mă lupt cu mine însumi ca să reiau pana, căci mai mult ca oricînd simt inutilitatea de a scrie în acest caiet ; în curînd îl voi închide, iar dacă mai înscriu încă, în ultimele lui pagini, cîteva incidente, e mai mult pentru a scăpa de amintirea lor decît pentru a o păstra. O să pierd acest caiet şi, odată cu el, memoria lucrurilor trăite... O lungă lună s-a scurs. Zorii sînt răcoroşi ; a şi început să se insereze repede. Toamna a început să se împlinească şi grădina lasă să i se vadă în desfrunzire armătura, după scînteierile şi jocurile de artificii ale verii. Masa ei pîrîie, se sparge. Sub acţiunea ploilor, se topeşte lent, se întoarce în pămîntul spongios. Grădina bolnavă, de

astă dată e pe moarte. Cartierul moare şi el, soarta l-a însemnat cu o primă lovitură de hîrleţ. Grădina mea, cimitirul meu îşi trăieşte ultimele zile ; nu va mai cunoaşte primăvara. Melancolic, trăiesc tot timpul împreună cu ea, singur în casă şi la adăpost de lume. Ziua ascult strigătele voioase ale copiilor care sparg cu pietre geamurile prin împrejurimi. Singur, spun, căci doamna în gri a părăsit aceste locuri chiar ieri. Mutarea sa a fost ca a unui şoarece — o plecare cenuşie, într-o dimineaţă prăfoasă — s-a mutat ajutată de proprietar, mai slugă ca niciodată şi cu totul amărît. Creatura a bătut la uşa mea şi mi-a mulţumit pentru ceea ce făcusem pentru ea. M-am înclinat, şi a plecat fără un surîs, ca şi cum ar fi păşit spre eternitate. Mica Oda, ea a plecat efectiv spre eternitate ; o ştiu, deşi nu mi-a spus-o nimeni. A murit şi a fost pentru mine un prilej de bucurie de a o afla chiar de la ea. Credeţi-mă : a venit la mine în somn, de mai multe ori — sau cel puţin sufletul ei — sufletul monstrului care fusese. Nu mai mare decît o statuetă. Mi-a spus odată :

— Mulţumesc, domnule. Ar fi trebuit să fiu pe acest pămînt o femeie frumoasă, care să fi fost iubită, care să fi iubit mai mult încă şi care să fi crescut copii, într-o grădină mare, printre pomi şi păsări. Dumnezeu n-a vrut. Voi creşte şi voi deveni frumoasă în cerul în care locuiesc. Am păr acum, sînt blondă şi nu mă mai lovesc de nimic...

Dar, credeţi-mă, a venit, o altă dată, şi i s-a adresat lui Mylord. Pudelul meu a văzut-o, cum am văzut-o eu. Cît o priveşte pe cealaltă, pe pisică, nu îndrăznesc să scriu că a murit. Demonul nu poate

muri. Ea a fost azvîrlită din nou în infern ; dar aşa cum era, în forma ei abominabilă, nu va mai reveni niciodată. Fie ca pronia să mă audă !

Cum să povestesc drama, această dramă pe care am simţit-o venind, şi care s-a produs în singurul moment în care am încetat să mă mai gîndesc la ea ? Era la sfîrşitul lui august. Dormeam — după-amiaza mă apăsa — şi totul avea o culoare de cenuşă. Drama trebuie să fi fost fulgerătoare, ca o crimă. Să fi fost ora trei. Patru ţipete m-au smuls din culcuşul meu — succesive şi atît de imperioase, atît de tragic de precise, că am ţipat şi eu, din adîncul măruntaielor. Mă cuprinde sudoarea cînd scriu aceste rînduri. Ce lucru se întîmplase, pe care de-atîta timp îl prevăzusem şi pe care l-am lăsat să se împlinească ? Cîinele meu se aruncase într-un salt formidabil, urlînd ca un posedat. Acestui urlet îi răspunse un mieunat atroce. Fereastra de la etaj se deschise cu troznet şi din ea izbucni o chemare stridentă, în timp ce din grădină venea un fel de gîngurit de copil, pornind de la plîns şi urcînd pînă la horcăitul cel mai sfîşietor. Atunci am ţipat. Din hăţiş se ivi mica infirmă, cu îngrozitoarea pisică agăţată de ea — de capul ei —, pisica ţinîndu-şi prada, la fel de mare cît ea, ca un luptător, cu botul scîrbos spre faţa copilului. Ah, această împerechere... Tetanos n-avea sorţi să iasă învingător din această malefică luptă căci, înafară de faptul că micuţa se apăra sfîşiindu-şi agresorul cu degetele, pudelul interveni — genial — aş îndrăzni să spun — şi cunoscînd puterea duşmanului său : saltul lui iniţial răsturnă şi copilul, şi agresorul. Desprinsă o clipă, pisica operă o rapidă redresare, pentru a-şi întoarce capul spre cîine ; mai iute, Mylord îl prinsese pe Tetanos de şale. I-am auzit trosnind oasele. Ucigaşul, lovit de moarte, dar lansat cu o forţă nemaipomenită, sări pe zid. Se căţără în iederă, antrenînd şi cîinele în ascensiunea sa disperată — cîinele care rămînea legat prin dinţi de victima sa. Mylord se descleştă abia în momentul în care Tetanos atinse vîrful zidului, apoi căzu greu, acoperit de bale. Şi văzui pisica pe zid, clătinîndu-se schilodită, în tăcere, cu botul mînjit de o spumă roz, tîrîndu-se pînă la marginea grădinii, unde păru că încearcă deodată să-şi reconstituie scheletul hărtănit. Dar se răsturnă şi se rostogoli, spasmodic, în mărăciniş. Între timp, Oda zăcea în curte, cu pumnii şi picioarele zbătîndu-se epileptic. Semăna cu un cărăbuş. Înainte ca eu s-o ridic, apăru doamna în gri şi, fără un cuvînt, luă, cu hotărîre, copilul. Scorpia îşi păstrase tot sîngele rece. Cînd o ridică pe micuţă, capişonul lunecă. Şi descoperii că fetiţa era cheală — absolut cheală — şi acel mare ou deformat şi strălucitor rămîne ultima imagine terestră pe care am păstrat-o despre protejata mea. Îl lăsai pe Mylord în curtea pe care refuza să o părăsească. Abia mă recunoştea, stăpînit de vitejia sa. Mă încredinţai numai că nu are vreo rană. A trebuit să ies, doamna în gri rugîndu-mă de sus de la fereastră să-l anunţ pe proprietar de acest accident. Ascultîndu-mi povestirea, bătrînul păru consternat. Mă urmă, fără un cuvînt, pentru a mă părăsi apoi în pragul casei. Reveni puţin după aceea, însoţit de un personaj famelic, care mi se păru a fi medic — medicul săracilor, cum se spune. Două călugăriţe îl urmau. Se repeziră cu toţii în casă şi urcară pe scară. Reîntors la mine, auzii copilul gemînd sus, un geamăt discontinuu, geamătul păpuşii, ma !... ma !... Timp

de o oră, nesfîrşită oră, o ascultai gemînd. Apoi mi s-a părut că se rugau cu toţii. Paşii lor treziseră, în sfîrşit, locuinţa. Deschisei uşa, ca să-mi ofer din nou ajutorul. Totul se terminase. Călugăriţele o purtau pe Oda, adormită şi învelită într-o pînză de saltea. Le urma medicul, cu obrazul încins de băutură. Afară aştepta proprietarul, lîngă o birjă. Îl găsii pe Mylord în grădină. Nu-şi revenise încă la normal. Refuza să bea. Se aştepta poate la o întoarcere a pisicii.

— A crăpat pisica — i-am spus — eşti un cîine-maestru !

N-a ajutat la nimic : se încăpăţîna să stea de pază, gîfîind, în timp ce, odată cu înaintarea întunericului sinistru şi fără stele, cîteva fulgere de căldură palpitau sporadic în spaţiul livid.

Noaptea care urmă... Nu pot povesti cum am trăit-o ; ar fi povestirea unui dement. O să încerc s-o fac obiectiv... Făcîndu-se întuneric beznă, cîinele s-a decis să intre. Am închis ferestrele şi uşa care dădeau spre grădină, mirosul, sub cerul sufocant, după drama de după-amiază, lucrînd în mine ca o otravă. Un fel de urticarie mă chinuia şi mă scărpinam fără încetare. Camera era prost luminată ; nu aveam decît trei lumînări, aş fi vrut să aprind o sută ; dar ar fi fost suficiente oare, ca să risipească atmosfera aceea de criptă ?... Mylord se prăbuşise la picioarele mele, frînt de oboseală. Nu dormea totuşi, cum aş fi vrut ; era pierdut, cu pupilele ieşite din orbite. Încercam, în rătăcirea spiritului meu, să strîng cuvinte de discursuri funebre, cuvinte latine, frumoase ca formulele magice ; încercam să mă rog pentru copilul despre care nu ştiam nimic, decît că moare

undeva. Cuvintele nu se legau, urticaria mă-mpiedica să le rostesc. Apoi începu veghea, îngrozitoarea veghe... La început a fost departe, la capătul lumii, un plîns, ma !... Era, oare, copilul pe care îl auzeam prin spaţiu ? Mult timp ,plînsul a horcăit în liniştea nopţii : ma !... ma !... cu întreruperi. Era păpuşa care plîngea, părăsită în grădină ?... Spre miezul nopţii, am înţeles. Mylord înţelesese şi el. S-a înălţat, străbătut de un tremur, la fiecare vaiet. Şi vaietele se amplificau, se apropiau, fără să pot descoperi de unde vin. Din pereţi, din pivniţe, din plafon, de-afară ? Mylord tremura, cu capul plecat, cu pupilele exprimînd o groază fără nume. Vaietele veneau de mai jos decît pămîntul, de mai departe decît lumea noastră ; veneau din infern. Tetanos agoniza. Se întorcea, blestematul, să agonizeze pentru a ne înnebuni ; îmi ţineam fruntea în mîini, îmi astupam urechile, şi vorbeam tare, şi cîntam, pentru ca Mylord să nu mai audă plînsetele acelea ; şi mergeam, şi verificam încuietorile uşilor, şi mîngîiam cîinele, şi priveam ceasul... Se făcu ora unu, apoi două... Ah ! cîinele meu, asemeni unui vinovat care-l asculta pe ucis în lunga noapte a remuşcărilor ! Victima sa — cel puţin vocea ei — se tîra spre noi, perfora pămîntul, mereu mai aproape. Scos din fire, vrui să risc şi să ies din casă şi să-mi duc animalul pe stradă, pentru a scăpa într-un fel de obsesie ; dar Mylord vru să mă muşte cînd făcui gestul să-l ridic. Nu mă mai cunoştea. Îl acoperii cu o cuvertură şi rămase astfel, zăcînd, cu botul dîrdîind, străbătut de fiori şi mai violenţi : cîinele meu murea. Demonul se răzbuna. Către ora trei, Demonul continua să horcăie ; spre ora patru, urla foarte aproape, atît de aproape că îl crezui în cameră, şi căutai ceva

cu care să mă apăr, şi începui să urlu ca el : ma !... ma !... În cele din urmă, Mylord ieşi de sub cuvertura sa şi făcu cîţiva paşi spre grădină. Avu un fel de hohot de plîns, aproape uman. Şi Demonul scoase un horcăit interminabil — ultimul — care sfîrşi ca un sinistru hohot de rîs. Se terminase. Cîinele meu căzu într-o rînă. Se înălţau zorii. Deschizînd uşa în lături, aerul proaspăt năvăli în criptă, în camera mea. Afară ploua. Cîinele, lovit de un atac, îşi scuipa măruntaiele sughiţînd, întins într-o băltoacă tot mai mare de urină. Avu un ultim spasm şi vărsă fiere. Se întîlnea, oare, cu Demonul, întru pedeapsă ? Am închis ochii. Cînd i-am redeschis, Mylord mă privea. Era salvat, mă recunoştea. Îl dusei pe peron, unde rămase culcat, sub ploaia binefăcătoare, recăpătîndu-şi, încetul cu încetul, conştiinţa. Foarte aproape, un clopot pe care nu-l auzisem niciodată începu să bată straniu, cu dangăte scurte.

2 noiembrie. Am aşteptat ziua morţilor pentru a mă aventura în micul cimitir, despuiat de vîntul rece al toamnei. Nu fără efort, lunecînd pe mormanele de frunze moarte, luptînd cu reţeaua de ramuri care mă rănea. În fund, într-un fel de mare groapă, am descoperit bucăţi strivite de pietre de mormînt, vechi de tot, care trebuie să fi provenit de la mănăstirea carmeliţilor. Ruinele astea îşi aveau elocvenţa lor. Nu întîrziai să descifrez acele inscripţii întrerupte : *Hoc monumentum... qui obiit anno domini...*, şi murmurai : *Requiescant in pace...*, căci asta-i tot ce poţi spune, într-un asemenea loc, într-o asemenea zi. În timp ce număram pietrele funerare — erau vreo douăzeci, dintre care, cele mai multe, cu blazoane — Mylord se înfundase într-o intrare zidită, care dădea într-un cavou sau o subterană. Se observau cîteva trepte rupte, care se înfundau sub pămînt. A trebuit să-l chem îndelung, cu spaima că n-o să se mai întoarcă. Ploile înecaseră coridorul, din care Mylord ieşi ud leoarcă. Unde ducea subterana ? Ce putea să conţină ? Îmi amintii de Tetanos şi de agonia lui. Pisica, rănită de moarte — căreia nu i-am găsit rămăşiţele în grădina în care, totuşi, a căzut — nu a putut să se refugieze decît aici, sub pămînt. Tunelul trebuia să ducă spre casă, spre beciuri ; astfel s-a făcut că pisica a venit să crape sub camera mea. Acum cîinele s-amuză : munceşte cu labele, face dîre în pămînt. Ce-o fi descoperit ? Izbucnesc în rîs. Mylord mă priveşte, împopoţonat cu o barbă falsă. Este un smoc de păr, care îi atîrnă din bot. Dezgustător animal ! Îşi continuă lucrul, vertiginos ; ţărîna zboară împrejurul lui, pînă la mine. De astădată, descoperirea pare a fi serioasă. Îmi bate inima. Asist la o dezgropare, la dezhumarea unei păpuşi, păpuşa Odei, descompusă. E moartă şi ea, de vreme ce totul moare. Dar ea a murit scalpată, fetiţa voise fără îndoială să-i dea jalnica ei asemănare...

15 noiembrie. Proprietarul a venit să m-anunţe că s-au pronunţat sentinţele în materie de expropriere ; casa va fi luată în stăpînire de către stat. Demolatorii se apropie cu fiecare zi. Bucăţi întregi de zid au şi căzut la celălalt capăt al cartierului, şi cerul se face mai larg. Bătrînul mi s-a părut beat, poate de tristeţe. Buzele îi tremurau. Trăncănea singur, şi ce putea el să povestească, fără ca eu să înţeleg un cuvînt, decît istoria, fastul marii şi nobilei case ce urma să moară, şi dispariţiei căreia el nu-i va mai supravieţui ? Era momentul să-i pun întrebări bă-

trînului, dar mă temui să nu-i sporesc şi mai mult emoţia. Parcurse lent coridorul, camerele, grădina, ca pentru a-şi lua rămas bun, apoi plecă tăcut, şi atît de cărunt încît mi se păru că văd o fantomă, alungată din decorul ei, luîndu-şi cu sine secretele...

24 decembrie. Am găsit un bilet invitîndu-mă să eliberez locul, la cutare dată. E sfîrşitul. Lopeţi mecanice lucrează, ameninţătoare, la capătul străzii. Sînt ultimul ocupant al cartierului. Casa de Ruescas s-a menţinut pînă-n această zi : bolnavă, decrepită, roasă, a rezistat cu toate materialele ei, prea mîndră pentru a accepta decăderea. Acum ea ştie, cum ştiu şi eu, că trebuie să se predea. Se lasă-n voia sorţii. Brusc, se dezagregă. Eu o voi părăsi mîine, dar demolatorii nu vor avea de luptat cu această casă ; ea nu va mai fi decît un cadavru care se va preface în ţărînă...

25 decembrie. Ultima mea noapte am petrecut-o veghind, la flacăra binevoitoare a lumînărilor. Era o vreme blîndă. Băui vin şi cîntai colinde, *Christus natus est !* Spre miezul nopţii, toate clopotele oraşului se îngînau cu fervoare. Dimineaţa asta e ca un miracol. Zăpada s-a depus groasă. O, împăcare !... Pudeul meu negru ţopăie nebun, prin curtea albă. Grădina bolnavă a murit — e învelită în linţoliu. Fie ca amintirile să se dizolve odată cu cristalele din cer ! Îmi iau rămas bun — vărs ultimele picături de vin pe zăpada imemorială...

Amatorul de relicve

Prăvălioara asta întunecoasă din strada Împărătesei trebuie să fi existat dintotdeauna ; trebuie să se fi născut odată cu strada, atît de veche şi ea. Tatăl meu o cunoştea încă de acum şaizeci de ani, cînd frecventa drojdia universităţii. Pînă în ultimul timp, un anume Ladouce îşi depozita aici mărfurile de ocazie. Este destinul acestei căsuţe, se pare, să găzduiască personajele adesea bizare care sînt anticarii, să rămînă pentru totdeauna un fel de cavernă, unde amatorul se aventurează cu teama de a nu vedea surpîndu-se ruinele acumulate de secole deasupra firavei sale persoane. N-o să vedem niciodată instalîndu-se aici un vînzător de fructe sau de cărţi ? Nu, îndrăznesc s-o afirm. Şi asta-i foarte bine, căci ce poate fi mai atrăgător decît o vitrină de anticar, acest colţ de muzeu oferit privirii trecătorului. Eu sînt dintre acei plimbăreţi care se opresc aici cu plăcere. Încă de pe vremea frumoaselor zile de studenţie, n-am încetat să mă opresc în faţa vitrinei jupînului Ladouce. Nu trece săptămînă în care să nu mă opresc încă o dată. Dar n-am intrat nicicînd.
Şi totuşi, tentaţia de-a pătrunde mă stăpîneşte de cîtva timp. Pentru a cumpăra ce ? Nu vreau să mă gîndesc. Totul şi nimic. Oricît aş examina obiectele baroce îngrămădite în vitrină, oricît aş scruta penumbra prăvăliei, unde, într-o lumină rembrandtiană se stivuiesc mormane de vechituri fără nume şi

vîrstă ; nu există nimic pe care-aş vrea să-l iau cu mine, pe care aş da zece bani. Privesc, sau mai curînd contemplu, pe jupînul Ladouce, podoabă a acestei sordide colecţii, portarul acestei spelunci de jefuitori de epave. Îl contemplu de mult timp, fără să-mi dau seama de atracţia pe care o exercită asupra mea această fiinţă impersonală. O fi atracţia vidului ? Acum îl cunosc. Şi sînt conştient de actul meu, ori de cîte ori mă îndrept spre strada Împărătesei, unde nu am nimic de pierdut ; mă duc să-l admir pe jupînul Ladouce — obiect, animal sau fiinţă rară ? mă întreb — şi care nu e de vînzare.

De fapt, nu are nimic straniu în înfăţişare acest anticar. Faţa sa turtită şi rotundă, cu gura în semilună, ochii de porţelan şi nasul neobservabil sînt de peşte lunar. Îmbrăcămintea sa nu reţine atenţia nici atît. Şi chiar această impersonalitate, atît de perfectă, mă atrage şi, mărturisesc, mă irită în acelaşi timp. Atît de departe cît poate merge memoria mea, îl revăd pe bătrîn aşezat într-un fotoliu, cu faţa spre stradă, dormind cu ochii deschişi. Ce face în această poziţie comodă ? Aşteaptă clienţii ? Nu se deranjează întotdeauna cînd se ciocăneşte la uşa de obicei închisă cu zăvorul. Visează ? Nimic nu trece prin pupilele sale de porţelan, nici melancolie, nici plăcere, şi cu atît mai puţin sclipirea sălbatecă a interesului. El este indiferent, încarnarea indiferenţei. Ce dramă sau ce catastrofă ar putea smulge această fiinţă din stupida sa contemplaţie ? Focul în prăvălie ? Oare ?... Am descoperit, după gîndire îndelungată, cheia enigmei : acest om nu are destin ! După chipul şi asemănarea mărfii sale desuete şi fără semnificaţie, el se mulţumeşte să

existe, legal, şi să nu aştepte nimic. N-a fost nevoie de mai mult ca nedumerirea mea să crească. Şi nu poate să nu mă neliniştească încăpăţînarea mea de a urmări acest fenomen de impersonalitate, această abstracţie, această oglindă stinsă, care nu reflectă nimic, nici chiar pe cel care-l priveşte fără blîndeţe prin vitrina prăfoasă. N-o fi jupînul Ladouce un defunct uitat în prăvălia asta, unde se păstrează lucruri defuncte ? Nu, pentru că mişcă. Şi am sfîrşit prin a hotărî că e insuportabil ca unul dintre contemporanii mei să fie în asemenea măsură inexistent, şi deci, fericit...

Nu demult, m-am decis să intru în prăvălie, atît pentru a-l deranja pe lunatic, cît şi pentru a căuta să cunosc raţiunea sa de a fi, sau mai curînd de a nu fi. La intrarea mea, anticarul binevoi să-şi părăsească fotoliul. Vocea îi era incoloră.

— Domnul a văzut ceva ?... La mine există de toate. E plin, din pod pînă-n pivniţă...

— Inutil, se simte..., spusei.

Negustorul păru să iasă din somnolenţa sa şi privirea i se făcu mai vie. Exista deci şi în acest om un sentiment, cît de rudimentar ar fi, o vanitate profesională ? Cel puţin atît. Şi vocea i se înfiripă :

— Nu ştiu cine sînteţi, domnule, dar cu siguranţă nu un oarecare... Şi îmi servi vorba mea : „Asta se simte"... Foarte bine, cereţi-mi un obiect de negăsit, trăznit chiar, pentru a mă pune la încercare. Îl am.

Această provocare îmi plăcu.

— Caut o mică sirenă, replicai.

— Am ceea ce vă trebuie ! Şi Ladouce dispăru în fundul dughenii, unde se deschidea o a doua

dugheană, dînd într-o a treia, şi reveni în curînd cu o cutie de sticlă din care se strîmba un îngrozitor peşte uscat cu un cap aşa-zis uman. Avui o mişcare de ciudă şi strigai :

— Eu cer o sirenă, nu o curiozitate de bîlci. Mă înşeli ! Eu nu sînt un maniac. Sirena dumitale, scăpată din tigaie, n-a cîntat niciodată pentru pierzania marinarilor !

Această ieşire nu provocă nici un fel de reacţie. Anticarul îşi depuse mumia şi surîse, adică semiluna gurii sale se accentuă pînă la urechi.

— Ghicesc, domnul e poet !...

— O, o ! făcui eu.

— Sau mai curînd, domnul intră la anticari pentru că se plictiseşte... Înţeleg asta...

Era ocazia să avansez mai mult. Şi ripostai :

— Dar dumneata, jupîne Ladouce ? dumneata nu te plictiseşti niciodată, toate zilele anului în acest fotoliu, în dugheana asta mucegăită din care nu ieşi, după cîte se pare ?

Şi răspunsul veni, dezarmant, pupilele de porţelan reflectînd o adevărată nevinovăţie :

— Niciodată !

După o tăcere, eu urmai :

— Fără îndoială. Dar nu ai visuri, coşmaruri printre obiectele astea ciudate care au trăit cîndva, putînd conţine farmece şi putînd, prin urmare, influenţa fiinţa dumitale morală ?...

Bătrînul nu păru să prindă sensul cuvintelor mele, sau se făcu, şi, la fel de imperturbabil, lăsă să cadă :

— Niciodată !...

Conversaţia era practic terminată. Anticarul aştepta să plec. Îi spusei în sfîrşit :

— Am impresia că nu vrei să vinzi, sau asta-i o impresie pe care anticarii vor s-o lase clienţilor lor ?...

Jupînul Ladouce era să nu răspundă, dar se răzgîndi :

— Îmi place să vînd. Nu mărunţişuri, miile de fleacuri bune de nimic care ne înconjoară. Această tabacheră, douăzeci de franci. Această statuetă feniciană, zece. Acest stingător de lumînări, o sută de parale. Gunoi, domnule. Cînd vînd, ceea ce eu numesc a vinde, este piesa frumoasă, minunea, şi scump ! Nu mai e ceva dintr-o ladă de gunoi, ci o piesă de muzeu, cum am eu în comoara mea. Asta nu vă interesează, căci dumneavoastră, domnule, nu vă place să cumpăraţi...

— Ce ştii dumneata ?... îi întorsei eu vorba. Şi ieşii jignit.

Îndepărtîndu-mă, văzui că anticarul îşi şi reluase locul în fotoliul lui, obosit de a fi trebuit *să existe* fizic cîteva minute.

Timp de mai multe zile mă gîndii la mijlocul de a-l înşela de Ladouce, care avusese ultimul cuvînt. Îmi propuneam să corup mediocra lui viaţă, cum se tulbură o apă, insipid de limpede, turnînd în ea acid. Negăsind cum, mă încredinţai hazardului şi mă întorsei în strada Împărătesei. Negustorul mi se păru decis să nu-şi mai părăsească fotoliul pentru nedoritul client care mă arătasem, dar, cum era civilizat, nu lăsa să răzbată nimic din neplăcerea pe care i-o provoca noua mea vizită. Fără nici o ironie, el îmi ţinu încă de la intrare o cuvîntare, pentru a mă preveni că el nu se va lăsa păcălit :

— Domnul revine ? Deci prăvălioara mea nu e fără farmec ? Domnul are motivul său ; el ştie ce

vrea de data asta. Fiecare cu mania lui : unii arme, alţii pendule. Am cu ce-i satisface pe colecţionarii cei mai excentrici. Pentru prima oară, clientul se teme să-şi mărturisească gustul, îl ascunde ca pe un viciu. De ce, Dumnezeule ? Am un client care caută cuţite de ghilotină. Atunci, domnul va binevoi să-mi spună ce fel ?... Sau, dacă nu ştie, domnul să cotrobăiască cît îi place peste tot ; sînteţi la dumneavoastră acasă...

Discursul era abil şi însemna din partea personajului o curiozitate care te poftea să-l laşi în pace. Cu toate acestea, îmi ascunsei surpriza de a fi descoperit viclenia anticarului şi îi răspunsei cu răceală :

— Sînt amator de relicve...

— Am asta !

Şi anticarul îşi părăsi fotoliul. Cîteva clipe mai tîrziu îmi băga sub nas un cadru sculptat, conţinînd o bucată de catifea pe care erau fixate relicve şi bucăţi de manuscris. Izbucnii în rîs :

— Aceste oase de pui, aceşti peri din barbă şi aceste adeverinţe în latină de bucătărie ?... Haide ! Evreii Romei au făcut o industrie !...

Bătrînul se înclină cu bunăvoinţă, apoi exclamă :

— Aşteptaţi, am un relicvar de cositor. Superb, conţinînd tibia sfîntului nu mai ştiu care...

Relicvarul avea calităţi, dar osul fosilizat pe care îl conţinea, anticarul îmi mărturisi fără să ezite, îl adunase el însuşi, la nivelarea unui vechi cimitir. Mă prefăcui că sînt decepţionat. Aveam oare s-o ţinem într-una cu prefăcătoria şi nu puteam găsi oare ocazia să trag pe sfoară secătura asta ? Fără îndoială, astăzi voia să vîndă, căci mi se păru că se animă şi vrea să mă reţină.

— Din moment ce ţineţi la genul religios, aş putea să vă arăt ceva mai bun, şi mai adevărat, pe care n-aş găsi să-l vînd decît la Paris sau la Londra. Trebuie să vă previn, însă, că preţurile... Ridicai din umeri şi îl urmai pe anticar într-un colţ retras, în fundul celei de-a treia dughene, unde, într-o lumină cernută, dormeau obiecte de o reală frumuseţe şi autentice, cu siguranţă : un panou de altar, pictat şi sculptat, din Brabant, o bancă de alabastru, strane de alamă, cărţi de rugăciuni împodobite cu miniaturi colorate, chivoturi şi alte minuni pe care suferii să le văd ţinute în această sordidă anexă, în posesia acestui traficant de nimicuri. Jupînul Ladouce luase muţenia mea drept admiraţie ?

— Nu-i aşa ? murmură el. Asta era, în sfîrşit...

— În sfîrşit, făcui eu. Asta e demn de noi...

Şi inventarul se făcu în tăcere. Ochiul de porţelan al anticarului mă spiona cu încăpăţînare. Avea de-a face cu un cunoscător plin de bani sau cu unul dintre nenumăraţii seminebuni cu punga strînsă care frecventează dughenile rămase de pe vremuri ?Nu putea să se lămurească, pentru că, după felul de a cumpăra sau a ocoli cumpărarea, aştepta să mă identifice. În cele din urmă, remarcai o anaforniţă de argint aurit, lucrătură de pe valea Meusei de un frumos stil, căreia era imposibil să nu-i recunoşti calitatea. O apucai la fel de respectuos cum ar fi făcut-o un preot. La gestul meu, în care anticarul întrevăzu luarea în posesie şi mîna care va semna un cec, izbucni într-o reclamă sforăitoare pe care abia o auzii :

— Asta ? O capodoperă ! Această anaforniţă este cunoscută, descrisă ; a figurat în expoziţii...

Asta ? E unică... nu vreau să distrug bucuria domnului, dar asta e opt mii, după ce a fost evaluată la paisprezece, la vînzarea Seligman... Opt mii !

Nu mă clintii la cifra lansată spre mine ca o provocare și, depunînd potirul, scosei carnetul de cecuri. Atunci viteazul Ladouce, care pînă în prezent nu făcuse decît să joace rolul pe care i-l impune profesiunea sa, încetă să fie ceea ce părea. La vederea carnetului meu, bătrînul deveni roșu. Se bîlbîia. Labele sale schițau mici gesturi nervoase și ca de repulsie. Am crezut mai întîi că era brusc vizitat de demonul cîștigului și că emoția serioasei afaceri în curs îl scotea din apele sale. Dar nu, micile sale gesturi respingeau suma oferită, cele opt mii.

— Imposibil, bîigui el, nu așa !...

Cum eu păstram un aer întrebător, el se stăpîni și deveni aproape inteligibil :

— Înțelegeți-mă, scumpe domn, este prea simplu să vinzi în felul acesta. Îmi displace. Nu mai vînd anafornița. Dumneavoastră intrați, priviți, plătiți și plecați ? Nu !... Nu discutați, nu vă tîrguiți, nu mă faceți falsificator și vă purtați ca și cu un vînzător de haine vechi care nu știe ce posedă și ce vinde ?... Imposibil !... Dacă nu reveniți de zece ori, de o sută de ori, pentru a-mi smulge această minune a tezaurului meu, dacă nu mă insultați, dacă nu mă obsedați zi și noapte, nu-i nimic de făcut !... De această dată omul meu se descoperea, și-l țineam la cheremul meu. Absolut impasibil, întrerupsei lamentația sa revelatoare :

— O clipă, domnule Ladouce. Vă înșelați. Eu nu sînt halucinatul pe care îl credeți, poetul... Eu cumpăr, dar...

Și după o lungă meditație, îmi înfipsei privirea în a sa :

— Dar cu o anumită condiție. Anafornița dumitale valorează cincisprezece mii, costă opt și eu ofer pe ea zece. Nu mai că... Și mă întrerupsei din nou, constatînd cu satisfacție că o sudoare strălucea pe fruntea anticarului, trecută de la roșu la livid. Numai că, în acest vas sublim, care a strălucit între mîinile pure ale atîtor sfinți părinți, înainte de a fi fost furat de niște coate-goale din vreo mănăstire, nu îl voi lua, pe cuvînt de onoare, și cu prețul a zece mari bancnote, decît dacă mi-l dai umplut cu ostie.

Ladouce păru că se clatină și mă privi lovit de o stupoare nesfîrșită. Eu nu-l slăbii cu incredibila pretenție și ridicai tonul, ca și cum m-aș fi entuziasmat :

— Ostii sfințite, și nu rondele decolorate vîndute paracliserilor, conținînd, fără discuție, trupul și sîngele Mîntuitorului, în virtutea formulei sfințirii, auzi dumneata ? Puțin îmi pasă unde le vei căuta, morala nu are nimic de-a face cu povestea asta. Ai totul, găsești totul, și eu te cred. Sînt destule biserici și tabernacole... Și nu încerca să trișezi ! Îți citesc gîndurile. Cum voi ști să deosebesc ostia nesfințită de ostia sfințită prin sacrificiul liturghiei ! Naivule !

Și avui un rîs care a trebuit să pară al unui dement, căci anticarul se trase spre perete. Cu naturalețe, și ca și cum mi-aș fi revenit din entuziasm, încheiai :

— E simplu. Dacă ostiile dumitale nu vor fi sfințite, nu vor sîngera atunci cînd le voi străpunge, în cursul unei ceremonii profanatoare...

Şi mă îndreptai spre prăvălie. Ladouce prinsese potirul şi îl strîngea la piept. Voia să vorbească, dar de pe buzele sale tremurătoare nu ieşea nimic. Şi plecai, rostind, nu ca un nebun care triumfă, ci ca un businessman sigur de afacerea sa :

— Zece mii !... Revin peste opt zile.

Anticarul nu mă conduse.

Trecură cîteva zile, în care retrăii aceste minute burleşti, convins că am otrăvit liniştea animală a jupînului Ladouce, veşnicul aşezat, adormitul fără vise... Încercam o bucurie regească, deşi încă imperfectă. Anticarul n-o fi renunţat să trateze cu singularul client, care îi cerea prea mult ? Era posibil, şi ar fi fost o dovadă de înţelepciune din partea sa. Cu toate astea, îmi plăcea să-l cred vrăjit, atît de momeala cîştigului, cît şi de tentaţia de a vinde în asemenea condiţii dificile. În aşteptare, evitai să mai trec pe strada Împărătesei şi, părăsind de data aceasta ulicioarele bătrînicioase la care ţin, îmi îndreptai plimbările spre centru oraşului. S-a nimerit bine, căci hazardul, căruia niciodată nu voi şti să-i admir destul maşinaţiile, îmi arătă că aventura era departe de a se încheia în mod obişnuit.

A şasea zi după vizita aceea, spre sfîrşitul după-miezii, mă plimbam pe bulevardul Hainaut. În mulţimea destul de deasă, un personaj îmi reţinu atenţia. Era jupînul Ladouce, înaintînd la o oarecare distanţă, împopoţonat cu un melon verzui care îi cădea peste urechi şi cu un mizerabil pardesiu fluturînd în vînt. Părea preocupat şi din cînd în cînd întorcea capul bănuitor. Din cînd în cînd, mersul îi devenea şovăielnic. Apoi, pornea din nou, ca unul care ştie unde trebuie să ajungă. Deci, bătrînul consimţise să-şi părăsească fotoliul ? Cu ce intenţie, pentru a întreprinde ce ? Mă luai după el, neliniştit, şi surpriza nu mi-a fost atît de mare ca satisfacţia, cînd îl văzui intrînd în strada care ducea la biserica Riches-Claires. Întoarse iar capul de mai multe ori fără să mă zărească, căci lăsasem o distanţă între noi. După ce examinase exteriorul bisericii, se pierdu pe sub portal, depăşindu-mi cele mai arzătoare dorinţi. Omul mi se supunea ! Sugestia mea opera în sufletu-i scelerat. Anticarul se preschimba în hoţ, sau cel puţin în ucenic de hoţ ! Desigur, biserica Riches-Claires, deşi aproape de centru, rămînea puţin frecventată în afara slujbelor. Anticarul putea fi acolo absolut singur. Dar în ce priveşte jefuirea tabernacolului !... Nu mai avui grija să înaintez pe stradă şi să-i pîndesc ieşirea. Acest indiciu îmi ajungea. Reuşisem să înzestrez cu un destin pe omul acesta, care nu-l avea. Mîine poate va fi arestat şi deferit justiţiei. Nu l-ar fi dus la închisoare, nu ceream atît de mult, dar l-ar fi internat fără îndoială într-un spital de nebuni, cel care fură cuminecătură şi uită să golească cutia milelor nefiind un răufăcător, ci un bolnav. Un sacrilegiu ! — ar exclama Biserica, şi în timpuri mai puţin iertătoare l-ar fi ars la foc mic pe scumpul Ladouce, cel ce îmi făcea atîtea emoţii, cel ce îşi făcea atîtea necazuri !...

Mă dusei la anticar peste două zile, la termenul fixat de mine. Să mai spun că strada Împărătesei mi se păru acoperită cu covoare fermecate şi că mă aventuram într-acolo cum păşeşti în vis, ca un duh ! Realitatea se arăta şi mai plăcută decît sperasem : prăvălia avea oblonul tras şi uşa îmi expuse

faţa sa de lemn, cea mai ostilă. Degeaba sunai şi bătui ; anticarul făcea pe mortul. Se închisese, oare, Ladouce pentru a se apăra de mine şi-şi baricadase vizuina ca să mă descurajeze ? Sau plecase la Paris ori Londra pentru a scăpa de obsesie ? Ladouce nu putea fi decît în închisoare, astfel decisesem eu. Şi mi-l închipuiam, aşezat într-o celulă, cu ochii săi de porţelan interogînd vidul şi căutînd să descifreze destinul care dase peste el. Nici o milă nu mă încercă la această viziune şi mă grăbii să cumpăr ziarele de seară. Nu citii decît despre isprăvi lipsite de interes, jafuri mîrşave, crime, răpiri. Nici un Ladouce nu figura. Dacă nu cumva furtul sacrilegiu nu fusese divulgat, la cererea clerului, ca să nu se producă molipsirea, cum se întîmplă cînd un alienat comite un act absurd.

Omul cel mai neliniştit din lume fui eu, în zilele care urmară. Tremuram la ideea că victima mea ar fi putut să nu fie compromisă. Cu această frică mă întorsei la prăvălie. Era redeschisă. Cineva dormita în fotoliu, în dosul vitrinei ; un personaj nou, mic moşneag bărbos, cu nas iudaic. Cine era ? Un girant ? Şi Ladouce unde locuia ? Împinsei uşa. Moşneagul răspunse afabil la întrebările mele. Nu ştia unde se afla anticarul. El reluase comerţul, cu speranţa că clientela îi va rămîne credincioasă...

Totuşi, trebuia să-l revăd pe jupînul Ladouce, şi încă o dată hazardul fu cel care mă împinse spre el, la cîtva timp după aceea. Coboram pe strada Loxum, cînd curiozitatea îmi fu atrasă de vitrina unui anticar, şi fără îndoială a unui anticar de clasă, în al cărui galantar discret nu erau arătate decît puţine obiecte, dar toate de prima mînă. Cu

stupefacţie, recunoscui lucruri pe care le mai văzusem : un excelent triptic, în maniera lui Bernard van Orley, un portret atribuibil lui Pourbus şi o scenă de bătălie a cavalerului Breydel, mărfuri de calitate într-adevăr ! Pe o catifea vişinie şi pusă în valoare cu un gust sigur, zăcea, între o fecioară din şcoala bourguignonne-ză şi un obiect de fildeş bizantin, anaforniţa de pe valea Meusei, prestigioasa anaforniţă. Strălucea mistic într-o cutie de sticlă. Numai atunci ridicai ochii şi citii pe vitrină : *Ladouce, anticar, succesorul lui Cahan. Firmă fondată în 1842.* Am rămas cu gura căscată. Dar pentru că îmi descoperisem şi obiectul, şi victima, hotărîi să cer explicaţii, ba chiar scuze. În interiorul cu adevărat elegant, o domnişoară cu gura ca un fund de găină mă primi cu superioritate :

— Aş dori această anaforniţă, spusei.

Cu o nunţă de dispreţ, angajata răspunse :

— Această anaforniţă ? A fost vîndută muzeului din Portland, U.S.A.

— Cu ce preţ ? urmai eu, căci piesa aproape că fusese a mea.

Domnişoara catadicsi să răspundă :

— Nu-mi este îngăduit să spun, domnule, dar mă îndoiesc că aţi văzut despre ce este vorba. Acest potir ar fi cel furat în anul 1369 de jidovul Jonathas, ştiţi, celebra nelegiuire săvîrşită sub ducele Wenceslas, şi în urma căreia ostiile străpunse cu pumnalul au fost adăpostite la colegiu, unde sînt şi acum, în relicvarul numit Sfînta Taină a Miracolului. O atestă scrieri, printre care o scrisoare a răposatului Monsenior de Méan, care poseda potirul...

Nu mai ascultai recitarea femeiuştii. În fundul magazinului, într-un mic salon retras, un om dormea, cu pleoapele ridicate, cufundat într-un fotoliu cu tapiţerie. Mă înclinai respectuos faţă de un personaj care poseda asemenea bogăţii. Dar jupînul Ladouce nu binevoi să mă recunoască.

Rhotomago

POETULUI HENRI VANDEPUTTE

Printre obiectele bizare, neobişnuite, care încarcă odaia mea, se vede şi un destul de frumos bocal vechi, din sticlă de Boemia, umplut cu o apă de culoarea smaraldului, a cărui gură e acoperită cu un pergament. El conţine un fel de insectă ameninţătoare, numai gheare şi antene, tot de sticlă, de un roşu strălucitor. Privind-o mai de aproape, observi că în această insectă se conturează o formă umană, căreia ghearele şi antenele îi dau un aspect diabolic. Borcanul conţine un drăcuşor. Şi, pentru ca nimeni să n-o ignore, o mînă a însemnat pe vremuri cu o cerneală decolorată, pe pergamentul care îl închide, starea civilă şi profesiunea diavolului de mai sus : *Mă numesc Rhotomago, sui, cobor şi prezic viitorul Doamnei !...*

Că acest minuscul personaj poate fi un diavol, nu mă îndoiesc ; că această jucărie cufundată în apă urcă şi coboară sub efectul unei apăsări asupra pergamentului, am experimentat-o adesea ; dar că Rhotomago prezice viitorul, asta n-o pot crede... Şi chiar dacă i s-a întîmplat să înşire poveşti doamnelor, asta s-a întîmplat numai într-o încăpere de bîlci, prin intermediul unei ghicitoare şi în schimbul unui bănuţ... Impostorul !... Cine ar îndrăzni să se laude că citeşte viitorul şi că interpretează semnele care îl anunţă ? Totuşi, recunosc că Rhotomago

poate şti ceva mai mult decît oamenii, atît de raţional ignoranţi. Dar eu nu i-am cerut să-mi ghicească viitorul acestui drăguţ demon lucid şi translucid ; m-am mulţumit să-l fac să urce şi să coboare în apa sa colorată, amuzat de acest joc şi fermecat de lumina întemniţată între pereţii borcanului. Ce-mi păsa mie de viitor, mie, care am o inimă lipsită de dorinţe şi care ştiu, imitînd-o pe pisica mea Mima, să trăiesc intens ora care se scurge în clepsidră, într-o perfectă linişte ! De fapt, dacă mă complac să manevrez jucăria, e pentru a da o ocupaţie pisicii mele Mima, aşezată în faţa bocalului şi ale cărei pupile de aur coborau şi urcau cu micul diavol roşu...

Că Rhotomago este un impostor am avut dovada ieri, în întunecoasa şi interminabila duminică ; o duminică vijelioasă, plină de scîrţîitul giruetelor, de atîtea pale de vînt că grelele draperii ale camerei mele păreau bîntuite de stafii, iar obiectele bizare şi neobişnuite scoteau sunete neliniştitoare, iritate de rafale perfide. Pisica mea Mima se plimba fără răgaz, sărind de pe o mobilă pe alta, şi stînd de gardă împotriva acestor invizibili intruşi, a acestor fluizi curenţi pe care mi-i imaginam formînd spirale, cifre arabe sau ornamente împletite — ceea ce indică dispoziţia rătăcitoare a spiritului meu, intrat în derivă. Somnul mă pîndea, şi nu întîrzie deloc, iar primul dintre visele mele (căci visez întotdeauna) fu acela că mă găseam în cabina unei bătrîne corăbii de lemn, foarte veche şi care-şi făcea ultimul drum. În jurul meu se dezlănţuia o furtună atît de violentă că hotărîi să întrerup călătoria şi să mă întorc acasă ; ceea ce şi făcui, cu un simplu efort de voinţă, trezindu-mă în fotoliul meu, împreună cu furtuna care mă însoţise pînă aici şi-şi continua afară orchestraţiile.

Un vis alungîndu-l pe altul, nu întîrziai să mă întorc în imperiul lor, păstrînd totodată o legătură cu realul. Vreau să spun că visam un lucru normal şi adevărat, găsindu-mă cu adevărat în camera mea şi aşezat în fotoliul meu, lăsînd vînturile să-şi spargă pieptul şi să învîrtă cu prefăcută bunătate pămîntul. În ceea ce priveşte visul propriu-zis, el se împlinea sub ochii mei, la cîţiva metri, sub lumina liniştită a lămpii.

Mima se instalase pe masă, în faţa bocalului, şi, cu acel incomparabil dispreţ pe care îl profesează pisicile cu privire la critică, se străduia să facă drăcuşorul să coboare şi să urce, punîndu-şi laba dreaptă pe membrana de pergament şi exersînd diferite presiuni, exact cum făcusem eu... Din fundul penumbrei unde rămăsesem doborît, îl vedeam clar pe micul diavol călătorind în vasul său bombat ; bine luminat, vasul părea o lună de smarald sau un fruct fosforescent ale cărui reflexe misterioase mă cufundau într-o plăcută năucire.

— Mima, murmurai eu, îţi încredinţez bocalul şi diavolul său. Distrează-te, dar nu apăsa decît cu ghearele ascunse membrana ; acest obiect datează de la sfîrşitul secolului al optsprezecelea...

Pisica binevoi să-şi întoarcă urechile spre mine şi-şi continuă plăcerea, cum eu însumi îmi urmam drumul în imponderabil, visînd că dormeam şi eu o dată fără să visez.

Această fericire fu scurtă. Un vaiet lugubru mă smulse din inconştienţă, atît de lugubru şi de rugător că mă crezui implorat de un suflet din purgatoriu.

— Cel puţin, strigai, să nu-mi forţeze vijelia uşa...

Constatînd că mă găseam cu picioarele pe pămînt, în dimensiunile fixe ale camerei mele, iar creierul meu nu era montat pe un pivot ca giruetele din vecini, şi precum ele victimă vînturilor, văzui o scenă cu adevărat neobişnuită, care se juca pe masă : Mima, pisica, zbîrlită toată, dădea repezi lovituri de labă bocalului, retrăgîndu-se, pornind la atac şi scoţînd mici strigăte de alarmă ; între timp, se întorcea spre mine, părînd să spună : „Veniţi ! Nu vedeţi ce se întîmplă ?..." Văzui, înainte de toate, că frumosul meu borcan din sticlă de Boemia era cît pe-aci să plătească această distracţie, şi mă repezii spre masă, de unde Mima o şterse imediat. Aplecat peste bocal, cunoscui motivul comediei.

Drăcuşorul era înzestrat cu o viaţă specială şi în contradicţie cu legile fizicii : fără nici o presiune şi prin simpla sa voinţă, urca, cobora, se întorcea, se răsturna şi mai ales se repezea încăpăţînat cu coarnele ameninţătoare spre membrana de pergament, ca şi cum ar fi vrut s-o străpungă. Apa de smarald clocotea, membrana răsuna ca o tobă — şi era, păstrînd proporţiile, o adevărată furtună într-un borcan.

De loc speriat, şi chiar fermecat de caracterul excepţional al evenimentului, hotărîi să-l tratez pe drăcuşorul furios cum se tratează o fiinţă vie, şi îl apostrofai :

— Rhotomago, eşti atît de agitat din cauza perturbărilor meteorologice, sau doreşti pur şi simplu să ieşi ?

Mă auzise. Se porni să-şi lovească atît de vehement coarnele de peretele de sticlă, că mă hotărîi să-i redau, fără întîrziere, libertatea sau iluzia ei. O lovitură de briceag dată sforicelei şi pecetei de ceară, şi pergamentul sări, eliberînd gura borcanului. Apa spumega. Se produse un şuierat şi nu mai văzui drăcuşorul, trebuind totodată să închid ochii la trecerea unei flăcări purpurii.

În surpriza mea, contemplam plafonul unde micul diavol de sticlă suflată se sfărîmase fără îndoială, dar zadarnic aşteptam căderea bucăţilor sale. Se putea de asemenea să fi sărit pe deasupra capului meu pentru a se pierde pe covoare. Şi cum să-l regăseşti pe măruntul omuleţ fără să-l striveşti sub papuci, într-o cameră atît de încărcată şi atît de slab luminată ?...

— Rhotomago, drăcuşorule ? Unde eşti..., intonai eu familiar.

Neobţinînd răspuns, o stîrnii atunci pe Mima, care se refugiase pe bibliotecă şi ale cărei pupile luceau cu şiretenie în înaltele penumbre.

— Mima, recurg la agerimea ta. Cum nimic nu-ţi scapă, nu-mi spui unde poate să zacă impetuosul drăcuşor, sau ceea ce a mai rămas din el ?...

Animalul îşi întoarse masca ascuţită şi sforăi într-un fel neobişnuit. O cunoşteam destul pe şmecheroaică, pentru a şti că era cuprinsă de o mare plăcere, că rîdea fără să se ascundă. O pisică rîzînd ? Înseamnă să nu cunoşti aceste feline dacă afirmi că nu rîd ! Rîd adesea, şi în general de stăpînul lor. În faţa acestei bătăi de joc, strigai cu putere :

— Mizerabilo !... Sînt victima unui complot, şi tu, pisica, esti complicea acestui diavol !... Cum am

putut să uit că diavolul şi pisica au o aceaşi detestabilă origine ?... Că, adesea, diavolii se fac pisici, şi invers, şi că în toate timpurile pisicile au avut o faimă rea. Eşti o nenorocită de vrăjitoare, iar comedia mîniei în faţa borcanului nu era decît înşelătorie, ca să mă facă să-mi pierd sîngele rece... Dar îţi găsesc eu cumătrul !...

Uşurat de acest val de injurii, înălţai fitilul lămpii, al cărei glob de cristal emise o argintată auroră, şi mă pusei cu burta pe covor, cu nasul pe podea şi căutînd cu mîinile. În acea clipă chiar, ridicînd ochii, îl descoperii pe Rhotomago, şi nu unde m-aş fi aşteptat să-l găsesc. Diavolul era aşezat foarte confortabil în fotoliul meu de filosof, acel nobil fotoliu pentru meditaţii, unde nu pot suferi niciodată să ia loc altcineva. Ar fi trebuit să mă fi sufocat de mînie şi de indignare, dar eram captivat pînă-ntr-atîta de înfăţişarea lui jupîn Rhotomago că rămăsei locului împietrit.

Jucăria, care în borcanul său putea măsura cinci centimetri cel mult, apărea brusc crescută şi avea mărimea unui nou născut. Prin ce infernală stratagemă ? Nu era momentul să întreb... Şi surpriza mea creştea de la o secundă la alta, căci cu fiecare secundă, ca rezultat al unei mişcări în acelaşi timp aspiratorie şi expiratorie netrebnicul se umfla şi cîştiga în volum, vizibil. Fu repede de statura unui băieţaş, apoi a unui adolescent, apoi a unui tînăr jigărit, apoi a unui adult... Totuşi, rămînea de sticlă şi cu desăvîrşire transparent, păstrîndu-şi hibrida formă de insectă-diavol, amintind anatomia umană. Nu prea ştiam dacă trebuie să-i mulţumesc destinului că-mi permite să fiu martorul acestui miracol echivoc, cînd Rhotomago, terminîndu-şi fără altă formalitate împlinirea, atinse în sfîrşit corpolenţa unui sergent major, ocupînd în întregime largul meu fotoliu.

Mi se păru atunci că, în afară de coarne, antene şi alte excrescenţe tubulare, era prevăzut cu braţe, coapse şi cu un cap în formă de pară, avînd aparenţe de ochi, de gură şi de nas. Astfel alcătuit, lucea roşcat şi parcă vaporos în interiorul său, uşor umed cu pielea sa transparentă, atît de bine întinsă încît mă aşteptam să-l văd înălţîndu-se în plafon, ca o băşică umflată de gaz. Acest nevertebrat era oare de sticlă sau dintr-o substanţă necunoscută, înrudită cu mica ? Nu uitam că am de-a face cu o fiinţă extra-naturală, şi observam esenţialul, principiul vital cu care acest obiect era anormal dotat, sau aparenţa vieţii, de inspiraţie uşor de ghicit în acest caz !... Nu încercam nici o spaimă în faţa acestui fenomen suspect, numai o indispoziţie, cum încearcă un spirit echilibrat în faţa anormalului, şi, de asemenea, o iritare. În mod contradictoriu, rămăsei înciudat de a vedea figurina căpătînd fără voia mea o asemenea importanţă, în timp se mă cuprindea frica de a nu o vedea plesnind, ca broasca fabulistului, pentru că depăşise vanitos înţeleapta măsură. Între timp, cedînd maniei mele de a căuta cauza tuturor lucrurilor, mă convinsei că această operaţie rămînea în legile fizice şi că Rhotomago nu se întrupase, dacă îndrăznesc să spun aşa, decît captînd prin tuburile şi antenele sale curenţii de aer circulînd în camera mea.

— Am şi de ce să mă mir !... rînjii eu, sculîndu-mă. Nu-i decît o băşică de săpun, sau mai puţin decît asta... O pieliţă, un înveliş al diavolului, nu un diavol, he, he !... Acest Rhotomago nu există !...

Deşi nu-mi spusesem părerea decît cu voce scăzută, replica îmi sosi de îndată : îngrozitoare şuierături îmi sfîşiară timpanele şi mă găsii înconjurat de vapori calzi, azvîrliţi spre mine de tuburile diabolicei alcătuiri, funcţionînd ca nişte supape. Apoi fui izbit de fluierături de flaut, triluri, rostogoliri de sunete. Şi o voce de castrat, ascuţită şi dulce, enunţă în sfîrşit :

— Bună seara, scumpe domn, bună seara !

Făcîndu-mi plăcere acest semn de educaţie, salutai ceremonios personajul, care dădu din capul său spinos, asemănător întru totul unui cactus. Şi îi spusei :

— Bună seara, maestre Rhotomago ! E într-adevăr o onoare... Ştiţi, eu nu primesc niciodată vizite, dar prezenţa unui diavol de o atît de frumoasă culoare nu-mi displace, vă mărturisesc...

Rhotomago păru să se emoţioneze de primirea mea cordială şi se bîlbîi, vocea sa luînd un timbru de oboi :

— Mulţumesc, scumpe domnule, mulţumesc... Dumneavoastră mi-aţi dat aerul, acest aer pe care îl voi aspira. Iată-mă plin de acest aer savuros, deşi camera dumneavoastră miroase a mucegai şi a urină de pisică. Dar am aer, mulţumesc încă o dată ! Lăsaţi-mă puţin în voia acestei fericiri... Apoi vom discuta...

Îl lăsai pe bietul diavol cu plăcerea sa, păstrînd tăcerea care se cuvenea. Şi gîndurile mele se pierdeau în presupuneri : acest Rhotomago nu va prinde oare gustul condiţiei sale de drăcuşor devenit mare şi prevăzut cu aer respirabil ? Nu va dori să locuiască la mine şi să-mi împărtăşească existenţa ? Se dovedea binecrescut, e adevărat, dar ce ştim noi de draci, de moravurile şi maniile lor ?... Dar dacă, în viaţa

obişnuită, acest tovarăş cu înfăţişare atît de blajină se va demasca şi-mi va arăta adevăratul caracter ? La fel de bine, n-ar putea oare aparţine speciei de indivizi de care mă tem cel mai mult în lume : moraliştii ?... Începînd de aici, a trebuit să mă gîndesc la crimă...

Imaginaţia mea alerga în felul acesta şi mă vedeam expus represaliilor Demonului, acel demon care guvernează diavolii subalterni, cînd Rhotomago mă smulse din frămîntarea mea :

— Scumpe domn, sau scumpe prietene, aţi fost milos cu biata jucărie care eram, plictisindu-se în sucul său. La rîndul meu, vreau să vă fiu agreabil şi de folos. Am cîteva cunoştinţe, nu prea multe, dar oricum, cîteva... Ce aşteptaţi de la mine ?

— Nimic !... replicai prompt... Nu aştept nimic de la altcineva în afară de mine, şi nici semenii mei, nici diavolii luminaţi nu-mi pot aduce nimic !...

Acest răspuns de ursuz nemulţumi pe Rhotomago, a cărui formă de sticlă se întunecă... Nu-i lipsea suficienţa, seniorului ! Şi tonul melodios pe care voia să-l dea cuvintelor sale nu era făcut pentru a mă captiva !... Dar îşi revenea :

— Fiţi prudent, insinuă el, eu sînt Rhotomago care coboară, urcă şi spune viitorul !... Viitorul ! Deţin cunoaşterea viitorului !... Aţi rămîne indiferent la tainele pe care pot să vi le împărtăşesc ? Aţi fi primul muritor care le-aţi dispreţui şi aţi fi un nebun de neconceput !

Retezai net acest discurs, exclamînd brusc :

— Viitorul ? Viitorul meu ?... Puţin îmi pasă !... Păstraţi-vă obscurele şi foarte relativele profeţii... Ştiu din ce mici plictiseli şi din ce mici satisfacţii va fi ţesut viitorul meu apropiat, şi, în ceea ce pri-

veşte cunoaşterea orei şi împrejurărilor inevitabilului deces, prea puţin îmi pasă !...

Diavolul pălise, adică suprafaţa sa se acoperise cu striaţii albicioase, de aspect nesănătos. Respira greu. Nu-i dădui timpul să-şi revină, nelăsînd să-mi scape ocazia de a mă război cu el şi de a-l trimite... la dracu. Urmai :

— Ba nu ! Consimt... îmi veţi prezice viitorul, dar, cum veţi rămîne aici, va trebui să plătiţi scump orice greşeală în pronosticurile dumneavoastră. În plus, înainte de a vă lăsa să descoperiţi ziua de *mîine*, îmi veţi povesti-o pe cea de *ieri*. Cunoscînd viitorul nu puteţi să nu cunoaşteţi trecutul, primul fiind doar consecinţa, înlănţuirea logică a celui de al doilea... Da !... Îmi veţi spune mai întîi trecutul, care e în alt fel pasionant, nu-i aşa ?

Sub această lovitură, diavolul meu se pierdu. Violent şi simulînd o exaltare crescîndă, îi mai strigai :

— Trecutul, scumpe prietene, marea taină a trecutului ! Iată ce vreau eu să pătrund, impenetrabila noapte a Trecutului ! Nu, diavole cu vederea scurtă, nu trecutul imediat, numărul de zile trăite după naşterea mea ; vreau trecutul anterior acestei naşteri, toate trecuturile care formează trecutul de cînd *exist,* toate existenţele care m-au condus la existenţa mea actuală ! Veţi începe cu căderea îngerilor răzvrătiţi !...

Aşteptam. În camera mea domnea o tăcere de speriat. Rhotomago gîfîia. Îl privii fără nici o milă : tremura ca un bloc de gelatină şi picături uleioase străluceau pe toată suprafaţa sa. Fără nici o îndoială, trecea prin grele momente.

— Vă ascult... făcui eu imperturbabil.

Tăcerea se făcu mai adîncă. Diavolul părea să intre în agonie ; întorcea capul în toate sensurile, apăsat la extrem ; substanţa sa plesnea... Reluai :

— Nu sînteţi, deci, în stare să-mi spuneţi Trecutul ?...

Făcu semn că nu, jalnic. Şi încheiai, posomorîndu-mi vocea ca să o fac mai dramatică :

— În consecinţă îmi veţi spune viitorul, dar nu pe al meu ; mi-l veţi spune pe al dumneavoastră !... Sper că aveţi cel puţin viziunea a ceea ce vi se va întîmpla în următoarele cinci minute !...

Spunînd asta, apucasem de pe cămin un sfeşnic de bronz. Şi înaintam spre impostor, bombănind :

— Vă voi distruge, şi dumneavoastră n-o prevedeţi ! Diavol ignorant, vanitos ! Asemănător în ridicolul dumneavoastră atîtora dintre contemporanii mei, savanţi, dar ignoranţi şi vanitoşi ca şi dumneavoastră, umflaţi de neant, strecurători de vînt !

Nu apucai să înfăptuiesc gestul meu destructiv căci, sub ochii mei se produsese un nou fapt : Rhotomago, dînd drumul prin tuburile şi antenele sale aerului care-l dilatase, se micşora din secundă în secundă, în acelaşi fel dar mai rapid decît se umflase. Jalnică dezumflare !... În curînd fotoliul meu era golit de cel care-l ocupase... Şi cum mă aplecam pentru a descoperi minuscula jucărie de sticlă ce redevenise acel diavol, bietul lunecă sub mîna mea şi porni în spaţiu ca un glonţ. Urmării cu ochii traiectoria sa şi văzui că va cădea cu precizie în bocalul a cărui apă clocotea...

Deoarece drăcuşorul alesese calea cea mai cu judecată, care era întoarcerea la condiţia sa primitivă, îmi părăsii toate gîndurile de răzbunare, mulţumindu-mă să astup cu grijă borcanul cu membrana

sa de pergament. Alesei şi eu calea cea mai înţeleaptă şi mă abţinui de la orice fel de comentariu, pentru a nu imita pe acei detestaţi moralişti, acea gintă emfatică, profitînd de incidentele cele mai stranii pentru a-şi depune găinaţul concluziilor sale. Şi îmi reluai locul în fotoliul meu de filosof.

Sînt şi acum acolo. Drăcuşorul e în borcanul lui. Şi ordinea domneşte suverană în haosul camerei mele, universul meu unde fiecare lucru, unde fiecare fiinţă e la locul său, Mima, pisica, tronînd peste toate, enigmatică divinitate cu pupile batjocoritoare...

Vrăji

SCUMPULUI ŞI MARELUI ESSOR, ACESTE PAGINI ÎN CARE SÎNT EVOCATE — CU O NOSTALGICĂ DRAGOSTE PIOASĂ — UN DECOR, UN TIMP, O LUME, ABOLITE. DUPĂ DOUĂZECI ŞI CINCI DE ANI DE ADMIRAŢIE NEZDRUNCINATĂ.

Rapidul se năpustea spre mare. Uneori, se rostogolea pe grătare infernale şi urla, înconjurat de flăcări ; alteori se ridica de pe şine şi părea să planeze printre nori stridenţi. Singur în compartiment şi prizonier al pereţilor de oţel, mi-era indiferent dacă monstrul mecanic se înălţa spre luna moartă sau se ducea, la capătul teribilei sale curse, să se stingă în fundul valurilor. Somnolam, puternic legănat, iar pulsaţiile cadenţate ale metalelor mă hipnotizaseră, precum tam-tamurile barbare. Gîndurile mi se rostogoleau către mare şi se sfîşiau, pe cînd pămîntul, bătătorit de garnitura trenului, evoca o largă mişcare marină, dinaintea erelor...

Asfinţitul se lăsa peste cîmpuri. Priveliştile alergau, iar nişte cai alergau, în sens opus, în ele. Închisei ochii peste imaginea cailor galopînd prin fum sau prin spumă. Fugeam şi eu şi căutam să-mi amintesc, ce ? Poliţia, o femeie, un duşman, demonul ? Nu, era mult mai dramatic de simplu : nu fugeam decît de mine însumi. I se întîmplă fiecăruia din noi să fie odată plictisit de sine, de propria-i faţă întîlnită în oglindă. Clipă primejdioasă, căci atît de limpede e oglinda şi atît de îngheţat obrazul pe care-l arată, încît simţi c-a venit timpul să fugi ; acest minut culminant poate să explodeze şi să facă

să zboare în ţăndări oglinda şi capul omenesc pe care îl conţine.

Ghemuit în somnolenţa mea, construiam solilocvii : „La ce bun să fugi, din moment ce tot îţi duci cu tine corpul, şi creierul ? Viaţa, sau această mizerie de a trăi, care nu-şi găseşte nici un rost, devenind insuportabilă într-un anumit loc, alături de anumite fiinţe, pe care a trebuit brusc să le părăseşti, să li te smulgi pentru altceva, pentru altundeva ?... Toată experienţa la asta se rezumă, să ştii să fugi !... Şi de ce la mare ? Pentru că munţii te înnebunesc şi nu-ţi aduc pacea. Şi pentru că marea este capătul lumii ; nu se poate merge mai departe ; şi nu te îmbarci pe corăbiile care merg dincolo spre noile lumi, temîndu-te să-ţi părăseşti tortura... Mai mult încă, marea era abisul balsamic, în care puteam să mă sting, şi mai era coloana de sare, farul foarte înalt, carusel al marii nopţi maritime..."

Dormisem. Frecîndu-mă la ochi, vedeam, încă foarte departe, farul care tocmai îşi dezvelise galbenul diamant. În apropierea mării, rapidul îşi încetinise goana. Ridicat în picioare, rămăsei clătinîndu-mă. Cîntece şi strigăte se încrucişau în vagonul în care mă crezusem singur. În geamuri dansau flăcări multicolore, ca nişte stele.Rapidul părea greu şi horcăitor, ca un balaur încurcat în lanţuri. Nu va sări în mare şi, de-a lungul corăbiilor, îşi va opri cuminte masa sa enormă, supunîndu-se unui minuscul gest. Ironie a celor mai nesăbuite fugi, trebuie întotdeauna să ajungi undeva ! Nu mă puteam hotărî s-o fac, plin încă de viteză şi spaţiu şi căutînd să-mi adun gîndurile, învîrtejite ca fumurile zdrenţuite care fugiseră în sens invers somnului meu. Realitatea, trebuia să-mi apară ! Ea se ivi în culoarul vagonului, sub forma cea mai ireală pe care putea s-o ia, a unei măşti grosolane, îngrozitor de urîte. Această mutră vopsită cu chinovar mă privea cu încăpăţînare, cufundîndu-mă într-o stupoare asemănătoare cu a ei. O mare mască hilară mă privea. Nu putui vedea decît că era purtată de un personaj obez, cusut în pînză de sac. Mişcarea mea de repulsie declanşă veselia în această masă clownescă, şi ea scoase nişte guiţaturi ca un purcel de lapte, cărora le răspunseră alte strigăte incoerente. Mă trezisem. Dar ce-mi anunţa această trezire, această apariţie ? Nu vrui să ştiu şi sării pe peron, cuprins de aerul marin, atît de intens, încît mă crezui înlănţuit de cineva invizibil şi care mă îmbrăţişa să mă sufoce.

Puteam oare să prevăd la plecare că micul oraş de coastă unde mă aruncase rapidul, că acest orăşel retras în sine în lunile de iarnă, unde poţi trăi împărăteşte de singur, printre prăvăliaşi şi pescari va fi în această seară în transele carnavalului ? Fără îndoială, îl găsisem la capătul drumului, punctual la întîlnire, dar în ce dispoziţie şi ce fel de scopuri nutrind ? Plin de ciudă, hotărîi să-l evit şi îl înconjurai, îndreptîndu-mă spre portul care îl închide în nord, şi pe unde puteam ajunge la mare şi la diguri. Nu aruncai decît o rapidă privire asupra panoramei crepusculare pe care mi-o prezenta oraşul, decupat în negru pe asfinţit, cu clopotniţele sale, cu turnurile catedralei, mirîndu-mă totodată de cerul care atîrna peste el, de un verde profund, nesănătos şi fără transparenţe, în timp ce la nivelul acoperişelor vălurea un nimb albăstrui emanat de pămînt. Astfel îmi apăru oraşul în aş-

teptarea sărbătorii sale nocturne, şi această împrejurare, latentă în aerul dulceag, se observa în mii de amănunte : drapele şi catarge, ecouri muzicale, curse de măşti depărtate ivindu-se de peste tot... Îl cunoaştem, în toate agitaţiile, duhorile şi temperaturile lui, carnavalul acesta marin, în acelaşi timp brutal şi rafinat, şi tocmai pentru că îi suferisem contagiunea ştiam să mă ţin la distanţă de el. Prezenţa mării conferea acestei orgii provinciale nu ştiu ce farmec de nemărginit şi neterminat, şi forma oraşului chiar, tot numai străduţe şi ulicioare sub nivelul digului, îi dădea, pentru a zburda, un fel de cîmp închis din care era greu să scapi. Da, această seară se anunţa echivocă ; cu timpul, oraşul şi încărcătura lui de monştri vor coborî lent sub ape, într-un universal înec al spiritelor şi al simţurilor, în cel mai absurd vis, în cel mai înfiorător coşmar. Mi-ar fi plăcut asta, dar ştiam prea bine ce simţi revenind la suprafaţă ; ţineam prea mult la mizerabila licărire de conştiinţă care mă făcea atît de nenorocit !... Mergînd, făcui un calcul mental, deducînd că această noapte era de asemenea cea a naşterii primăverii, un douăzeci şi unu martie. Şi cerul verzui ca un clopot de aramă, sub care totul avea să se electrizeze, mi se păru şi mai veninos...

Pornit de-a lungul bazinului de eşuare, măsuram cu paşii Cheiul Pescarilor, la capătul căruia se deschidea golul, şi ale cărui crîşme luminau şi răsunau, de pe acum, burlesc. La dreapta mea, dincolo de canal, farul îmi inspira încredere ; cu benzile lui aprinse, el flagela nemilos spaţiul, săvîrşind o misterioasă ispăşire, sau vînînd îngerii răi care se învîrteau în această noapte de echinox. Unul dintre aceşti îngeri ai sabatului primăvăratic îmi căzuse acum la picioare ? O precupeaţă de peşte îmi bara drumul, învîrtind ameninţător o legătură cu pene de păun. Faţa îi era acoperită de o mască brună cu un năsoi primejdios. Bătrîna mă împinse în faţa unei vitrine luminate fără menajamente, pe care, din interior, se turteau vreo sută de feţe bălţate, de cartoane macabre sau vesele, toată ghirlanda de strîmbături şi extaze.

— Cumpăraţi o figură ! scrîşni creatura... Cumpăraţi, e util, domnule ; e prudent, domnule !...

Contemplam aceste măşti, gîndindu-mă că le purtasem pe toate în existenţa mea, pe cele lubrice, pe cele prosteşti şi pe cele tragice, şi că mă oglindeam în această vitrină ca în oglinda trecutului meu detestabil, cînd nu eram decît un om... Şi scuturai capul negativ.

— Nu, murmurai eu, nu mai am dreptul la aceste feţe mincinoase şi nu mai vreau s-o ascund pe cea pe care viaţa mi-a făcut-o. Mi-au trebuit patruzeci de ani pentru a-mi forma faţa aceasta : au fost necesare săruturi şi linguşeli, scuipări amicale, crispări de dezgust şi chiar lacrimi ruşinoaşe pentru ca masca mea să se formeze. Ea este unică, chiar dacă displace prin tristeţea ei impasibilă. Nu am dreptul s-o schimb.

Dar vînzătoarea nu-mi asculta solilocviul şi îmi arăta diverse forme scobite ca să le cumpăr, insistînd asupra unui soi de mutră obscenă, adevărat cap de copoi sau de satir. Abia mă abţinui să nu rîd. Şi, jenat de ochii aceia avizi, de găvanele acelea care mă priveau, cu mult mai mult decît de insistenţa mitocancei, mă retrăsei spre stradă.

— Vinde-mi-o pe-a dumitale, zisei.

Cu mînie, bătrîna îmi vîrî în ceafă penele ei, ţipînd :

— Ticălosule, nu vrei să te distrezi ! Eu una n-am mască, asta-i figura mea ! Iar ţie o să ţi se-ntîmple o nenorocire, o să vezi, o nenorocire, că îţi baţi joc de măşti, şi măştile se răzbună ! Ascunde-te bine !...

Plecai, plictisit de incident, nu că ameninţările ar fi avut vreo influenţă asupra mea, dar această voce proferînd ocări răsuna într-un mod straniu în tăcerea cheiului, o tăcere grea de echivocuri, murată şi ronţăită la margini de piane mecanice...

După ce-am depăşit ultimele case de pe chei, lăsai la stînga rampa care duce la dig, şi în perspectiva faţadelor teatrale inundate de lumină îmi apăru un oraş de carton şi de pînză înălţat pentru o seară. Mă chema infinitul, căruia îi treceam în sfîrşit pragul, încălecînd ancorele şi cablurile, ca şi cum aş fi şi pus piciorul în periculoasa regiune a visurilor mele, plină de capcane. La oarecare distanţă se afla canalul cu estacadele lui albe avîntate în mare, drumuri suspendate la capătul cărora, ştiam, era sfîrşitul, ultimul capăt al fugii mele. Dar înainte de a mă angaja pe podeaua spongioasă, mă întorsei spre oraş : mi se păru mai depărtat şi parcă în derivă, încoronat mereu de nebuloasa lui vînătă, din care răsăreau ascuţişurile catedralei sfinţilor Petru şi Pavel. Cît ar fi fost de frumos şi demn de dorit acest oraş dacă n-ar fi existat marea, pe deasupra căreia mergeam, alinat !... Pe măsură ce înaintam pe estacadă, în bezna variabilă, simţeam că părăsesc pămîntul şi chiar continentul unde hazardul naşterii mele mă aruncase ; mi se părea

că mă îndrept spre o patrie fără nume, necunoscută şi mai bună... Cu toate astea, întorceam spatele unei cetăţi devenite feerice, magic iluminată şi în care semenii mei, eliberaţi de puritanismul lor, se dedau unor jocuri angelice sau bestiale, după cum le era plăcerea. Fără a mă opri din mersul spre infinit, estacada fiind lungă şi terminîndu-se cu un scund foişor de foc, întorsei capul spre sărbătoarea promisă. Proiectoarele scormoneau zenitul, încrucişîndu-şi penelurile spre aerostatele cu ataş, asemenea unor geamuri celeste. Iar rachetele luminoase cădeau peste oraş, împroşcînd cu stele, flori, alge şi colonii de polipi, în cădere lentă. Mai constatai că noaptea se închisese pînă la violet, astupată parcă, şi că verdele intens al crepusculului se împrăştiase ca un ulei pe mare. Ea, marea, se expunea privirii, în partea cea mai de jos a stratului de nămol lăsat de reflux, asemenea unei pajişti străbătute de adieri de vînt. Îi spusei bună seara, ca unei fiinţe. Oraşul putea acum să ardă şi să se dărîme, nu-i mai acordam nici o privire...

Nu mai eram un om care fuge, eram un om nemişcat, rezemat în coate de parapet şi contemplînd apele vălurite în canal, sub protecţia spadelor înfocate ale farului întinse deasupra capului meu ; un om simplificat, purificat, care tocmai trecuse pragul infinitului, ca pe cel al unei catedrale, şi care se înclină, sub boltele nocturne. Din ceea ce mă gonise nu mai rămînea nimic, decît doar oboseala alergăturii. Puteam să mă cred, de asemenea, pe puntea unei corăbii, căci o senzaţie de legănare, mai curînd o vibraţie se propaga din pilonii estacadei în picioarele mele. Dar trebuia într-adevăr s-o pornească în larg, din moment ce sosisem !...

Nici un alcool nu dă euforia pe care o simţeam sorbind aerul mării. Inhalam parfumul ei tare ca pe un eter, iar picăturile de apă, praful umed al spaţiului, se încorporau în mine, reînnoind fiinţa mea secată de lupte aride. Niciodată apa întunecată nu mi se păruse mai vrednică de iubit, şi mă miram că poate fi iubit şi altceva decît oceanul şi Dumnezeu, a cărui imagine este. Puţin îmi păsa în acel moment că alte faruri, în depărtare, indicau ţări şi drumuri posibile, că dincolo de canal se profilau lunare coline unde ar fi fost plăcut să te rătăceşti şi să dormi ; nu vedeam decît apa de ambră cu reflexe de moar, care lingea pilaştrii plescăind din limbă... Nu eşti mai regeşte singur, fără nume şi fără vîrstă ; nu eşti mai elementar fericit decît într-un asemenea moment, cînd te poţi crede despovărat de destin !... Mă miram, totuşi, că marea era atît de liniştită, în această noapte de echinox, cînd sevele fierb într-un acces scurt şi fierbinte şi cînd natura bate cîmpii, asemenea unei bătrîne vrăjite pradă orgasmelor...

Fericirea mea nu rămase mult timp pe culmi, teama prinzîndu-mă de o apropiată şi ineluctabilă tristeţe. Eram obsedat de o dorinţă imperioasă : doream această mare care-şi vărsa în mine euforia ca pe un vin rezervat doar amanţilor ei, şi o doream în mod absolut căci, posedînd-o prin spirit, o voiam şi trupeşte. Şi ameţeala care se răspîndea în fiinţa mea nu se deosebea de cea pe care o încearcă într-o noapte asemănătoare individul, cu simţurile răscolite, care doreşte toate femeile din lume, neputînd să atingă pe nici una, şi aleargă gîfîind după nişte umbre. Cunoşteam marea, o ştiam multiplă şi insesizabilă, dar atît de plăcută îmi era apropierea ei, că aş fi vrut să o simt şi mai prezentă, fără să-mi spun că un asemenea plan n-avea nimic rezonabil, în această întunecime, între cer şi apă. Şi, fără îndoială, judecata care ne împiedică să înţelegem esenţialul din toate lucrurile nu mai exista în mine decît în formă de embrion, căci ea nu mă împiedică să mă îndrept spre vidul unui debarcader care se deschidea pe o latură a estacadei. Coborîi cu precizie scara rigidă, ducînd chiar la suprafaţa apei, foarte fericit de a fi atît de stăpîn pe gesturile mele şi atît de liber, îndeplinind în acelaşi timp un act pe care primul venit l-ar fi găsit primejdios, dacă nu smintit. Coborîi în schelele interioare, printre enorme bîrne mirositoare, şi scările erau moi sub piciorul meu, tapisate cu licheni. În curînd mă găsii la nivelul valurilor, pe care le puteam atinge, şi nu ceream mai mult. În această cuşcă de lemn, dacă eram neliniştit, nu era pentru că simţeam apele unduind peste tot sau pentru că vedeam scările scufundîndu-se sub ele, ci la gîndul că fiinţe omeneşti m-ar fi putut descoperi în acest refugiu şi această postură. Aici se termina fuga mea. În picioare, pe o podea mobilă şi umedă, mîngîiată de spumă, mă simţeam, în această adîncime, foarte sus, deasupra vieţii şi în afara ei ; mi se părea că în nici un alt loc al lumii n-aş fi putut încerca această sfîntă năucire, această perfectă abolire a sărmanei, obsedantei şi puerilei mele personalităţi. A nu mai fi nimic, asta era bucuria mea în acel minut pe care nu-l măsuram, secolele nefiind calculabile. Şi avui viziunea că, la început, lumea, înainte de a izvorî din nenoroc, a trebuit să fie o mare asemănătoare acesteia, puternic mirositoare.

Această viziune nu fu singura care mă bîntui. Mă văzui, de asemenea, suind prin vîrste, dotat cu facultatea de a trăi sub ape, sîngele meu devenind rece ; fusesem peşte, acesta nu mai era decît un vis biologic. Şi ajunsei să-mi spun că trebuiau să existe pe mări şi în sînul lor creaturi nedefinite, care scăpau oceanografilor, dar erau cunoscute de marinarii de odinioară sau de oamenii vechilor legende. Vai ! ar trebui să evităm să ne imaginăm Nemaipomenitul, atît de asemănător Fatalităţii care, abia evocată, se manifestă ironic !... O barcă traversa canalul, îndreptîndu-se spre debarcader. Neprevăzută ca formă şi pe jumătate scufundată în apă, mergînd fără lumini şi încărcată cu fiinţe pe care le distingeam cu greu, această barcă era mai curînd un bac de model învechit, de culoare roşie. Nu se auzea nici plescăitul ramelor, nici zgomotul vreunui motor. Numai, îmi spusei, numai pescarii sosind din vreun sat apropiat, şi în drum spre carnaval, au îndrăzneala să traverseze astfel canalul, sfidînd regulamentele... Cu toate astea, dacă ar fi beţi sau surescitaţi, nu ar sta nemişcaţi, ca nişte statui livide..." Curiozitatea mea creştea, pe măsură ce se apropia bacul, cu toate că eram necăjit că revăd oameni. Puteau fi o duzină, pe cît se putea distinge. Oameni ? Mă îndoiam acum. Măşti, cu siguranţă. Dacă această barcă ar fi fost în derivă, aş fi putut crede că era vorba de o farsă, precum cele născocite de oamenii grosolani din port în zilele lor de veselie, farsă de marinari, greu de înţeles pentru alţii. Dar barca tăia oblic curentul, bine condusă, şi apariţia ei, sinistră la prima vedere, respingea ideea unei glume de carnaval. Fără greş, ea luneca înspre mine. Aş fi putut urca din nou pe estacadă, să urmăresc de aiurea înaintarea ei şi să aştept în alt loc să-şi debarce insoliţii pasageri. Nu mai aveam multă voinţă, lipit de pardoseală şi nici o teamă nu se infiltra în inima mea ; simţeam numai o anumită neplăcere, născută din aşteptare şi, de asemenea, din presentimentul că nu eram numai martorul acestei traversări, că urma să se petreacă un eveniment în care aveam să fiu implicat. Bacul se apropia, ezitînd parcă să acosteze. Şi îmi veni pofta să strig aceste fiinţe, oameni sau măşti, nu prea ştiam ; dar chemarea îmi rămase în gît.

Nu, nici în stampele artiştilor halucinaţi, nici în povestirile alienaţilor, n-am văzut ceva atît de înfricoşător şi jalnic totodată ca aceşti navigatori, acum perceptibili ; şi dacă ar fi să credem că aspectele Frumosului se pot socoti, cele ale Oribilului sînt nenumărate. În loc să mă gîndesc la salvarea mea — asemenea apariţii implică intotdeauna pericolul — eu filosofam metodic, mirîndu-mă că nu mă aflam în ghearele unei inexplicabile stupori. Din observatorul meu, mă menţineam pe o bîrnă groasă, întinzînd gîtul deasupra apei. Cei care veneau, în felul spectrelor din tragedii, ştiam acum că nu aparţin regnului uman, nici animal ; nu erau nici simulacre, sperietori înălţate pe o epavă... Cu toate că erau de statură obişnuită, scădeau sau creşteau, unduitori, ca şi cum ar fi fost fără oase şi muşchi, umflaţi incomplet de un gaz, prea puţin pentru a-i ridica şi prea mult pentru a-i lăsa să se scufunde. Astfel se balansează şi se clatină florile submarine, în voia curenţilor. La început, i-aş fi putut crede acoperiţi de un giulgiu. Erau goi, corpurile lor cenuşii erau abia schiţate. Dar ciudăţenia lor venea de la capul gros şi parcă prea greu pentru corp, de la

acele capete dilatate de fetuşi. Aceste feţe evocau meduzele, prin culoarea lor verde-albăstruie şi strălucirea lor sticloasă. Cărei existenţe rudimentare, ascunsă de valurile întoarse din drum, îi dădea echinoxul aparenţa vieţii ? cărui carnaval cosmic îi fuseseră smulse aceste deşeuri ale abisului, aceste măşti embrionare ?... Trebuia să fii dement ca să recunoşti nişte oameni în aceste membrane amintind aspectul uman ; dar în fapt ele existau, dotate cu mişcare şi, oricît de inexplicabilă ar fi părut prezenţa lor, ele nu veneau mai puţin vizibil spre debarcader. Mă înfiorai la ideea că aceste lucruri ar fi putut, în miraj şi confuzie, să se amestece cu oamenii adevăraţi. Şi cum bacul roşu, un adevărat sicriu plutitor, se apropia încă, dădui glas, în panica gîndurilor mele, vechilor superstiţii. „Nu sînt oare suflete din purgatoriu care vin să stîrnească amintirea ? Nu sînt vechi măşti sculate din mormîntul lor de apă şi care revin să vadă sărbătoarea“ ? Continuîndu-mi întrebările, apostrofai apariţiile, ca şi cum ar fi avut urechi să mă audă :

— Suflete din purgatoriu sau din limburi, mormoloci beţi sau disperaţi, ce vreţi ?... Ce e comun între umanitatea voastră şi a mea ? Eu sînt totuşi mai apt decît oricare altul să vă înţeleagă, ceea ce e anormal sau extranatural nu mă înspăimîntă deloc... Aduceţi vreun mesaj ?... Aveţi voi, ca şi cei din speţa mea, simţul binelui şi al răului, sau măcar amintirea de a le fi avut în alte timpuri ?...“

Barca se izbi de bîrnele debarcaderului. Mă dădui înapoi. Monştrii erau lîngă mine şi încercam senzaţia înspăimîntătoare că nu le voi mai scăpa. Eram la acelaşi nivel şi ar fi fost de-ajuns să întind mîna... Primejdia situaţiei mele îmi apăru în

sfîrşit, dar era prea tîrziu. Dedat cu totul contemplării şi monologurilor mele, nu înţelesesem că, dacă aceste fantasmagorice creaturi nu existau decît în ochii mei, eu însumi nu existam decît în ai lor, în orbilii lor ochi morţi, mai morţi decît cei ai peştilor, abia schiţaţi pe faţa lor gelatinoasă. Navigaţia lor îşi atinsese ţelul. Şi bacul se scufundă la picioarele mele, răsturnîndu-se cu chila în aer, ca întors de o putere de dedesubt şi precipitînd în apă încărcătura sa de mormoloci. Nu erau doisprezece, erau o sută cei care înotau dilataţi, înspăimîntători nuferi înfloriţi sau bule umplute cu puroi. Intraţi printre piloni şi pe sub scări, aceşti monştri, aceste lucruri mă împresurau, lipindu-se de podea şi urcînd odată cu fluxul, căci apa urca, încît o simţeam frămîntîndu-mi gleznele, apoi pulpele, iar larvele marine urcau odată cu ea. Ce ajutor să mai fi aşteptat în situaţia în care mă aflam ? Să ajung sus ? Am rămas paralizat, alge secrete înlănţuindu-mi membrele inferioare de treptele gata scufundate. Da, oroarea situaţiei mele îmi apăru clară : apa mă va acoperi. Dar nu de înec îmi era teamă ; mă gîndeam cu groază că mormolocii înotau la suprafaţă şi vor veni spre faţa mea, şi că de la ei îmi va veni moartea necunoscută, de un fel inedit, o moarte a cărei reţetă rămăsese pierdută din preistorie sau era rezervată orgolioşilor de tipul meu, care doriseră să zboare peste timp şi se vedeau sortiţi unei agonii de moluşte... „Doamne, urlai în mintea mea, nu îngădui asta ! Fă să-mi fie trupul mîncat de crabi, mă resemnez, dar nu răbda ca sufletul meu să fie necinstit de aceste larve, căci ele vor să devin asemenea lor ! Doamne, salvează-mă !“... Terminam tocmai această implorare, cînd primii o lovitură violentă la baza craniului şi mă

crezui azvîrlit înainte, în canal. Mă simţii murind, prins într-o rotire vertiginoasă, timpanele mele bătînd asemenea clopotelor de naufragiu...

E fapt dovedit că poţi muri fără ca moartea ta să se consume şi că, printr-o întoarcere a Destinului, poţi fi azvîrlit înapoi, în existenţa ordinară. Asta mi s-a întîmplat. Fusesem în fundul unui abis, şi abisul acesta mă catapultase la suprafaţă ? Nu ştiu, nu ştiam nimic, nu căutam să ştiu. Îmi redobîndeam simţurile, cristalele creierului meu se reaprindeau încet. Treptele debarcaderului nu mai existau ; mai mult, mă găseam confortabil aşezat într-un fotoliu, lîngă o tapiserie de catifea stacojie, în fundul unei camere strălucitor iluminate. Vedeam oglinzi, flori, cupe, cu toate că pupilele îmi rămîneau aburite, şi mai vedeam astrala lumină a lustrelor, intimă şi activă, imaterializînd obiectele, ale căror umbre, viorii, făceau din această cameră atît de preţios închisă un loc ideal, de siguranţă şi de odihnă. Totuşi nu era linişte. Auzeam parcă zboruri de albine, foşnet de elitre ; apoi, de asemenea, dincolo de această cameră, o vastă şi armonioasă rumoare, care prevestea în acelaşi timp un bal şi o procesiune. Acceptai noua mea condiţie, pe care nu o puteam datora decît intervenţiei divinităţii chemate la timp ; şi puţin îmi păsa de felul în care se operase miracolul, ştiut fiind că el nu operează decît în afara logicii obişnuite. De asemenea, nu încercai nici o uimire văzînd cum înaintează spre mine un personaj lent şi solemn, înalt şi de o frumuseţe care mă tulbură ; un personaj iscat, fără îndoială, de lumina acelui loc şi despre care nu puteam crede nimic dinainte, decît doar că numai lui îi datoram salvarea. El mă privi cu toată bunătatea ochilor lui splendizi, două

stele mov într-o faţă ca laptele şi hieratic modelată, o fizionomie radioasă, pe care n-o poţi atribui decît arhanghelilor. Un fel de coif încununa acest cap buclat şi o haină lungă şi grea de brocart, cu pliuri geometrice, strînsă de o centură bătută în pietre scumpe desăvîrşea aspectul de mistic luptător al celui apărut. Unde îl întrevăzusem oare pe acest magnific necunoscut, în care teatru sau în ce vis ? În faţa unei atît de perfecte graţii, crezui că văd o femeie de esenţă superioară, cum ne propun vechile vitralii, dar virilitatea celui apărut izbucnea din vocea sa caldă şi profundă, căci el îmi vorbi, amical, iar vocea lui părea să stîrnească în aer rezonanţe de orgă :

— Voiai să bei marea, întreaga mare, fără ştirea ta !... Ia una din aceste cupe şi bea din băutura magică împotriva tristeţii, e timpul să te îmbeţi ca un muritor de rînd, ce n-ai încetat să fii.

Luai o cupă care se găsea la îndemîna mea şi o golii, inundat în aceeaşi clipă de o prietenească satisfacţie. Iar magnificul continuă :

— Eu te cunosc, prietene, şi mă cunoşti şi tu. De data asta, te-am putut salva, dar voi mai putea oare, dacă tu te azvîrli atît de des în primejdie ? De ce fugeai de dogoarea carnavalului spre puţurile îngheţate ale sinuciderii ? Nu ştii că nebunia ne este acordată ca ajutor şi că nu-i *întotdeauna* o ruşine să decazi ? Prietene, eşti vinovat de crima singurătăţii şi meritai să fii înghiţit de mare. Dumnezeu a îngăduit ca eu să fiu în preajma ta, ca eu să aud suprema ta chemare ; o va îngădui oare mereu ? Fără mine, ai fi fost necunoscutul pe care marea îl aruncă de fiecare dată, înecatul carnavalu-

lui, „nemascatul“ printr-o fatidică tradiţie, ca şi cum un nenorocit ar trebui să plătească răscumpărarea pentru păcatele sărbătorii...

Şi arhanghelul izbucni în rîs, cu gura solară. Alte rîsete pătrunseră în cameră. Numai atunci văzui că odaia era populată cu măşti luminoase, galbene, roz, albe, mov, împodobite cu panaşe şi amestecate ca pentru un dans. Arhanghelul le domina pe toate şi părea să le fie suveranul. Cu un gest, el îi respinse pe aceşti figuranţi minunaţi, şi care trezeau în mine ideea Nebuniei, desigur, dar în ce poate avea ea supranatural şi tutelar ; cu un alt gest, el smulse tapiseriile şi proferă :

— Carnavalul ! Priveşte-l şi uită-ţi necazul...

Scosei un strigăt care mă uimi şi pe mine, căci nu mai ţipasem astfel, cu această surprindere fericită, din zilele feerice ale copilăriei.

Descoperii piaţa Armelor, împurpurată, şi Primăria ei pîrîind de scîntei, în faţa balconului unde eram aşezat ca într-o lojă. Nebuloasa care plana deasupra oraşului coborîse în piaţă, iar în vibraţia ei vaporoasă se desăvîrşea triumful de bîlci, marea fericire a Carnavalului. Iluminaţia faţadelor, torţele purtate şi proiectoarele se încrucişau de pe un acoperiş pe altul, creînd în aer o combustie intensă, în care se rostogoleau siluete de păsări, peşti zburători şi mii de forme fantastice, curînd reduse la cenuşă. Orbit, căutai să înţeleg spectacolul pe care mi-l oferea, cu o mînă de demiurg, arhanghelul, stînd în picioare în balcon, ca şi cum aceste mulţimi pestriţe şi aceste perspective arzătoare ar fi izvorît la ordinul său capricios. Dar eu rămîneam captivat de mîna lui de mag, arzînd de rubine şi smaralde, care părea să binecuvînteze turmele pasionate de măşti. Comanda el, oare, acest delir, sau doar îi absolvea pe aceşti nevinovaţi cu adevărat cufundaţi în transă ? Nu puteam auzi ce spunea, fanfarele împroşcînd, din cele opt colţuri ale pieţii, o muzică deşuchiată, cacofonii pe care le dominau totuşi strigătele ascuţite ale mulţimii — vacarm care mă făcu să evoc disperarea unei menajerii pradă flăcărilor. Totuşi, viziunea rămînea uşoară şi captivantă la contemplat, prin culorile şi ritmurile ei, şi nu chema ideea de catastrofă care se impune cînd se adună copiii lui Demos. Tot poporul, tot el era, dar reabilitat prin costume şi atribute, ca şi prin maimuţăritele graţii originare, brusc regăsite în această mare noapte o instinctului. Ideea exorcismului sau a sarcasmelor nu se impunea cîtuşi de puţin, atît de candidă rămînea această pantomimă generală, şi aprobam şi eu binecuvîntarea arhanghelului. Crezui că citesc pe buzele lui, şi fără îndoială că spunea chiar : „A rămîne pur, în bucurie şi durere. Acesta e secretul, preţul supravieţuirii...“ Trebuia ca vacarmul să fie dezlănţuit pentru ca eu să culeg asemenea cuvinte abia murmurate ! Dar acceptam în acel moment toate minunile, toată splendoarea cuvenindu-mi-se, şi nu încercai nici o surpriză văzînd aşezată alături de mine o mască familiară, căreia îi cunoşteam trăsăturile din stampe. Era un domn în haine militare, cu eşarfă şi sabie de paradă, a cărui mănuşă de oţel se odihnea pe umărul meu.

— Marchize, strigai eu, e posibil oare ca dumneavoastră să vizitaţi acest oraş pe care l-aţi cucerit după un memorabil asediu ? Socotiţi, fără îndoială, că a fost reconstruit foarte urît ! cu toate că îl transfigurează destul carnavalul. Veţi mai fi fost

pe aici după ce aţi dedicat aceste ruine arhiducelui Albert ?...

Marchizul de Spinola făcu o grimasă politicoasă la evocarea nepieritoarei lui glorii, şi de asemenea cînd îşi auzi amintită vechimea. Arătă piaţa, răspunzîndu-mi :

— Iată cine ţine la mine ! Şi îmi aduce aminte de timpuri mai bune...

Mulţimea fusese împinsă înapoi de diavoli cu furci, eliberînd o suprafaţă din centrul pieţei, lîngă un chioşc de fier plin de personaje mai somptuos deghizate şi mascate decît muritorul de rînd. Artificierii intrară în joc, bombardînd spaţiul şi dînd drumul la petarde care părură să-l încînte pe Spinola. Ce solemnitate, ce intermezzo se pregătea în aria degajată de diavoli ? Văzui înălţîndu-se o mare efigie albă, un fel de manechin uriaş de zăpadă, de care se legau mănunchi manechine mai mici, cu măşti îngrozitoare, putînd simboliza viciile la fel de bine ca şi mizeriile primăverii, era limpede. Şi ora fu proclamată prin trompete tebane. Flăcările urcară, în aplauzele, curînd feroce, ale mulţimii ; flăcările formau o lalea incandescentă în inima căreia se răsuceau manechinele, în adevărate poziţii de chinuiţi. Un frumos autodafé, căruia îi lipsea mirosul de carne arsă, şi pe care nu-l merita dezgustătorul nor emis de neobosiţii artificieri. Din turnul Primăriei se lansau comete şi spirale. Piaţa întreagă exploda, vulcan multicolor. Şi cînd se produse o relativă stingere, se putu vedea, mergînd în vid pe deasupra acoperişelor, un acrobat gracil, acoperit de frunziş şi iute ca o insectă roză, agitîndu-şi antenele prăjinii de echilibru. Primăvara trecea prin aer ! Aplaudam ca şi ceilalţi, dăruit cu totul plăcerii mele. Dar

această plăcere trebuie să fi fost prea vie, simţii că mă sufoc ca în preajma unei sincope. Pupilele mi se tulburară, reţinînd totuşi imaginea arhanghelului aplecat deasupra mea. Degetele sale îmi atingeau fruntea. Şi lunecînd în penumbra metafizică, trebuie să-i fi surîs, căci respiraţia sa mă învăluia ca primul suflu al Primăverii înseşi.

Îţi revii din toate, din sărbătoarea cea mai arzătoare, din somnul cel mai suveran, ba chiar şi din moarte, de vreme ce există fantome, uneori binevoitoare, de felul celor care mă înconjuraseră în seara fatală şi patetică. Ieşeam din somn, fără greutate, regăsindu-mă în fotoliul în care leşinasem, în acel salon de hotel, pe cînd picturile în gri ale zorilor se filtrau printre tapiserii. Sărbătoarea se terminase probabil ; nu se mai auzea nici cel mai mic cîntec sau ţipăt. Chiar măştile prietenoase plecaseră, redîndu-mă singurătăţii în care mă găsiseră ; plecate nu ca tovarăşi răi de petrecere, ci ca fraţi spirituali, precum se arătaseră, personaje ierarhic înalte, care ştiau la fel de bine să trăiască şi să supravieţuiască. Fusese oare arhanghelul cel ce trăsese perdelele peste balcon şi mă acoperise cu o blană ca să nu răcesc, sau o fi fost Spinola, care cunoştea climatul acestui oraş, pentru că trăise aici în timpul asediului ? Şi celelalte măşti, pe care nu le puteam ţine minte aşa de bine, ele îmi lăsaseră, oare, la îndemînă dulciuri şi alcooluri, ţigări şi cîteva flori, ceea ce îi trebuie cuiva cînd vede ivindu-se zorii siniştri de după sărbători ?... „Asemenea maniere, gîndii, arată că nu am avut de-a face cu oameni. Un contemporan de-al meu, chiar distins, m-ar fi părăsit cu un rahat pe burtă, în semn de adio. Cei ce mă salvaseră şi mă îngrijiseră nu puteau fi, deci, din această

lume..." Cu această convingere, mă ridicai pentru a da de-o parte draperiile şi a regăsi ziua, după noaptea aceea care parcă începuse foarte departe, într-un trecut confuz ; pentru a regăsi ziua şi, cronologic, pe contemporanii mei, carnavalul o dată terminat, echivocul o dată risipit...

Vai ! decorul stins pe care îl oferea Piaţa Armelor, în clarobscurul şi sub lacul burniţei, mă lăsă înfiorat. Primăria se reconstituia, material, iar faţadele burgheze, ca guturăite, îşi ştergeau nasul în drapele muiate. O zbîrlire de prăjini şi baghete arse rămînea ca dovadă a iluminaţiilor nocturne, iar, în centru, alături de respingătorul chioşc de fier, resturile rugului pe care pieriseră ereticii şi vrăjitorii de carton şi de paie. Zori de execuţie capitală, într-adevăr, şi atîtea rămăşiţe urmînd să se consume pentru a se curăţa oraşul !... Această dezagreabilă senzaţie mă izbi însă mai puţin decît mă temeam, nimic din salon nereamintindu-mi orgia desfrînată, ordinea însăşi domnind aici peste tot ; îmi persistă însă în pulpe şi în labele picioarelor o umezeală, amintindu-mi de marea care începuse să mă înfrîngă, în ajun. „Să ştii să pleci, îmi spusei, să pleci cînd e timpul... Ce să fac în casa asta, la acest etaj, unde sînt un necunoscut ? ce să fac eu în acest oraş provincial, redat muţeniei şi ipocriziei sale ? El aparţine măturătorilor..." Şi căutai scara, după o ultimă privire aruncată acestui salon burghez, de un bun gust sigur, care conţinuse atît de prestigioase personaje, şi pe mine însumi, nevrednicul, leprosul banchetului...

Ajungînd la parter, trebui să constat că fastul carnavalului fusese îndeplinit cum se cuvine. În şovăiala somnului pe care abia îl părăsisem, deschisei uşi

după uşi. Una îmi descoperi latrinele, în care un urs brun sforăia, cufundat în somn ; o ultimă uşă dădea într-o tavernă, de felul celor engleze, în care ardeau încă toate becurile. Înaintai, în duhoare, printre scaune răsturnate, spre un chelner în frac, care se ţinea pe picioare ca un năier pe furtună, cu braţele întinse. Pe bănci mai bîiguiau cîteva măşti, abia existente şi parcă gemînd, păstoriţe lăţoase şi nobili filfizoni, pradă chinurilor de a doua zi. Mă crezui într-o pivniţă împuţită, unde ar fi fost necesar să se ardă pucioasă. Cînd îl întrebai pe chelner, nenorocitul ridică spre mine nişte ochi de cîine bătut. Din bîlbîielile lui de beţivan, mi s-a părut că înţeleg că nu ştia nimic despre oamenii care închiriaseră etajul şi balconul pe timpul serii. Ştia că aceste măşti reveniseră în birjă, devreme, înainte de căderea nopţii, purtînd pe un cunoscut de-al lor, ce părea beat mort... Nu putui să-mi reţin un surîs şi plecai, iar chelnerul îşi scufundă brusc capul în şervet. Peste tot se vărsase, iar măştile prăbuşite rămîneau lipite de pereţi prin vomele lor. Mi-ar fi plăcut să le pot ajuta, dar aerul lipsea şi tot formolul din lume n-ar fi putut învinge această pestilenţă, rezultat al celor mai oribile dejecţii. Sării pe pavaj, ca un păduchios într-o apă curăţitoare...

Zorii veneau cu greu. Nori groşi alergau joşi dinspre apus. În ce chiţimie dormi tu, Primăvară, acrobat roz, care te balansai, spre minunarea noastră, în norii oraşului ? Iar tu, oraş, te dor acoperişele de plumb, te chirceşti în marele frig al dimineţii, cu pietrele tale ostile, cu ferestrele tale stinse şi canalele tale înfundate, e firesc... Măşti întîrziate se întorceau acasă, încovoiate sau clătinîndu-se pe picioare, buimăcite de zori şi nemairecunoscîndu-şi

teatrul isprăvilor. Iar marea, aproape, îşi relua eternul discurs. Suind pe strada Flandrei, ajunsei repede pe terasă, de unde o abordai din faţă, într-o dispoziţie morocănoasă şi scuipînd. Dar infinitul îmi restituia autonomia, şi sorbii cu voluptate aerul substanţial care mă înconjura, ca o undă.

Mergeam pe plajă în direcţia canalului, pe nisipul sărac în scoici şi împodobit doar cu meduze eşuate. Tabloul mării acesteia şi al acestor estacade nu mă indispunea cum m-aşteptam, amintindu-mi drama personală care aproape că se produsese aici ; mă gîndeam la asta ca la un fapt divers ce-l privea pe un altul. Nu stăruia în mine, acum, nici o amărăciune la gîndul că aş fi putut fi rostogolit de valuri ; nici o bucurie anume nu mă înflăcăra la gîndul că trăiam, prin privilegiul acordat de Cel de Sus. Încrezător în mine şi sigur că valoarea şi calitatea miracolului căruia i-am fost beneficiar îmi va apărea mai tîrziu, rămăsei chinuit de cîte un amănunt al aventurii mele, meschin chinuit, asemenea chefliilor care-şi reconstituie peripeţiile şi cheltuielile, la ieşirea din dezmăţ. Şi mă întrebam, cu încăpăţînare : „Cine eraţi voi, mormoloci şi monştri moi, cine eraţi şi ce semnificaţi voi, fiinţe amorfe care voiaţi să mă luaţi cu voi ? Suflete din purgatoriu ? suflete din limburi ? Va trebui mereu să vă evoc, pentru că de ştiut nu o voi şti. Sau, dacă mi-e interzis să vă înţeleg, aţi putea voi lăsa să se înţeleagă cine sînteţi ?... O creaţie a nevrozei mele ? Nu mă pot hotărî s-o cred..."

În acel moment, piciorul îmi lunecă, iar eu crezui că am călcat pe o meduză. Aplecat spre nisip, văzui o membrană lipicioasă de cauciuc, şi acest contact ignobil, prin fiorul pe care mi-l produse, îmi

ilumină creierul, brusc şi nesperat. Era oare inspiraţie sau simplă asociaţie — obiectul pe care îl strivisem îmi sugera identitatea monştrilor. Peste tot, pe plajă, descopeream membrane respingătoare, pieliţe jalnice care lăsau să li se scurgă sucul, muritoare seminţe răspîndite pe calcarul steril... Măştile înflorite şi înflăcărate se împreunaseră peste tot, în noaptea aceasta de echinox, masculi şi femele ; peste tot schiţaseră o parodie venerică, ele însele nefiind decît parodii... Instrumentele acestei rele împerecheri le recunoşteam la fiecare pas şi le vedeam în valuri, apropiindu-se, rostogolite în spumă ; se lipiseră de diguri, de podelele estacadelor. Trebuie să fi existat în cantităţi enorme în canal, în colectoare, în camere, în fundul calelor. Şi avui un rîs posomorît, gîndindu-mă la sacrificiul seminal oferit neantului, acestui infinit, acestei mări care primeşte totul şi conţine totul, germenele primordial al oricărei vieţi....

Pescăruşi zburau în jurul meu, flămînzi, şi mă temui să nu se aşeze pe băşicile sărate. Dacă aş fi avut pîine... Şi păsările se văicăreau, lamentabile, amintind nou-născuţii bolnavi, care plîng fără oprire şi pe care nu-i poţi consola sau adormi ; care se plîngeau de ce, dacă nu de a fi fost născuţi şi de a se fi trezit cu pleoapele lipite... Aceste gemete, într-un zbor frînt, mă umpleau de durere, şi aş fi vrut să pot alunga nostalgicele animale, pentru care primăvara nu era decît un cuvînt şi care îşi trăiau încă existenţa lor de iarnă, alături de oameni. Aceste ţipete neomeneşti sfîrşiră prin a mă lămuri. Şi am strigat spre mare, spre acest cimitir fără margini :

— Voi nu eraţi suflete, pentru voi nu există nici purgatoriu, nici limburi, nu există pentru voi nici o

rugăciune posibilă, pentru că voi erați morți înaintea oricărei existențe, inocenți neprocreați și redați retortei, în afara oricărei conștiințe și mai puțin știutori decît o algă... Fără destin, fără legături, o secretă atracție v-a adus spre mine, care sînt, poate, ca și voi un produs al iubirii impermeabile, dar un produs care și-a înșelat impudicii autori... Adio !...

Și întorsei spatele orizontului marin, reîncepîndu-mi fuga, înapoi de această dată...

Urmai cheiul în direcția gării, nesatisfăcut încă. Dimineața înainta, iar orașul și-ar fi reluat curînd dimensiunile și culorile zilnice. Asta nu mă interesa. Marea însăși n-ar fi putut să mă rețină. Nu duceam cu mine nimic altceva decît propria-mi nostalgie. Cine era acel arhanghel ? De ce nu mi-a lăsat numele lui, pe care l-aș fi pronunțat în momentele negre, cînd se anunță vrăjile ? La dreapta mea apăru catedrala. Dar în zadar ochiul meu scormoni laturile și turnurile ei : nici un indiciu că irealul meu protector s-ar fi întors în ungherul lui. Nu era de pe aici, desigur. Dar dacă era un om de felul meu, la urma urmei ? Nu. O vedenie, în privința asta eram sigur... Și, pentru că îmi trebuia, încă o dată, o interpretare a permanentului mister, hotărîi că apariția nu putea fi decît o figură sculptată, prova vreunui vas străvechi venit din Veneția să se scufunde în apele noastre, acum cîteva secole ; figură aruncată de mîl într-una din acele zile cînd universul își pierde cumpătul. Ce importanță avea ! Arhanghelul meu exista ! L-am văzut, iar dacă voi fi luat drept impostor, ce-mi pasă...

Rapidul aștepta. De cum îl atinsei, el necheză și se repezi spre cîmpii. Închisei ochii și, cu adevărat, nu mă mai gîndii la nimic...

A fura moartea

POETULUI WILLEM GIJSSELS

„Moartea vine ca un hoț !" striga preotul în oratoriul colegiului, unde ne strîngea seara ca pe niște vinovați. Și noi ne plecam frunțile ; un vînt înghețat ne atingea ușor ceafa și ne temeam ca poarta oratoriului să nu se deschidă, lăsînd să intre cineva invizibil, care să vină și să înhațe pe vreunul dintre noi. Această frază a rămas gravată în carnea mea pentru totdeauna, la fel de adînc ca într-o piatră de mormînt. Praful arzător și ploaia mistuitoare a zilelor trăite nu au putut-o șterge niciodată. Da, preotul spunea adevărul : Moartea vine ca un hoț, pe furiș, iar pentru unii, cei mai plini de viață și cei mai sănătoși, ea se face asasin și îi pîndește pentru a-i culca la pămînt cu viteza unui fulger. Dar bietele ființe împrăștiate care sîntem n-au niciodată timp să se gîndească la ea, cea care se gîndește la noi ; iar ea vine pentru noi, cu purtarea ei rușinoasă, să ne fure acest lucru — viața — pe care îl tratăm ca pe un gunoi și care ni se pare inestimabil cînd e să-l pierdem.

În acei ani eram plin de forță fizică și trăiam cu înfocare, prin toate simțurile și într-o perpetuă stare de agitație. Ca și contemporanii mei care-și conduceau frenetic afacerile, alergam și mă cheltuiam fără răgaz, crezîndu-mă om de acțiune pentru că, după exemplul lor, făceam zgomot și mă deplasam febril.

Nu mai aveam timp să mă opresc pentru a privi un arbore sau un copil, sau să citesc cartea unui poet, sau să ascult o simfonie. Iar zilele-mi treceau, duduind ca nişte motoare. Şi, la capătul acestor munci, mă lăsam să cad pe băncile vreunei taverne, unde rămîneam să beau şi să discut prosteşte, printre alţii, asemenea mie şi la fel de epuizaţi, pe care nu-i părăseam, adesea clătinîndu-mă, decît pentru o prea scurtă odihnă, în cursul căreia gîndurile mele supraexcitate continuau să salte şi să se agite. Mă credeam tare ca piatra şi, în această feroce bătălie zilnică, mă încăpăţînam să cîştig bani cu atît mai mult cu cît nu aveam nevoie de ei. Totuşi, mi se întîmpla să am sfîrşeli bruşte, de care nu făceam nici un caz, şi, cu toate că văzusem adesea dispărînd pe unul sau pe altul din cei din jurul meu, m-aş fi crezut ridicol să merg să consult un medic. De altfel, prietenii mei, sau cei pe care îi chemam cu acest nume, mă ajutau să rîd de aceste slăbiciuni şi-mi vorbeau de ale lor, pe care le tratau comandînd încă un rînd.

Ai prieteni, aici pe pămînt, cînd stai toată ziua prin taverne, cînd ştii să bei, să dai de băut, să-i distrezi pe cei din preajmă prin valuri de cuvinte şi, mai ales, să rîzi. Prietenia, asta-i altceva, de excepţie : de obicei, ea nu e decît o vorbă pe care o ai toată ziua pe buze, un cuvînt savuros cînd gura se aprinde de alcooluri, dar pe care îl scuipi, împreună cu fierea, a doua zi dimineaţa. Aveam deci prieteni, pe care mă temeam să nu-i pierd, şi asta era o frăţească înşelătorie, din care fiecare îşi trăgea profitul său.

Dintre cei care mi-erau mai apropiaţi, şi fără frecventarea continuă a cărora mi-aş fi găsit existenţa imposibilă, îi distingeam pe doi care cu adevărat că-şi meritau frumosul titlu de prieten. Primul se numea Léonard, şi insistenţa lui era incomparabilă. Îl stimam pe acest băiat mare şi roşcovan, cu spiritul treaz, de-o nesecată limbuţie, într-o dispoziţie mereu însorită. Cuvîntul „prietenie“ revenea constant în vorbirea lui, şi era greu să nu admiţi sinceritatea sentimentelor pe care serviabilul tovarăş mi le dovedea. În plus, avea un neschimbat zîmbet, fixat pe masca lui luminoasă. Miile de gesturi prevenitoare, ca şi grija de a mă distra prin amuzantele sale poveşti, mi-l făceau infinit de preţios. Celălalt se numea Prosper şi nu venea prea des la reuniunile de seara, căci locuia între oraş şi sat. Era un oacheş voinic, nici vorbăreţ, nici vesel. Totuşi, strîngerea lui de mînă, ca şi caracterul său drept, mă făceau să-l respect mult. Se aşeza deoparte şi se mulţumea să-i asculte pe ceilalţi. Pe cît de mult plăcea Léonard, pe atît de puţine simpatii culegea Prosper : el nu era acordat la concertul nostru, iar tăcerile lui în mijlocul acelor discuţii incoerente puteau fi chiar jenante. Odată îmi spusese :

— Şi eu sînt prietenul tău, dar nu aşa cum înţeleg ei...

Cît de neasemănători erau aceşti doi oameni !... Léonard, lipsit de cultură, dar vorbind elocvent şi neîndoindu-se niciodată de valoarea sa, se lăuda că are o situaţie în industrie. De fapt, exercita mediocra funcţie de agent al unor societăţi de asigurare. Într-o zi, îl întrebai dacă era adevărat că activitatea sa de om de afaceri consta în a ameţi soneriile şi în a se introduce la oameni pe fereastră ? Îl văzui pălind la această insultă, dar surîsul nu încetă să-i strălucească pe faţă. Cît îl priveşte pe Prosper,

acesta era un fost fierar de artă, care vindea acum vopsele şi lacuri într-o căsuţă, aşezată la drumul mare. În orele libere, îşi aprindea din nou forja şi crea flori de bronz, pentru plăcerea lui. Citea fără grabă din autori uitaţi, de la care reţinea esenţialul, iar cînd consimţea să discute rămîneai surprins de erudiţia lui. De înţelepciunea asta ne păsa destul de puţin pe atunci, şi Léonard îşi bătea joc de fostul fierar, pe care îl copleşea cu zeflemele.

Adesea, părăsind taverna, mă întrebam ce rămîne din prietenia asta atît de zgomotos manifestată, ce ziceau oare despre mine cei ce mă linguşeau în acele minute frăţeşti. O aflai prin Nathalie, chelneriţa, care ne cunoştea pe toţi şi pe fiecare în parte. Aşa sînt făcute femeile, nu vorbesc de psihologie, cum facem noi, dar ne judecă fără greş, după indicii pe care noi le ignorăm : ne privesc şi ne ascultă. Pe cînd eram singur, într-o după-amiază, Nathalie stătu de vorbă cu mine despre prietenii mei. Îmi mărturisi că roşcatul era un perfid, care mă detesta. În ceea ce-l priveşte pe celălalt, cel negru, văzuse ea bine că era un om cinstit. Vorbele ei mă îngheţară. Totuşi, Léonard venind, puţin după aceea, cordialitatea lui mă făcu să uit impresia asta şi, mai mult ca niciodată, berea încălzindu-ne, ne simţirăm prieteni, în taverna unde toată lumea era veselă.

În această cîrciumă zgomotoasă şi plină de fum într-o bună zi a intrat Moartea... Fu o suflare polară care mă învălui, ca vîntul iscat de bătaia unei aripi. Mi se făcu deodată rău, cuprins de frisoane şi de ameţeală. Văzînd totul în negru şi alb, simţii nevoie de aer proaspăt şi ieşii clătinîndu-mă, într-o tăcere subită, refuzînd ajutorul lui Léonard, care mă credea probabil beat. În stradă, simţii cum trotuarul

îmi fuge de sub picioare şi începusem să mă prăbuşesc, cînd fui ridicat de o mînă solidă. Era Nathalie, chelneriţa, care, ghicind starea mea, îşi lăsase serviciul pentru a-mi veni în ajutor. Mă duse acasă, la cîţiva paşi de tavernă, şi mă încredinţă portăresei, luînd asupra ei grija de a-l chema pe medicul din cartier. Nu ştiu ce s-a mai întîmplat după aceea. Redobîndindu-mi parţial cunoştinţa, îl văzui pe medic aplecat peste patul meu. Îl cunoşteam pe omul acesta amabil ; după înfăţişare îl găseam monden şi nu prea serios, dar în acel moment mi se păru cu totul altul, grav, îngrijorat chiar. Demonta o mică seringă argintie. Fui năpădit de un mare calm. Medicul mă întrebă dacă accept să fiu transportat într-o clinică din apropiere, în care lucra şi unde voi fi mai bine îngrijit decît în apartamentul meu. Înţelesei că sînt în pericol şi închisei ochii.

Cine mă smulgea din fericita toropeală în care mă cufunda morfina ? Pluteam între cer şi pămînt, sau mai degrabă planam pe deasupra culcuşului meu, ca în levitaţie, cînd o voce repezită mă doborî din miraculoasa mea situaţie. Cu ochii redeschişi, îl văzui pe Léonard, care gesticula şi vorbea fără oprire ; dar îi văzui mai degrabă masca, asemănătoare cu a unui clown hilar, făcînd eforturi de mimică pentru a-şi exprima mila şi consternarea. Mi se părea că o flăcăruie bucuroasă juca în privirea prietenului meu : da, părea bucuros şi mă privea cu vizibilă satisfacţie. Iar de pe buzele sale se prăvălea o cataractă de cuvinte :

— Tu eşti prietenul meu... Eu nu te părăsesc la rău... Eu te voi îngriji... Am prevăzut asta... Te prevenisem... Vei scăpa... Îţi doreşti ceva ?...

Făcui gestul de a-l îndepărta, dar el se apropie şi mai tare. Nu înţelegea că n-aveam nevoie de el şi că doream să fiu singur ? El înţelesese, şi tocmai de aceea continua să mă chinuie. Acest prieten al meu mă privea cu răutate, nu mă înşelam, în ciuda toropelii care mă năpădea. Mi se făcu frică. Eram în puterea acestui om. Crezui că va profita de slăbiciunea mea pentru a mă lovi sau a-mi face vreun rău. Dădui să strig. El îmi ghici mişcarea şi se îndepărtă de patul meu. Şi ce făcu atunci ? Îl vedeam din spate, aplecat asupra mesei mele, unde, în dezordine, zăceau cărţi rare, hîrtii, piese de argint. Fraza preotului se aprinse în penumbra gîndirii mele. Aveam să fiu furat. Nu mai distingeam decît mîinile de hoţ ale lui Léonard. „Moartea vine ca un hoţ". În clipa aceea am simţit că am să mor şi închisei din nou ochii.

Totuşi, a trebuit să-i redeschid în curînd, fiindcă se desfăşura o scenă, la care asistam de departe, ca la teatru. Intrase Prosper şi-l apostrofa pe Léonard. Acesta din urmă era extrem de palid, iar vocea îi izbucnea ascuţită, agresivă :

— Sînt prietenul lui, tot aşa ca şi tine !... scheuna roşcatul.

— Ieşi !... răcnea cel brun.

Credeam că vor începe să se bată. Cel ce rămase fu Prosper. Ochiul său întunecat se plimbă asupra mea. Nimic nu-i trădă emoţia de a mă găsi mai neajutorat decît un copil şi incapabil să vorbesc, decît doar un uşor tremur al mîinilor lui mari. Dacă înţelesesem că moartea îmi dădea bobîrnacul fatal, înţelesei, de asemenea, că Destinul mi-l trimitea pe acest bun samaritean. Şi încercai un sentiment de încredere, pe care doctorul nu mi-l dăduse.

Acesta din urmă nu întîrzie să revină, urmat de un infirmier, dar Prosper fu cel care mă ridică, ca pe un pai, şi care mă duse în ambulanţă. Tot el mă aşeză în pat, într-o odăiţă din clinică.

Fu o uşurare să mă găsesc în acel cub roz, printre fiinţele tăcute şi îmbrăcate în alb, neştiind ce tragică şi meticuloasă paradă aduna toate aceste fiinţe în jurul patului meu. Mă şi simţeam bine, într-un anume fel, datorită micilor seringi de argint, graţioase insecte care mă înţepau şi-mi vărsau euforice veninuri în sînge. Prosper se apropie de mine, cînd ceilalţi plecară, şi îmi spuse cu asprime :

— Încearcă să dormi... Te vor salva...

Ah ! cît aş fi dorit să-i pot exprima recunoştinţa mea şi să-l numesc prietenul meu, pe el !... Dar îmi şi întorsese spatele. Clarobscurul cuprindea cămăruţa, ai cărei pereţi roz deveniră cenuşii, încît mi se păru că sînt închis într-o casetă de oţel. Şi îl văzui pe Prosper scotocind în hainele mele, care zăceau pe un scaun. Împachetă ceva într-un ziar Apoi se aşeză. Avea să se dezbrace şi să doarmă în cămăruţa de aşteptare ? Nu, se sculă şi ieşi cu precauţie, ducînd un pachet sub braţ : se ducea ca un hoţ. Era oare Prosper sau Moartea, cel care pleca, după ce dăduse lovitura ? Fraza teribilă mi se aprinse din nou în creier : Moartea vine ca... De data asta, eram convins, trebuia să mor. Acesta fu ultimul meu gînd pe lumea asta, pe care crezui că o părăsesc blajin, fără teamă, dar plin de o tristeţe pe care cuvintele nu pot s-o traducă...

Decesul meu fu pentru multă vreme amînat şi, timp de peste o lună, nu se ştiu pe ce picior mă punea să dansez macabra cîntăreaţă din scripcă.

Prietenul meu îşi făcea numai scurte apariţii, dese, ce-i drept. Îşi băga faţa negricioasă prin crăpătura uşii roze şi-mi arunca :

— Merge, ai ?...

Apoi faţa dispărea, fără să aştepte răspuns. Aflai, de asemenea, că celălalt, roşcatul, făcuse imposibilul să ajungă la mine. Se izbise de dispoziţii severe. Am păstrat puţine amintiri din aceste lungi săptămîni de somn. Sora cea voinică, Euphrosine, aluneca uşoară ca o zînă. În febra mea, o numeam Nathalie şi îi comandam ţapi de bere. Într-o dimineaţă, mă întrebă cine era hoţul de care vorbeam cînd aiuram. Cum judecata îmi revenise, putui să-i răspund că era Moartea. Călugăriţa îmi spuse că nu mai aveam de ce mă teme, intrasem efectiv în convalescenţă.

Veni şi ziua în care părăsii clinica. Prosper apăru. Mă ajută să mă îmbrac. Nu fără melancolie, îmi îmbrăcai hainele civile. Trebuia să reintru în viaţa meschină, să părăsesc imperiul nemuritor al visurilor, unde rătăcisem în cursul acestei boli.

— Unde îmi sînt ghetele ?... spusei deodată.

Lipseau. Prosper îmi întinse pachetul pe care îl pusese pe măsuţă, cînd intrase.

— Iată-le...

Îl întrebai ce înseamnă această poveste cu ghetele. Prosper începu să-mi povestească :

— Ţi le-am furat, bietul meu prieten, dar nu ţie, ci Morţii. Ea venea, o ştiam eu înainte de a-mi fi spus medicul ; încă o sincopă, şi biata-ţi inimă s-ar fi sfărîmat. Or, eu ştiu cum poate fi împiedicată Moartea să-şi desăvîrşească opera. Am văzut asta, prin părţile mele. Cînd vine Moartea, ea îşi pune ghetele tale — şi atunci s-a zis cu tine ! Dacă cineva

îşi pune însă ghetele tale înaintea ei, şi le duce cu el, Moartea este trasă pe sfoară şi se poate cărăbăni fără bagaj. Mi-am amintit de această legendă şi mi-am pus ghetele tale, pentru că te iubesc şi nu vreau să mori.

Îl priveam pe Prosper uluit. El continuă, imperturbabil :

— Evident, Moartea putea să se ia după mine şi să se răzbune ; dar eu sînt omul care se poate lua la trîntă şi, la mine acasă, i-aş fi turnat nişte ghete de fier, bocanci înroşiţi, ha !...

De data asta, Prosper rîdea, cu un rîs negru. Şi în pupile îi pîlpîiau reflexele forjei sale. N-am putut scoate un cuvînt. Lacrimi îmi curgeau pe obraji. Îi întinsei forjorului mîna slăbită, iar acesta o ţinu într-a lui, fără să se mişte, ca şi cum ar fi ţinut-o pentru eternitate...

Nuestra Señora de la Soledád

În viaţă omul e singur ; e singur în leagăn, ca şi pe patul de moarte ; e singur în dragoste... Singurătatea este un dar, noroc sau nenoroc, pe care ursitoarea în văluri sure îl aduce noului născut cînd zînele plăcute se îndepărtează în tumultul lumii. Ca urmare, dezgustul şi dispreţul pe care oamenii le încearcă faţă de singurătate se vor revărsa asupra singuraticului, încît acesta din urmă va fi întotdeauna mai nenorocit sau mai fericit decît alţii, inferior sau superior celorlalţi : el conţine, în germene, şi sfîntul şi monstrul.

Pe lîngă că se întîlneşte cu alţi solitari-născuţi, cu alte suflete pe care destinul le-a încercuit în singurătate, acesta suie cîteodată spre strămoşi, spre adunarea de umbre cărora el le rămîne misteriosul socotitor. Întîlneşte vii care au şi murit şi morţi care circulă în continuare pe pămînt. Se ciocneşte de îngeri, pe care-i străbate sau care-l străbat, cuprins de o voluptuoasă prospeţime. Se pune în slujba unui animal, a unui cîine căruia îi descifrează privirea umană. Întoarce spatele copiilor geniali, cărora mamele lor nu le văd semnele, gesturile spre moarte. Se grăbeşte mereu la o întîlnire şi se opreşte mereu în faţa unei oglinzi. Pe cine îl caută sau de cine fuge ? De fapt, el îl caută pe Dumnezeu. Îl va căuta atîta — şi acolo unde nu trebuie — încît

picioarele i se vor îndoi şi va sfîrşi prin a se tîrî în genunchi, asemenea marilor penitenţi. Uneori, Dumnezeul întîlnit, pentru a pecetlui mai bine înţelegerea dintre ei şi spre a-i încurca pe cunoscătorii Legii, îi conferă solitarului tulburătoarea strălucire a nebuniei...

Pe dumneavoastră, domnule, prieten sau trecător (n-are a face), care apăreţi din mulţime şi mă înşfăcaţi în trecere, purtînd mască şi poreclă ; pe dumneavoastră, care vă temeţi să rămîneţi singur măcar o secundă, şi care, pentru a scăpa de această ameţeală, adresaţi indiferent ce cuvînt, indiferent cui, fie chiar unui lepros ; pe dumneavoastră care pretindeţi să dispuneţi de persoana mea, convins că mîna dumneavoastră moale şi ochiul dumneavoastră sticlos mă vor fermeca ; pe dumneavoastră, care mă numiţi „scumpul" dumneavoastră, în timp ce-mi scuipaţi pe pantofi, nu pot decît să vă ţin la distanţa cuvenită, să vă spun că mă aşteaptă treburi ce nu suferă amînare. Iar secătura îmi şopteşte mîrşav :

— O femeie, nu-i aşa ?...

Ajunge un zîmbet, acest răspuns mut retrimiţînd secătura în mulţime, în neantul în care îi este imposibil să nu se întoarcă. Acest pericol odată evitat, pot să merg la treburile mele, căci n-am minţit : o femeie îmi ocupă existenţa. Ea nu este nici tîrfa expertă, nici burgheza duioasă pe care v-o închipuiţi, dar nu este nici o creatură imaginară. O puteţi vedea cum o văd eu, scumpii mei, dar n-o puteţi înţelege şi nici iubi. Ea este o mare doamnă, ca şi mine singuratică. Mai bine spus, ea este Singurătatea.

E limpede, nu-i aşa ? cînd baţi străzile purtîndu-te ca mine şi cînd îţi faci o profesiune de credinţă din a nu frecventa pe nimeni, se cuvine să întîlneşti numai fiinţe infinit de nobile sau indescriptibil de dispreţuite paria. Cea pe care o vizitez atît de des, şi de la întîlnirea cu care nu m-ar abate nici cel mai strălucitor cortegiu, o proclam din toate punctele de vedere superioară femeilor şi fără pereche de ilustră, deşi, judecată după aparenţe, ar părea ultima dintre ele. Dar, aşa cum o văd eu fără preget, inalterabil de bună şi strălucitor de funebră, ea era şi pe vremea cînd cohortele lui Alvarez de Toledo urcau tăcute spre Ţările de Jos ; acea armată de bărbaţi sălbatici şi fără milă, bărbaţii aceia singuri şi fără legături omeneşti, tîrînd în urma lor cîteva care umplute cu trestie de zahăr, dar purtînd într-o pădure de lănci pe această mare Doamnă, mama şi prietena lor, prinţesa Singurătăţii... Ucigaşii aceia oacheşi erau avizi de sînge, şi, mai mult decît de sînge, de glorie, şi, mai mult decît de glorie, de cer, în ochii lor cea mai mare glorie. Din acele arme n-au rămas decît oseminte, săbii ruginite. Totuşi, sfînta lor a rămas în Ţările de Jos, negrăit de singură, străină ascetică sub mătăsurile sale negre, şi unica din neamul ei prin părţile noastre, de unde spaniolul se duse cînd soarele asfinţi, pentru el, peste Flandra...

Doña María ?... Puţini ştiu că ea mai există în acest vechi templu decăzut, bătut de valurile mulţimii ; într-o minusculă capelă, în galeria transversală dintre naos şi altar, fecioară ruşinoasă printre rudele ei, celelalte fecioare, matroane strălucitoare, glorioase, înfloritoare, înfăşurate în pînzeturile de aur presărat cu rubine şi perle fine, toate încoronate şi toate preafericite. Ele, cele din Brabant, au motive să radieze de bucurie, ele îşi ţin copilul în braţe, Copilul cu obrajii lăcuiţi, iar Calvarul e încă departe... Dar pentru Maria Spanioloaica, totul s-a sfîrşit !... Ea poartă doliu. Tenul ei măsliniu, buzele ei pale, mîinile ei uscate, pleoapele ei arse indică totala-i resemnare, limita atinsă a durerilor, pe care o arată şi poziţia ei înclinată deasupra golului, gata să cadă la picioarele altarului. Îngerii sînt absenţi, nu o susţin ; nici un spectacol nu se execută în jurul ei. Dar pe perete rămîne agăţat cadavrul crucificatului, livid, puţin umflat. Această realistă prezenţă nu e o prezenţă, iar Mama îi întoarce spatele ; este un mort. Cu un mort, eşti singur. Şi Doñna María rămîne singură, credincioşii întorcîndu-şi faţa de la ea, aşa cum ea îşi întoarce faţa de la mort. Prin ce se aseamănă ea cu acea regină a cerului din rugăciuni ? Ei nu i se poate spune decît Doamnă a Singurătăţii, pe ea nu vin să o viziteze decît cîteva văduve. Rar de tot se opreşte în faţa ei un bărbat, şi întotdeauna e un bătrîn. Pentru aceste suflete fragile, Doamna Singurătăţii reprezintă somnul ultim ; această întunecată fecioară doarme în picioare, adormirea ei a început...

Doña María... Ea e cea pe care o vizitez dimineaţa devreme, şi uneori seara. Mă aşez în colţul altarului ei, cum ma-ş aşeza la vatra casei. O salut şi tac ; nu-i spun nimic, nu-i cer nimic, nu-i mărturisesc nimic. Prezenţa ei mă alină, şi bănuiesc că şi ea o agreează pe a mea. Ea este solitara pe care vine să o vadă un solitar, un taciturn... Aş putea, fără îndoială să-i adresez rugăciuni, cum se obişnuieşte ; e inutil ; în asemenea ore de pace a spiritului, ru-

găciunea se lipseşte de cuvinte, vaiete şi văicăreli ; nu mai este decît o superioară emisie de tăcere fizică ; se exprimă prin culorile vitraliilor limpezite de auroră...

Doña María răspunde în acelaşi fel ciudatei mele conversaţii, altfel cum aş pleca eu atît de potolit şi parcă descărcat de o povară sufletească ? La plecare îi las un gaj al fidelităţii mele, o mică licărire, lumînarea săracului, pe care o aprind de la alte lumînări. Focul este într-adevăr bogăţia celor singuri. Adesea, în aceste minute eterne, eu încerc imposibilul : să întîlnesc *privirea ei.* Dar această privire rămîne lăuntrică, nu se îndreaptă către nimeni ; pleoapele ei de merişor nu se vor ridica niciodată ...Totuşi, ea recunoaşte pe cel ce se apropie, înclinarea frunţii sale accentuîndu-se, atunci, într-o umilă reverenţă ; dar gestul nu este miraculos ; el, dimpotrivă, respinge bănuiala miracolului...

Şi totuşi, odată s-a produs un miracol, sau ceva de felul acesta, pentru care nu pretind nici un crezămînt. Era o singuratică duminică a Sfintei Treimi, biserica fiind scăldată într-o brumă violetă. Toate Fecioarele ieşiseră în procesiune, în sunetul fanfarelor şi al corurilor, iar sub arcadele golite de mulţimi şi de statui nu mai rămăsese decît Singuratica dispreţuită. Mi se păru neiertător de singură în această sărbătorească părăsire, mi se păru peste putinţă de îndurerată şi, încercat de o afectuoasă emoţie, nu-mi mai păstrai distanţa, mă apropiai mai mult decît obişnuiam de altarul ei. Dar privirea ei mă ţintui pe loc, căci ea mă privea. În această faţă crepusculară, ploapele se ridicaseră. Ameţit, era să cad. Apoi mă simţii magnetic transportat pe trepte. Ce spaimă, această levitaţie spre fiinţa iubită ! Maica Domnului, şuierînd printre buzele ei de merişor, care nu se deschideau, îmi vorbi în grabă, ca şi cum ar fi călcat un consemn :

— Tu eşti singurul care niciodată nu mi-ai cerut nimic. Spune repede ! Ce doreşti ? Îţi voi acorda...

Ţin minte precis că i-am răspuns :

— Nu doresc nimic, Doña María... Sau, din moment ce sînteţi atît de milostivă, vă cer să mă ţineţi în singurătate...

Cînd îmi regăsii conştiinţa mea obişnuită, stăteam în picioare în faţa altarului, pe lespezile mortuare. Iar obrazul Fecioarei, impenetrabil, rămînea cel al unei seculare, nobile şi gînditoare statui. Soarele îşi încheiase rotirea. Precesiunea se întorsese, credincioşii se scurgeau în dezordine spre ieşiri, în timp ce se stingeau furtunile armonioase ale orgii. Crîsnicul se apropie, agitîndu-şi cheile ; uşile aveau să se încuie...

Ceață

Este un fapt destul de comun să te auzi pe neașteptate și distinct chemat pe nume. Cine dintre noi n-a încercat un fior de felul acesta auzindu-se numit, atunci cînd se afla singur și, în orice caz, departe de oameni care l-ar fi putut interpela ? Acest fapt, destul de comun, o repet, mi se întîmplă frecvent. În copilărie, tresăream în fiecare zi la chemarea unei voci, în același timp depărtată și apropiată ; depărtată pentru că venea de la marginile lumii reale, apropiată pentru că articula numele meu în propria-mi tăcere : și asta, întotdeauna într-un mod neașteptat și foarte distinct. Astăzi, acest fapt se mai produce încă, deși mult mai rar. Lucrul acesta tocmai mi s-a întîmplat, și în împrejurări nici mai mult nici mai puțin decît ciudate, pe care vreau să le relatez acum, dar dispoziția mea este de asemenea natură că nu pot începe imediat povestirea, preferînd să mă explic mai clar.

E mai prudent să nu vezi în aceste misterioase chemări decît păcălelí ale simțurilor, cărora ființele rezonabile sau sănătoase ar greși dacă le-ar da atenție. Din toți cei care am auzit asemenea voci, cîți s-au neliniștit din cauza lor ? Probabil că subzistă în spațiu silabe sau sunete împrăștiate, deșeuri de armonie sau fragmente de fraze muzicale care plutesc în derivă, un praf sonor pe care o ureche prea sensibilă sau anormal conformată îl captează brusc, fără ca aceste cuvinte sau aceste frînturi muzicale să aibă vreodată un sens sau să poată fi acceptate ca un semnal sau indiciu prevestitor. Nu, nu sînt

voci de ființe fără trup care ne cheamă sau ne avertizează, deși n-ar fi deloc o nebunie să ne-o imaginăm. Aceste voci rugătoare sau amenințătoare, ce cerșesc ele și despre ce primejdie ne previn ? Mult timp m-am complăcut în a găsi o semnificație supranaturală acestor halucinații ale auzului, știind cu siguranță că ele nu aveau altă cauză decît oboseala organică, nevroza. Azi, cînd îmbătrînesc și cînd sensibilitatea mea devine mai scorțoasă, nu mai dau un sens anume acestor murmure ale sîngelui în artere. Și totuși, dacă priviți cum trăiesc, mă veți vedea uneori tresărind, atunci cînd nimeni nu-mi pronunță numele. Rămîn aiurit, ca și cum un spirit m-ar fi pălmuit cu mîna sa imaterială. Răspund instinctiv : „Ce ?“ Sînt strigat, v-o jur, și nu dorm. Numele meu răsună distinct. Prins în joc, răspund de fiecare dată, crezînd că stă să înceapă un dialog între gura mea reală și gura ireală care mă apostrofează. Chemătorul nu insistă ; el se mulțumește să-mi tulbure liniștea. Dacă există cumva, n-are nimic să-mi spună. Totuși, puțini oameni au, cum am eu, practica tăcerii și sînt apți să perceapă vocile și muzica ce s-ar putea rătăci în spațiu : puțini dintre oameni trăiesc în măsura în care trăiesc eu din tăcere, sau din tăceri de această calitate, nu mă sfiesc s-o scriu. Dar, afirm, niciodată n-am auzit altceva decît numele meu, distinct și pe neașteptate. Și asta n-a întîrziat să-mi întunece caracterul.

Era în decembrie trecut, la ora echivocă cînd cartierul se aprinde cu toate luminile lui, scurta zi nefiind încă sfîrșită. Solul era lucitor, trecătorii lunecau pe el ca pe oglinzi unse, dublați de umbra lor ; iar blîndețea neobișnuită a temperaturii incita

mulţimea să iasă la plimbare. Întorcîndu-mă de la birou, aveam obiceiul, înainte de a mă închide în locuinţa mea austeră, să mă pierd în această mulţime vesperală şi să mă las dus de curgerea ei lentă, de-a lungul vitrinelor incendiate şi sub cataractele luminoase ale firmelor comerciale. Era chiar în decembrie, după cum arăta o anumită rumoare sărbătorească. Se vedea după numeroşii copii, pe care părinţii excedaţi îi tîrau înspre vitrine sau îi ţineau ridicaţi deasupra mării de capete, pentru ca să poată zări un automat împopoţonat cu veşminte liturgice şi împodobit cu o barbă de vată, ce-l reprezenta pe bătrînul sfînt Nicolae. Fui repede stînjenit de îmbulzeală şi, eliberîndu-mă, o apucai prin mijlocul drumului care îmi traversează cartierul. Respirînd în voie, îmi reluai pasul hoinar, mirîndu-mă de dulceaţa aerului, un aer imobil şi încărcat de brumă care anunţa oarecari variaţii meteorologice. Întradevăr, abia atinsei locul unde şoseaua se lărgeşte pentru a forma piaţa comunală, că mă văzui intrat într-o ceaţă, pe care n-o observasem venind în întîmpinarea mea.

Ceaţa ! Ce ipocrit, malefic tovarăş de drum !... Ea ştie că ne temem de ea, de această purtătoare de epidemii, şi uzează de mii de viclenii ca să ne surprindă. Crezi că te distanţezi de ea, şi ea găseşte o scurtătură ca să te întîmpine din nou. Prins în capcana ei, trebuia să înaintez spre ea, care e nenumărată, inexistentă şi exasperantă ca o mulţime. Nu scapi de ea decît trîntindu-i o poartă în nas, o poartă pe care să n-o treacă odată cu tine. Iată la ce mă gîndeam, mergînd cu pas mai grăbit şi cu capul înfundat între umeri. La marginea pieţii începea o stradă care ştiam că trebuie să mă

ducă mai repede acasă, şi căreia-i ghiceam începutul, asemenea unui tunel scoţînd vîrtejuri de abur gălbui. Această veche stradă de cartier, pe care o îndrăgeam în orele obişnuite pentru numele ei desuet şi pentru traseul ei sinuos, era de nerecunoscut în această seară ; mă angajai în ea ca într-un gang necunoscut şi cu ieşire problematică. Cei ce merg prin ceaţă au adesea impresia că se mişcă într-un vis, şi asta trebuiau să simtă şi funambuleştii trecători cu care mă încrucişam. Cît despre mine, încercam mai curînd senzaţia că înaintez prin apă, sau cel puţin pe un teren în stare de lichefiere. Felinarele aveau licăriri de geamanduri. Mi se părea că merg de-a lungul unei rade, pe trotuare de chei, înconjurat de viduri periculoase, de ape ascunse şi de pereţi perpendiculari, la fiecare cotitură. Această bizară închipuire, că mă găsesc într-o zonă maritimă, luă în curînd aspectul unei halucinaţii, căci vedeam mijind farurile de poziţie ale unei nave, acostată undeva : o lumină roşie şi una verde. Aveam oare să dau peste vreun vas care pleca, şi să pot ajunge la marea de care sufăr în fiecare zi că sînt despărţit prin cîmpuri şi oraşe ? Această idee nu mi se păru deloc ciudată, şi m-aş fi îmbarcat fără a mai sta pe gînduri, pentru ca să scap din puterea negurilor. Dar iluzia mă şi părăsise, farurile navei nu erau nimic altceva, acum cînd le vedeam de-aproape, decît două borcane ce luminau vitrina unei farmacii. Ştiam dintotdeauna această spiţerie şi borcanele sale colorate, care se aprindeau noaptea, liniştitoare semnale pentru omenirea suferindă. Nu, nici o navă n-ar acosta vreodată la faţadele străzii Cîmpul de Lalele, canal uscat, unde nimic nu exista în afara acestor două

felinare tutelare. Un miros întristător scăpa pe sub uşa farmaciei, iar eterul sulfuric alungă din creierul meu mirosul plăcut de gudron al cheiurilor şi carenelor, pentru o clipă evocat. Acest parfum nenorocit, adăugîndu-se la putoarea ceţei, sfîrşi prin a mă indispune contra întregii lumi şi a propriei mele persoane. Mă grăbeam să ies din această asfixiere şi să-mi regăsesc camera, această cămăruţă unde puteam să ignor disperarea universală, acest far stins unde trăiam deasupra tuturor lucrurilor şi a Timpului. Încărcat cu greutatea norilor tereştri, mă avîntai grăbit pe ultima porţiune a străzii.

Nu făcusem trei metri, că mă oprii, cu picioarele tăiate. Fusesem strigat. Numele meu, fără nici o umbră de îndoială, răsunase în spaţiu. Cercetai cu privirea mişcătoarele opacităţi care mă înconjurau. Nimeni vizibil, nici un trecător, nici o umbră de trecător ; nici un cîine. Îmi frecai urechile jilave şi îmi reluai cursa. Fui din nou strigat. Întorcîndu-mă pe călcîie, ţinui piept acestei categorice voci, care nu răsuna decît în capul meu. Nici de data asta nu văzui pe nimeni, nici măcar, atît de departe, cît privirea mea putea sonda vaporii, vestirea vreunei persoane, schiţa ei. „Bine ! făcui eu, sînt obişnuit cu vocile astea nechemate. Această voce nu aparţine nici unui bărbat, nici unei femei şi nu este o voce omenească. Nu trebuie să mă neliniştesc de această chemare !“ Într-adevăr, ce gură mă striga în acel moment şi de ce ? Eu nu trebuia să dau socoteală sau explicaţii cuiva. N-am prieteni în acest oraş. De altfel, nici o voce nu s-ar fi putut repercuta în această masă noroasă, nici un apel n-ar fi putut fi purtat dincolo de buzele emiţătoare, iar gurile

omeneşti nu puteau decît să semene cu cele ale peştilor, spasmodic tăcute. Totuşi, avui un scrupul şi îmi încetinii pasul. Mă oprii chiar. Numele meu nu mai răsuna.

Îmi vedeam de drum, cu un pas pe care l-aş fi vrut rapid, dar ceaţa se îngroşase încă, pînă la a mă obliga să înaintez cu prudenţă, de teama unui accident. Nu mai vedeam nimic. Dădeam la o parte furtuni de abur ; navigam cu cele două braţe vîslind, într-o mare de vată. Faţadele erau de carton muiat iar pavajul alunecos, ca dat cu spumă. Nu mă mai încrucişam cu nimeni. Şi mi se păru că sînt un orb care îşi efectuează drumul numărîndu-şi paşii. Viaţa omenească dispăruse din acest colţ al lumii, din acest cartier în care ghiceam undeva locul magnetic ce mă atrăgea, locuinţa mea. Eram atît de desăvîrşit de singur, încît îmi redobîndisem sîngele rece şi uitasem vocea neliniştitoare. Încrederea mea fu de scurtă durată. Nu eram singur. Spaima mă cuprinse din nou. Că voi ajunge acasă nu mă îndoiam, dar mă îngrozeam că nu voi ajunge singur. Cineva mă urmărea. Devinise ceaţa un personaj căruia eu îi şi împrumutasem o voce ? Cineva mă urmărea, iar teama mea creştea cu fiecare pas, se transforma în groază. Şi această frică nu venea din faptul că mă simţeam urmărit, ci din acela de a fi urmărit de cineva pe care mi era imposibil să-l văd, o fiinţă inexistentă şi tiranic prezentă, ca însăşi ceaţa căreia îi auzeam numai paşii îngînîndu-i pe ai mei şi căreia nu-i cunoşteam decît neidentificabila voce. Oricît mi-aş fi spus că asemenea fiinţe nu erau decît plăsmuiri şi că nu existau decît în funcţie de ceaţă, trebuia să mă plec în faţa evidenţei : eram urmărit pas cu pas. De

mai multe ori mă întorsei brusc, pentru a demasca această fantomă sau acest răufăcător, căci putea fi la fel de bine un tîlhar, căruia ceaţa îi favoriza intenţiile. Dar evidenţa era aceasta : nu era nimeni, nu existam decît eu în această beznă albicioasă cu dungi gălbui. Nu simţeam, de altfel, nici o dispoziţie eroică, ştiind din experienţă că în faţa oricărui pericol, real sau nu, vizibil sau presimţit, e mai bine să fugi, imitînd prin asta înţelepciunéa animalelor. Eram acum în împrejurimile mele. Continuam să fiu urmărit, auzeam foarte bine. Respiraţia îmi devenise gîfîitoare. Răsuflări calde îmi treceau pe la ceafă, şi nu mă gîndii în clipa aceea că putea fi febra aprinsă de această cursă absurdă. Bolnav sau nu, trebuia să mă pun grabnic la adăpost, căci paşii urmăritorului bocăneau mereu mai aproape de ai mei. În sfîrşit, mă prăbuşii la capătul puterilor, lipindu-mă de masiva poartă care îmi apăra casa. Dar, înainte de a mă repezi în coridor, căutai cu privirea pe agresorul care urma să apară cu întîrziere ; da, înainte de a arunca poarta grea în faţa ceţii şi a celui căruia îi era complice, voiam să ştiu ce înfăţişare putea să aibă obiectul spaimei mele. Nu venea nimeni. Şi paşii clipoceau foarte aproape, paşi de beţiv, neregulaţi, scoţînd sunetul cunoscut al unei limbi de cîine hăpăind apa. Într-o străfulgerare a minţii, mi se impuse imaginea unui animal. Nu fusesem oare vînat de un cîine mare şi încăpăţînat ? Tocmai cînd îmi puneam întrebarea, o umbră apăru în fugă de-a lungul faţadelor, într-un elan disperat. Asta era, un animal, şi nicidecum un om, sau atunci un compromis între animal şi om. N-am vrut să aflu mai mult şi, sărind înăuntru, trîntii cu putere greaua şi

întunecata poartă, a cărei izbitură răspîndi un tunet de-a lungul casei. Eram salvat, în ceea ce priveşte corpul. Faţa şi mîinile îmi ardeau. Aşteptai ca respiraţia să-şi reia ritmul normal, să mi se liniştească şuieratul bronhiilor. Atunci ascultai, lipit de poartă. Dar un om sau un animal ar fi putut să gîfîie, sau să geamă, sau să vocifereze de cealaltă parte, şi eu tot n-aş fi auzit nimic, atît de groasă era această poartă, ca o poartă de mănăstire. Şi-apoi, ce-mi păsa dacă un om furios sau un animal dezlănţuit s-ar fi înverşunat împotriva acestui obstacol ? Ceea ce mă înspăimîntă la culme şi mă făcu să mă înfior era tăcerea enormă în care căzusem brusc. Din cauza acestei linişti auzii o voce, vocea care mă chema pentru a treia oară. Ea scrîşni, poate pe sub poartă, sau căzînd de pe boltă, nu mai ştiu, sfîşietoare şi parcă muribundă. Atît era de ciudată, încît mi se păru că aud plînsul unui copil, undeva la etaj, niciunde, sau de bună seamă în mine însumi. Şi o mînă de gheaţă lunecă pe spinarea mea încinsă. Pentru că de astă dată recunoscusem vocea, şi ştiam în sfîrşit din ce gură ţîşnea. Ea nu era nici de copil, nici de bătrîn, nici de femeie, nici de bărbat, nici de om şi nici de nimica viu ; era vocea unei fiinţe dispărute cu douăzeci de ani în urmă, categoric moartă şi despre care numai eu, aici, pe pămînt, puteam afirma că murise, şi începînd de cînd. Deci mă chema un mort ? Ştiind asta, groaza mi se risipi, pentru a face loc unei iritări care mă aprinse de sus pînă jos. Îmi pierdusem aparent orice judecată, pentru că mă surprinsei ţipînd, cum se ţipă într-un coşmar şi numai acolo, ca răspuns la această chemare de dincolo de viaţă : „Pleacă ! Pleacă de aici !“ Dar

liniştea nu se tulburase deloc, probabil bolborosisem doar cuvintele, cînd eu credeam că le urlu. Nu, aceste cuvinte nu fură exprimate de buzele mele şi nu deveniră sunete ; totuşi, imaginîndu-mi că le proferasem cu atîta vilolenţă, mă uşurasem şi revenii la conştiinţa mea normală. Ca un bolnav eliberat după ce scuipase fiere, mă ţinui de pereţi şi ajunsei în apartamentul meu. În camere domnea întunericul, şi nu mai puţin intens în sufletul meu abătut. Căzînd pe pat, îmi dădui seama că dădusem o luptă îngrozitoare, din care însă nu mă întorceam învins.

Noaptea, toată interminabila noapte, corpul îmi zăcu greoi acolo unde căzuse. Febra mă perpelea încetişor, iar în mine ardea, mocnit, un foc sub cenuşă. Îmi dădeam duhul. Ceaţa mă pedepsea cu aceste fierbinţeli, dar conştiinţa acestei stări morbide mă făcea să nu mă nelinişteşc peste măsură de jalnica-mi condiţie. Răbdător, aşteptam zorile, păşind de-a lungul somnului şi înaintînd odată cu orele pe marginea abisurilor sale. În urma mea, departe, rămîneau ceaţa, şi vocile, şi, încă şi mai departe, amintirile pe care aceste voci le aduceau din marile adîncimi ale trecutului. Febra consuma totul, în zeloasa ei combustie. Şi mă surprindeam suspinînd, cu ochii deschişi. Nu fără plăcere, văzui în sfîrşit întunecimile camerei colorîndu-se slab, ca şi cum s-ar fi infiltrat zorii. Erau mai plăcuţi decît răsăritul zilei, aceşti zori care creşteau doar de sub pleoapele mele calde : eram martorul unei viziuni. Spaţiul care se înălţa în faţa mea părea de sticlă, se colora cu reflexele roşii şi verzi ale unor lămpi ascunse şi în continuă mişcare. Atmosfera se temperase, străbătută totuşi de pale răcoroase. Acest spaţiu

translucid, acest vitraliu mă minuna prin lucirile sale de rubin şi smarald. „Splendid, mă auzii murmurînd, o fereastră a cerului !“ Nu simţeam nici o teamă că părăsisem lumea inferioară, febra acordîndu-mi privilegiul de a gîndi *în afara* corpului meu ; şi priveam infinitul cu o bucurie de copil, aşteptînd spectacolul unei lanterne magice. Ceea ce puteam vedea sfîrşi prin a mă încînta. Sticla se întunecă şi pe suprafaţa ei ca oglinda apărură guri, nimic altceva decît guri de un desen perfect, buze întredeschise peste danturi diamantine, guri de aur, cărnoase. Nenumărate erau aceste guri fremătătoare, căci ele vorbeau domol, cu solemnitate ; şi, fiindcă păreau de asemenea să schiţeze săruturi, credeam că vorbeau de dragoste. Dar nu puteam auzi nimic din discursul lor, şi fără îndoială că ele vorbeau de la capătul vremilor. „Guri de arhangheli !...“, îmi imaginai eu.

Cît timp ţinu acest spectacol suprem, n-aş putea să spun. După ce vorbiră îndelung, gurile se şterseră treptat, iar dispariţia lor mă lăsă într-o stare de tristeţe fără nume, alcătuită din regretul de a nu fi văzut feţele care completau aceste guri şi de a nu fi auzit şi ghicit nimic din confidenţele lor, ca şi din dorinţa neîmplinită de a mă fi putut bucura veşnic de contemplarea lor. Cînd infinitul se stinse, nu făcui nici un efort pentru a încerca să verific măcar dacă dormisem, acceptînd cu simplitate acest eveniment supranatural. Ce-mi păsa că visasem sau că încercasem un autentic extaz. Gîndurile mele se concentrau într-o întrebare capitală : aceste guri îmi împărtăşeau oare o veste pe care nu-mi era încă permis s-o înţeleg ? Îmi veni ideea că ele îmi divulgau moartea unui arhanghel, a unuia de-al lor,

sau a vreunei creaturi suave, cu care fusesem prin secole înrudit. În timpul răgazului ce urmă, făcui nenumărate supoziţii de acest gen şi cu atît mai fără efort cu cît nu puteam să contez pe judecata mea obişnuită. Vai ! orice extaz îşi are reversul său ! Starea de graţie mă părăsi. Şi mă simţii în pericol. Lumini izbucniră, venind de jos de astă dată şi urcînd pe pereţi, reverberaţii grosolane de bîlciuri nocturne, desluşind opace fumuri roşii şi verzi. Ceea ce vedeam nu putea fi decît născocirea unui delir : din nou guri, la nivelul solului şi întinse spre mine. Eram împresurat de o monstruoasă mulţime, din care nu se vedeau decît gurile ! Oh, abjecte mucoase salivînd şi curgîndu-le bale, înghiţind cuvinte pe care le presimţeam infame şi pe care mă felicitam că nu le aud. Asemenea guri nu se evocă decît în confesionalele în care se rostesc sacrilegii, credeţi-mă ! Ah, veninoasele predici pe care-a trebuit să le îndur ! Ce puteau să povestească aceste buze batraciene, aceşti groaznici peşti ; ce puteau divulga aceste ventuze, dacă nu naşterea unuia de-al lor, a unui demon ?... Imaginea unui infern vecin, deasupra căruia eram suspendat ca-ntr-o catalepsie, mă electriză brusc. Reîntorcîndu-mă în corpul meu, din care spiritual ieşisem, îmi regăsii din fericire atenţia intactă. Şi văzui mijind zorii. Eram eliberat nu numai de halucinaţie, dar şi de febră, după cum ştiui că pămîntul însuşi era eliberat de ceaţă. Descoperind un cer senin şi rece, pe care îngheţul îl făcuse sticlos, alungai, ştergîndu-mi fruntea, multipla viziune a gurilor. Dar, înainte de a o arunca în neant, unde se aruncă visurile, ajunsei la concluzia că gurile pure şi gurile impure îmi vorbiseră, probabil, despre o aceeaşi fiinţă sau un acelaşi lucru.

Trecură cîteva zile, pe deplin liniştite. Cartierul meu îşi regăsise sonoritatea hibernală. Într-o dimineaţă, dădui nas în nas cu un personaj insipid, care ştia întotdeauna toate noutăţile, ca un portar sau ca un gazetar. La vederea mea, omul luă un aer de ţîrcovnic şi mă prinse de mînă :

— Ştiţi cine a murit ? Era prietenul dumneavoastră, nu-i aşa, sau am visat eu ?

Îmi exprimai tristeţea, cum se face întotdeauna în asemenea cazuri, dar adăugai că ştiam de dispariţia acestei cunoştinţe, fiind avertizat. Şi îmi amintii gurile. Înţelegeam acum că acele guri rosteau o slujbă funebră, că se rugau, într-un fel ceresc sau într-unul infernal, invitîndu-mă fără îndoială să fac asemenea lor, odată cu ele. Rămăsei uimit să aflu de moartea unui mort, a unei fiinţe despre care decisesem, încă acum douăzeci de ani, că nu mai există, şi care a fost absolut moartă pentru mine, ca urmare a unei neabătute voinţe. Înfăţişarea-i omenească o întîlneam adesea : era un mort care mergea şi pe care eu îl ocoleam fără mînie sau dezgust, un necunoscut, deşi trebuia să mă păzesc de gesturile lui de ameninţare sau, şi mai rău, de rugămintea sa mută. Niciodată nu mi-am călcat hotărîrea. Murise acum a doua oară, fără ca eu să încerc vreun sentiment oarecare, nici măcar de uşurare. Ce-mi păsa de această moarte efectivă, după moartea sa morală, atît de dramatică, şi de pe urma căreia suferisem atunci atîta, încît am fost pe punctul de a muri. Cine era acest om ? Mulţumiţi-vă să ştiţi că, ştergîndu-l dintre vii, eu l-am iertat în această viaţă, şi în oricare alta, aşa cum sublima Caritate o porunceşte. Există, oare, o formă mai perfectă a uitării, dincolo de dragoste şi de ură ?...

Un amurg

MAISTRULUI GRAVOR
JULES DE BRUYCKER

Ploua încă din zori. Umiditatea îmi făcuse odaia fetidă ca un cavou, iar lumina chiar că părea a unei pivniţi funerare, în care mucegăiam, privind geamurile înlăcrimate, cu senzaţia că apa, pe care o absorbeam prin pori, mă umflă puţin cîte puţin. Ploaia asta părea să fie eternă. Mirosul ce domnea în jur era acela al vechilor şantiere, iar mirosul răspîndit de corpul meu, căci totul mirosea, era cel pe care îl duc vagabonzii în zdrenţele lor. Gîndirea mea cobora lent sub presiunea cerului opac. Şi această inexorabilă coborîre în vid constituia un supliciu de o evidentă dar nespusă oroare. Se poate, oare, imagina un om, imobil într-o cameră, şi aparent nepăsător, răbdînd să simtă cum i se stinge spiritul, fără să se zvîrcolească, sau să geamă, sau să se roage ?

Pe măsură ce se scurgea ziua, coboram tot mai jos, gîndirea mea pîlpîind din ce în ce mai slab, dar fără să apună de tot, cum aş fi dorit. Şi o presimţire îmi strînse inima : că odată cu această după-amiază se sfîrşea lumea, că lumea nu se putea termina în alt fel. Pămîntul nostru nu va exploda într-o glorioasă combustie ; el devenea un bulgăr de noroi scorojit, putrezit, hidropic, ucis de ape, mizerabila umanitate întorcîndu-se în mocirla originară unde fermentau existenţe elementare, imunde fărîme vii,

surde şi oarbe... Astea îmi erau gîndurile, ce se tîrau ca nişte viermi lungi, pînă în clipa cînd conştiinţa mi se înnămoli într-un somn mîlos.

Ieşind la suprafaţă din această înjositoare ipoteză, mi se păru că urcam spre gura unui puţ. Ploaia încetase. Iar fereastra mea lăsa să se reverse înăuntru o ciudat de puternică şi grea lumină, aproape materială, care deplasa toate lucrurile în viitura ei brutală. Intensitatea acestei iluminări mă uimi. Dacă nu mai era zi, nici noaptea nu putuse cădea încă, şi trebuia să existe undeva un cer de asfinţit, oglindă în cioburi, în spatele peretelui fisurat de ploi. Această lumină nu vibra şi părea într-adevăr lichidă, lăsînd toate lucrurile atinse de ea ca şi cum ar fi fost unse cu glicerină. Dirijîndu-mi cu greu membrele, îmi părăsii culcuşul jilav, neliniştit de această deschidere luminoasă. Mă clătinam, în căutarea unui echilibru, şi neliniştea mea se dubla de frica de a nu descoperi nimic solid în cele trei dimensiuni ale camerei. Nu cumva cavoul se transformase de data asta în acvariu şi aveam să mă descopăr dintr-o dată uşurat de o parte din greutatea mea, incapabil de gesturi utile ? Această teamă de a nu fi prădat de condiţia mea umană îmi reînvie instinctul şi, cu o mişcare de înotător, mă aruncai înspre uşă. Coborînd în goană scările, îmi regăsii o oarecare siguranţă, dar încrederea nu-mi reveni în măsură suficientă decît în contact cu pavajul străzii, cu globul terestru pe care fantasmele mele îl imaginaseră pierdut. Şi înaintai de-a lungul zidurilor, în căutarea oraşului şi a vieţuitorilor care îl populează.

Vieţuitorii nu se vedeau deloc : oraşul exista în continuare, masă de cărbune, numai asperităţi şi galerii, şiroind încă şi, fără nici un felinar, plutind

în derivă, ca o epavă, în atmosfera de cenuşă. Mi se părea o nebunie că nu se făcea nimic pentru a se lupta împotriva întunericului ce năvălea, că nu se aprindea nici o lanternă, că nu se lumina nici o fereastră pe undeva... Din fericire, aerul era respirabil şi neîngheţat, deşi toamna era înaintată ; purta încă vechi urme de căldură, gonite de sol. Mă simţeam eliberat fizic şi nu întîrziai să descopăr cauza apăsării mele sufleteşti. Dînd în piaţa ce înconjoară biserica Sfîntul Nicolae, unde sute de coridoare şi fundături vin să se arunce ca într-un bazin, surprinsei secretul acestei toropeli mortale, al acestei apatii în care oraşul rămînea cufundat, întru totul asemănătoare cu cea pe care o suferisem eu ; cerul îmi apăru, pe neaşteptate, aşa cum de pe înălţimea unui promontoriu ţi se descoperă marea ; un cer bizar, găunos, de o fantezie preistorică, alcătuit din acumulări de grote gazoase. Iar din guşile astea de nori clocotea lumina, o lumină rece şi băloasă, să o tai cu cuţitul, o lumină de o nuanţă veninoasă, ejaculată lent. Părea invenţia unui pictor dement sau posedat. Descoperirea acestui cer catastrofal îmi trezi iarăşi deprimarea, în acelaşi timp cu sentimentul unei iminente nenorociri ce ameninţa pămîntul şi specia de fiinţe care mişună pe crustele lui. Nu mă puteam decide să văd în asta numai un crepuscul în momentul său critic, un orgasm luminos. Atît spiritul cît şi privirea mea respingeau acest cer imposibil, pentru că el reverbera prin răsturnare măruntaiele globului, abominabilele lui fluxuri şi, în plus, dacă aş îndrăzni să scriu, pentru că acest fenomen meteoric îmi apărea ca o monstruoasă eroare a naturii... Şi îmi acoperii ochii iritaţi.

Descoperindu-i după ce se odihniseră, văzui că grotele aeriene fuseseră desfiinţate şi că lividul ecran crepuscular îmi propunea un nou spectacol, nu mai puţin halucinant ; norii prinseseră relief şi, într-o friză sculpturală, închipuiau o neiertătoare îmbulzeală de vite, de culoare ocru, brun şi albăstrui, o tăcută năvală spre bariera apusului. Dar tenebrele înghesuiau din toate părţile turmele cărora le grăbeau dezastrul, înecînd în cerneală neagră aceste contururi înspăimîntate. Eram oare singurul care contempla aceste viziuni ? Vieţuitorii îngropaţi în locuinţele lor se încăpăţînau să nu aprindă lămpile. Considerau că noaptea nu ajunsese la deplina ei densitate ? Chiar şi hanurile, care se deschideau de obicei, în jurul pieţei ce înconjura biserica, ca tot atîtea răsuflători ale infernului, nu-şi aruncau încă luminile roşii ! Totuşi, oraşul nu era mort : dormea adînc şi se va trezi cu întîrziere. Cele cîteva umbre ce lunecau în depărtare nu puteau fi ale unor trecători, ci mai curînd ale unor adormiţi în căutarea unui chibrit. Aveam să rămîn oare pietrificat în centrul acestei pieţe, înconjurat de băltoace de noroi ? Noroiul acesta ieşea din pavaj sau, mai exact, curgea din cele o sută de străduţe, umplînd viclean bazinul sfîntului Nicolae, ca o lavă rău mirositoare. Şi bancuri de negură, lunecînd la înălţimea omului, măreau pericolul singurătăţii mele, acolo unde n-aş fi avut de ce să mă apuc dacă terenul s-ar fi făcut şi mai mobil încă. Un refugiu imediat mi se oferea : biserica, precum în zilele de groază şi de mînie, cînd popoarele credeau că lumea era pe ducă.

Dar vetusta biserică era făcută mai curînd să trezească ideea de pericol, atît era de încărcată de vremi şi se clătina în vînt. Credincioşii spuneau că

ea constituie un miracol perpetuu şi o dovadă a activităţii providenţei, din moment ce nu se dărîmă, aşa cum logic ar fi trebuit s-o facă, în fiecare zi lăsată de Dumnezeu. Construită pe o mlaştină, de douăzeci de ori arsă şi pîngărită, ea supravieţuia ca un bătrîn corp decalcifiat, numai cicatrice şi cocoaşe, nemaiţinîndu-se în picioare decît cu ajutorul cîrjelor contaforturilor. Roasă de intemperii şi dislocată de apa care îi dilata zidurile poroase, ea nu rezista decît prin privilegiul fantomelor, umbră de biserică, pe care nici un arheolog n-ar fi îndrăznit s-o atingă de teamă să n-o vadă prăbuşindu-se în fărîme. Totuşi ea îşi regăsea în întuneric duritatea şi prestigiul dintîi, iar zidurile sale abrupte şi turnul central al fortăreţei îi dădeau o aparenţă nepieritoare. Ajunsei sub portalurile ei, împingînd scîrţîitoare porţi mişcătoare şi poticnindu-mă pe trepte rupte, crezînd că mă cobor, şi coborînd într-adevăr, căci biserica văzuse înălţîndu-se pămîntul în jurul zidurilor sale de-a lungul vremurilor, dacă nu cumva se va fi scufundat ea însăşi pe nesimţite, cu piloni cu tot. Şi avui sentimentul că sînt prins într-o capcană. Eram într-o grotă aproape întunecată, dar o grotă în care ameninţătoare statui sclipeau fosforescent, pîndind la diverse înălţimi, unde şiruri lungi de colonade formau înspăimîntătoare labirinturi. Ochiul implora în zadar arătătorul luminos al unei lumînări. De unde se prelingeau atunci aceste fluorescenţe, dacă nu chiar din piatră ? sau nu erau decît radiaţiile exalate de nenumăraţii morţi îngropaţi sub arcade ? Înaintai prin mijlocul catedralei, hipnotizat de o îndepărtată limbă de foc purpurie care lingea neantul, înaintai cu braţele deschise. Dalele funerare îmi răsunau sub călcîi. Şi inhalam mirosurile funebre, putreziciuni latente la care se adăugau izul de stătut, tîmîile rîncede. Noroiul oraşului nu mai ameninţa, dar dalele acestui osuar religios nu constituiau oare trape altcum de temut ? Ah ! ce-ar fi fost să mă împotmolesc în acest amestec de calcar şi gunoi din care enormii stîlpi crescuseră ca nişte criptogame ! Cine mi-ar fi întins o mînă de ajutor ? Nu era nimeni în această biserică, şi repetai cu voce tare, fără să trezesc vreun ecou :

— Nu e nimeni aici ?

Era cineva, de care mă ciocnisem şi de care mă ferii cu spaimă : un Crist prăbuşit pe o coloană, asemenea unui rege ultragiat sub casca sa de spini ; îmi arăta o oribilă faţă de mucenic, cu o expresie de nesuportat, cu gura strîmbă ca a strangulaţilor. Eram disperat de-a binelea că trebuie să dispar atît de fără milă şi, lipsindu-mi vocea, buzele mele singure continuau să-şi murmure chemarea : *Miserere !* Nu, nu era nimeni în acest gigantic cavou, sub bolţile lui învechite ; nimeni care să fie martorul morţii disperate care mă păştea. Mă prefăcusem la început că nu simt nimic, dar acum era evident ; biserica se-ntuneca ineluctabil, iar eu mă împotmoleam odată cu ea, supt de adîncuri, într-un abis de nămol dezgustător ; nava se scufunda, desmembrată, şi dacă judecata mea refuza să o admită, tălpile şi picioarele mele o ştiau. Strigasem, oare, prea mult către cer că eram părăsit ? Dumnezeu se manifestă brusc, pentru a-mi răspunde că, dacă nu era nimeni, rămînea El, infailibil, deasupra dezastrelor : îmi arunca un colac de salvare... Printr-o minune, observai un cablu. Era salvarea, sau o moarte amînată. Mă găseam probabil sub turnul central. Cu ajutorul acestei funii, dar cu preţul

cîtor eforturi, aş fi putut să ajung la cupolă, la acoperiş şi la acel turn crenelat unde dormeau dogitele clopote, pe care le-aş fi pus să sune alarma. De altfel eram obligat să le trezesc, pentru a mă salva, şi în acelaşi timp, aş fi smuls oraşul din narcoza lui, prin acest clopot tras în dungă, care nu mai bătuse din timpul războaielor. Cu cîtă vigoare prinsei funia, îndoindu-mi genunchii pentru a sări mai bine, ca gimnaştii ! Dar o a doua minune se produse în clipa aceea, un timbru de aur izbucni solemn, voce de metal pur slobozind un ţipăt înalt, care se răspîndi unduind prin tăcere. Aceasta se produse ca la porunca unor îngeri, în afara intervenţiei mele. Un gong bătea ora unui mister. Numai un pumn supranatural putuse lovi ora de aur, deasupra prăpastiei Timpului... La acest semnal, strana corului se umplu cu un abur de culoarea ambrei, stîlpii se reîntăriră şi naosul se deschise armonios. Biserica dislocată se reconstituia geometric la ordinul unui invizibil arhitect, care nu era altul decît lumina. Lumînări se aprindeau, ca stelele. Dalele funerare redeveneau fixe. Şi, cînd apărură preoţii, asemenea unor păsări auriu-roşcate, cu gesturi ce voiau parcă să conjure întunericul, încercai o violentă recunoştinţă faţă de Conştiinţa magică din voia căreia lumea fusese împiedicată să piară în această zi de apocalips. De peste tot se ridicau şi înaintau forme omeneşti, părînd înviaţi ce izvorau din pereţi şi pavaj. Umbrele acestea cîntau ? orgile acestea îşi expulzau aerul opac din plămîni ? Cîntecul colectiv venea ca dintr-o mulţime ce se rotea în procesiune în jurul bisericii, în aer liber ; avea rezonanţe barbare, vocai, deşi părea de inspiraţie sacră. Acest zgomot pe care nu-l puteam defini, nu întîrzie

să mă reconforteze, cum o făcuse lumnia regăsită, şi ieşii din biserică cu îndrăzneală, urcînd la suprafaţa oraşului fără să mai întîmpin vreo nouă piedică.

Noaptea era totală. Felinarele ardeau, nenumărate, casele îşi redobîndiseră feţele familiare. În oraşul înzdrăvenit, oamenii circulau. Iar piaţa din jurul biserici mişuna ca în timpul cavalcadelor şi al chermezelor. Lăcaşul era împresurat de turme. Animalele se scurgeau, traversînd oraşul de la un capăt la altul, pe vechile artere, făcînd haltă în faţa bisericii Sfîntul Nicolae. Era noaptea sacrificării lor. Mugetele alternau, se contopeau şi formau un sunet profund, pe care-l contrapunctau behăituri ascuţite şi lătrături jucăuşe. Înjurături poruncitoare biciuiau maiestuoasele cohorte. Pierdut în această maree de crupe şi boturi, înaintam strivit printre animale. Lumea nu se sfîrşea ; lumea mirosea carnal după potop. Iar eu mergeam cu cirezile cîntătoare şi atît de fatal frumoase, sub proiectoarele lunare, deportat spre crudele abatoare unde sînt sacrificate animalele, al căror sînge curge în torente pentru a potoli — cine ştie ? — mînia zeilor, sau foamea oamenilor...

Ai fost spînzurat

Fără îndoială, Destinul îmi juca un renghi trimiţîndu-mă pentru luni, poate pentru ani de zile, în acest orăşel din Flandra, în acest orăşel decăzut pe care turistul îl evită şi unde, dacă e să credem o zicală, locuitorul nu are de ales ca distracţie duminicală decît între liturghia de la orele unsprezece şi spectacolul sosirii trenului, de la douăsprezece şi un sfert. Debarcînd în tîrguşorul provincial, mă hotărîi să trăiesc retras, ca să nu devin asemenea prăvăliaşilor meschini, ori micilor burghezi vanitoşi care populau această reşedinţă de regiune. Mă simţeam cu adevărat foarte nenorocit. Că există oraşe de nelocuit şi care-ţi resping orice simpatie, oricine a putut-o constata ; le traversezi, spre a nu mai reveni niciodată. Dar cînd trebuie să rămîi acolo, totul se transformă într-o dramă zilnică, fără altă ieşire decît fuga, atît e de sigur că lucrurile ne stăpînesc, asemenea fiinţelor, conştiinţa. Astfel încît, pentru a scăpa de mediocritatea din jur, mă cufundai hotărît în trecutul acestui oraş, care fusese puternic şi bogat altădată şi care nu mai era nimic acum. Firavă ocupaţie, fără îndoială, această visare deasupra unor arhive prăfuite, această contemplare a unor resturi de arhitectură civilă sau religioasă ; dar suficientă spiritului meu, gata oricînd să-şi ia zborul, dar şi să recadă pe pămînt. Pe lîngă lecturile mele, unde nu

era vorba decît de asedii, răsmeriţe şi jafuri, începui să străbat în toate direcţiile acest vechi tîrg, în care puţine lucruri îi mai reţineau arheologului atenţia, dar care, oarecum cruţat, îi oferea hoinarului perspective plăcute : cheiuri părăsite şi mărginite de case cu faţada la stradă, capele ruinate, resturi ale unor curţi de mănăstire, toate fiind atît de pustii şi de degradate încît se putea desluşi în ele însăşi imaginea decăderii Flandrei. Mă gîndeam că, ajutat de Timp şi de climă, voi prinde şi eu culoarea acestor ziduri fără vlagă, a acestor ape fără mişcare, a acestor arbori fără fructe — devenind inutil şi fără vreo semnificaţie actuală, ca bătrînii sau cîinii ce rătăceau prin cartierele decolorate, unde munca nu trezea nici un ecou...

În cursul acestor melancolice preumblări, dădui într-o bună dimineaţă, pentru prima oară, peste piaţa Sfîntului Iacob, ultimul cotlon al orăşelului care-mi mai rămăsese de descoperit ; ajunsei în piaţa aceea pustie unde, am spus, nu venisem niciodată şi de a cărei existenţă nici o carte, nici o gravură nu-mi vorbise. Măsurai cu privirea banalul spaţiu, şi nu nimerii oare deodată în plin vis, nu fui oare azvîrlit în afara realităţii, la vederea acestei esplanade, cu arborii şi construcţiile ei, ca un fragment de oraş apărut în cursul unui miraj ?... Senzaţia de vis fu atît de intensă şi prelungită, că trebui să-mi reiau mersul pe sub platani şi să traversez spaţiul, pe toată întinderea sa, înainte de a-mi regăsi obiectivitatea obişnuită. Ciudat, cunoşteam această piaţă, pe care n-o văzusem niciodată, acest teren împodobit în centru cu o piramidală pompă publică şi care, traversat de drumul străvechi, fusese multă vreme locul de adunare a negustorilor din

vechiul oraş ; recunoşteam faţada teatrală şi clopotniţa ridicolă care încheie partea de sus a bisericii Minoriţilor ; recunoşteam interminabilul zid negru, străpuns de ferestre ogivale, care mărginea o întreagă latură a pieţei ; recunoşteam hanurile aliniate, cu firme ce săreau în ochi ; portalurile monumentale ce completau laturile dreptunghiului ! Întrebarea era cum puteam să recunosc un loc unde nu pusesem în viaţa mea piciorul ? Acest sentiment categoric de *văzut*, de *auzit* sau de *trăit mai înainte*, era frecvent şi atît de comun, încît chiar fiinţei celei mai puţin simţitoare i s-a întîmplat să-l încerce măcar o dată, la vremea sa. Să mai fi rămas în memoria noastră amintiri îndepărtate, amprente ale unor existenţe trăite anterior ? Începînd din acea zi, piaţa Sf. Iacob exercită asupra mea o atracţie indiscutabilă, iar plimbările mele zilnice, fie că voiam, fie că nu, se terminau întotdeauna în acest loc pierdut. De nenumărate ori încercai să nu mă duc, dar mă împingea într-acolo o forţă, care nu era fără îndoială decît neliniştea mea. Nu, locul nu avea nicidecum acel poetic prestigiu care justifică revenirile, deşi constituia un ansamblu de elemente armonioase : cărămidă veche, scoarţă îmbătrînită şi rezonanţe desuete, care-şi variau culoarea şi sunetul după cer şi atmosferă. Am început să detest piaţa Sfîntul Iacob, nu atît pentru ceea ce era ea, în simplitatea ei, cît pentru tiranica atracţie pe care pretindea s-o exercite asupra mea şi căreia nu reuşeam să-i aflu secretul. Strămoşii mei nu locuiseră niciodată în acest oraş, nici în regiune, iar arhivele locale mă informaseră că piaţa din faţa bisericii nu fusese martora nici unui fapt marcant, că era chiar unicul loc ce nu amintea nimic care

să fi fost demn de ţinut minte. Cel mult, păstra reputaţia unui obor, cîndva însemnat. În decepţia mea, ajunsei la convingerea că voi fi fost cîndva, poate, un viţel dus la acest tîrg, trist avatar a cărui obscură şi vagă amintire o voi fi păstrat... Încetai, cu timpul, să mă gîndesc la această problemă, care ameninţa să se transforme în idee fixă, şi, odată cu obişnuinţa, nu mai eram în curînd altceva decît zilnicul trecător, micul personaj al tabloului scorojit care era deja piaţa Sfîntul Iacob. Nu mai opuneam nici o rezistenţă misterioasei atracţii.

Şi, cum trebuia ca plimbările mele să se sfîrşească undeva, devenisem clientul unuia din venerabilele hanuri ale pieţei. Cel pe care îl alesesem spre a zăbovi în asfinţit se numea *Mica Spînzurătoare*. Ferestrele înguste cu geamlîc, umbra perpetuă ce domnea sub grinzile tavanului scund, vechimea mobilierului, tăcerea plină de bătăile orologiilor, precum şi parfumul dospelilor din pivniţa cu bere, făceau din această sală comună o haltă odihnitoare, în care spiritul rămînea în suspensie şi unde cel mai mic zgomot îşi găsea ecouri de sacristie. Hanul ăsta, ca şi cele vecine, îşi ducea viaţa de azi pe mîine, mulţumită setei zarzavagiilor şi căruţaşilor, credincioşi de secole vechiului drum popular ; dimineaţa se deschidea devreme, dar începînd de pe la prînz nu mai găseai pe nimeni acolo. Datorită acestei singurătăţi îmi plăcea să întîrzii la *Mica Spînzurătoare*, unde nimic nu-mi amintea ziua de azi, unde totul se păstra ca pe timpuri. Patronul era un omuleţ livid, un lunatec cu vorbirea confuză şi cu maniere descumpănitoare. Trăia singur şi-şi petrecea serile bînd, dormind pe un scaun şi aşteptînd primele convoaie de care ale dimineţii. Ţinea lungi discursuri,

cu voce înăbuşită, fără să se sinchisească dacă era sau nu înţeles. Cînd se întuneca, aprindea o lampă cu ulei şi îşi trăgea orologiile. Ciudat om mai era ! Îl chema Jef. Aflai că avea mania colecţiilor, iar ceea ce denumea el „antichităţi“ erau nişte indescriptibile resturi pe care le îngrămădea în pivniţă şi în pod, lucruri ruginite sau erodate, găsite printre dărîmături, pe terasamente sau în cursul dragajelor. Mă onoră cu colecţia lui de epave, unde puteai totuşi să remarci unele obiecte ce meritau o privire sau o mîngîiere, cocoşi-roza vînturilor de pe turle de biserici, ghiulele de fontă, jgheaburi de piatră, chei bizare şi feronerii, îngeri de lemn sau diavoli de piatră. Nu, cîrciumarul nu era o fiinţă lipsită de valoare, îmi inspira o simpatie instinctivă şi spontană. Beţia îl făcea vaporos şi ireal şi îl antrena într-un fel de vis prelungit artificial. Ghiceam că, plin de viziuni neexprimate, acest om era, ca şi mine, un inadaptat pe care existenţa obişnuită îl dezamăgise şi care se mişca într-o lume imaginară. Venea uneori să mi se aşeze la masă şi-mi povestea capitole din istoria oraşului, ale cărei mii de episoade ar fi putut, dacă l-ai fi crezut, să alcătuiască o epopee fantastică şi burlescă. Şi dacă, într-o doară, îi ceream povestitorului să-mi spună de unde ştia că în timpul unui asediu soldaţii nu găsiseră să violeze decît treisprezece fecioare, Jef, cronicarul, îmi răspundea, imperturbabil :

— Am văzut eu.

În prezenţa şi în casa lui uitam Timpul, timpul pe care el îl dispreţuia şi îl ignora, căci orologiile arătau nişte ore fără noimă sau se opreau fără motiv. Mai putea fi văzută acolo la el o pasăre extraordinară şi care îmi dădea o stare de nelinişte. Era o

coţofană măiastră, de o vîrstă frumuşică, şi care se cuibărea printre vasele de cositor ale tejghelei. Se întîmpla ca pasărea să prindă a vorbi în tăcerea vesperală, şi întotdeauna cînd nu o ascultai ; dar, cum îi pîndeai flecăreala îşi închidea cu încăpăţînare pliscul. Desigur, coţofana asta spunea mii de cuvinte pentru unul singur, în mod confuz, ca şi stăpînul ei. Dar de obicei, se mulţumea să scîrţîie formule banale : „Bună seara...“ „E cineva...“ Numai că, privirea ei pătrunzătoare mă urmărea. Mă simţeam spionat, şi încă de un ochi atent, doldora de amintiri. Această coţofană se pricepea şi ea, ca şi stăpînul ei, la jocul de umbre şi lumini din afara rezonabilului.

Astfel devenii un familiar al *Micii Spînzurători,* care constituia, pentru acel gură-cască ce eram eu, absolut contrariul unui loc de supliciu. Printr-un tact deosebit, patronul îmi ghicea dispoziţia şi, în funcţie de moment, venea să-mi ţină companie sau mă părăsea în penumbra mea. Mi se arăta plin de atenţie şi, cum îi admiram fără reţineri antichităţile, îmi dădea de înţeles că mă considera ca pe un egal. Foarte dezinteresat, îmi încredinţa pompa de bere şi cheile pivniţei, dispărînd ca un spiriduş. Unde se ducea ? Să sape sub temeliile clădirii, scormonitul fiind marea lui pasiune ! Căuta o comoară gîndindu-se la subteranele de care se ştia că oraşul e străbătut, dintr-o hartă străveche ? Uneori, bătea cu călcîiul în dalele cîrciumii :

— Sună a gol, iar dedesubt, iarăşi gol : schelete, arme, morminte, butoiaşe cu monezi de aur !

Numai misterul valora ; în ochii lui Jef — şi mărturisesc că şi în ai mei — nimic altceva nu făcea cît misterul, nici chiar tot aurul din ipoteticele subterane ! Într-o seară, patronul mă lăsă atît de multă

vreme singur, în încăpere, încît mi-l închipuii prins sub vreo surpare de pămînt. Întunericul era complet şi nu găsisem lampa. Cîteva biete felinare clipeau pe întinderea pieţii Sfîntul Iacob, pe unde nu mai trecea nimeni. Avui clar impresia că mă aflam în acel loc dintotdeauna şi că existenţa mea nu trecuse niciodată dincolo de această piaţă dreptunghiulară. „Dar cine sînt eu şi ce fac aici ?"... murmurai în mine, atît de încet încît nu făcusem probabil decît să gîndesc această frază. Dar trebuie să-mi fi exprimat totuşi prea tare preocuparea, căci un rîs batjocoritor se porni treptat din străfundul sălii : coţofana se distra senil de nedumerirea mea !...

— Bună seara, pelerin al Sfîntului Iacob !... îmi aruncă Jef, care folosea cu plăcere un limbaj hiperbolic.

Cum nu rămîneam niciodată dator cu un răspuns, i-o întorsei şi eu :

— Bună seara, Domnule de Sub-Spînzurătoare. Ce idee năzdrăvană să alegi tocmai această firmă macabră, cînd localurile vecine se numesc mai graţios : *La cei trei regi, La Maurul, La Boul Tărcat !* Crîşma dumitale o fi fost construită pe un loc de execuţie, sau păstrezi cumva în colecţiile dumitale adevărata spînzurătoare a strămoşilor noştri ? Te cred capabil de aşa ceva...

Patronul mă împinse spre fereastră şi îmi desemnă cu arătătorul, prin sticlă, un punct nedeterminat. Puteam să-mi tot frec ochii, că nu vedeam decît lungul zid care, străpuns de ogive şi flancat de contraforţi, cobora de-a lungul pieţei, acel venerabil perete, lăcuit parcă de soarele sfîrşitului după-amiezii. Dar Jef triumfa, îngînînd :

— Ai văzut ? Ai înţeles ?

— Da, da... răspunsei eu... Asta-i tot ce-a mai rămas din hale. Dar spînzurătoarea, parcă spuneai ?

Cîrciumarul nu-mi auzi întrebarea şi se porni să conferenţieze, cu o mulţime de gesturi şi stropi de salivă, şi cu o asemenea abundenţă de amănunte, că auditoriul benevol ce eram se simţi cuprins de ameţeală şi se duse prudent să se aşeze. Asta era felul lui, al acestui om cumsecade, şi ştiam că pînă la urmă tot aflai ce voia el să-ţi explice, cu condiţia să-i asculţi pînă la capăt isprava de vitejie. Era deci vorba de spînzurătoare. Iar tovarăşul meu, foarte în vervă, se lansa nebuneşte între cer şi pămînt. Mă resemnai să suport solilocviul, sigur că, înaintea căderii nopţii, curiozitatea îmi va fi satisfăcută. Din cînd în cînd, doar, îl întrerupeam, punînd perfid întrebarea încuietoare :

— Şi spînzurătoarea, Jef ?

Tot aşteptînd, mai aflai de la patron că era un înverşunat partizan al pedepsei cu moartea şi că regreta vremurile mai puţin sensibile, dar şi mai puţin ipocrit umanitare, cînd erau omorîţi în public oameni de nimic şi uneori oameni de viţă nobilă. Declamaţia lui continuă printr-un atac împotriva democraţiei care depersonaliza individul, şi împotriva învăţămîntului obligatoriu, care-l îndobitocea şi-l făcea vanitos şi dispreţuitor faţă de meseriile manuale. După aceea se luă de utopicul Progres şi, începînd din acel moment, putui prevedea că discursul său se-ndrepta spre o apocaliptică descriere a sfîrşitului lumii, după prezicerea unui călugăr minorit pe care numai el îl ştia. Riscai, o dată în plus :

— Evident... Dar, spînzurătoarea ?

Jef strigă, cu o nuanţă de iritare :

— V-am arătat-o !... Vă bateţi joc de mine ?...
— Nu ! făcui eu... Numai că nu văd deloc această spînzurătoare pe care dumneata o vezi. Să mă bată Dumnezeu !...
Patronul nu-mi mai puse la îndoială sinceritatea şi se îmblînzi :
— Aţi crezut că firma mea o evocă doar ? Spînzurătoarea e dintotdeauna aici. Şi dacă mă luaţi drept vizionar, haideţi afară... Puteţi s-o pipăiţi, ucenic al apostolului Toma !...
Nu-şi mai continuă discursul, poate puţin jignit. Iar eu, eu mă simţeam mai mult sau mai puţin tras pe sfoară. Dînd curs invitaţiei patronului, părăsii cîrciuma distrat, dar fără a consimţi să mă duc chiar lîngă zid, în locul unde s-ar fi aflat aşa-zisa spînzurătoare. Văzui că Jef mă supraveghea din spatele ferestrei. O neînţelegere plana între noi, şi regretam că umbra acelei spînzurători ne separase, oricît de puţin ne-ar fi separat ; blestemam afurisitul ăla de ştreang care ameninţa să poarte nenoroc celor doi liniştiţi băutori de bere ce eram, în cel mai primitor birt din lume...
A doua zi revenii în piaţa Sfîntul Iacob, unde evident nu puteam să nu vin, şi o luai de-a lungul zidului Halelor pînă la locul indicat de Jef, dar în loc de spînzurătoare descoperii doar un simplu braţ de bronz, zidit la o înălţime de trei metri şi a cărui mînă patinată ţinea un cîrlig. Vreun suport de lanternă, gîndii eu. Blestemîndu-i excesiva imaginaţie, intrai în crîşma amicului meu hotărît să-i mai răcoresc puţin creierul. Între timp, Jef îmi observase mişcările şi mă aştepta cu ochii aprinşi :
— De data asta aţi văzut-o, nu-i aşa ?... Cine a avut gură de aur ?...

— Dumneata ! dar dumneata vorbeai de bronz, nu de aur ! O spînzurătoare, piesa aia forjată, căpeţelul ăla de metal ? Vrei să rîzi ? O simplă stinghie pentru vrăbii !...
Patronul nu era dispus să fie contrazis. Aşa că încercă din nou să mă lămurească în legătură cu spînzurătoarea care-i stătea la inimă. Aflai din gura lui că zisa stinghie pentru vrăbii nu era nici mai mult nici mai puţin decît un aparat pentru făcut dreptate, de prestigiul căruia nu s-ar cuveni să te îndoieşti sau să-ţi baţi joc ! În realitate, era vorba de o spînzurătoare ajutătoare sau de trecere, de unde şi numele ei de „mică" ; cele mari, cu roată şi cu alte lemnării sinistre, se înălţau, la vremea lor, într-un cîmp, în afara zidurilor, cunoscut sub numele de Galgenveld. Execuţiile capitale se făceau prin tradiţie în Piaţa Primăriei, în zi de tîrg şi la ceas de prînz, toate bisericile bătînd clopotele a moarte. Dar se întîmpla ca spînzurătoarea cea mică să servească la sugrumări grăbite şi lipsite de publicitate — expeditiva justiţie îndeplinindu-se la răsăritul sau la apusul soarelui, fără zgomot, fără martori ; nu era agăţat de ea decît vînatul de rînd, mărunte slugi hoaţe, ţigani tîlhari sau vagabonzi înarmaţi, şi numai atît cît era nevoie pentru ca păcătoasele suflete să-şi ia zborul. Scheletul nu rămînea acolo să se fezandeze, căci căruţa care îi aducea pe condamnaţi îi şi ducea înapoi, după „rapida formalitate", pînă la mormanul de cadavre din Galgenveld. Astfel, era satisfăcută doamna Jurisprudenţă, care înţelegea ca nici o execuţie să nu aibă loc noaptea şi cu uşile închise, şi astfel erau reduse chiar

cheltuielile judiciare. După ce mi-a explicat complezent toate astea, Jef îmi mai spuse, în chip de încheiere :

— Iată de ce firma mea vorbeşte de la sine !

Aceste revelaţii mă lăsară visător. Nu mă mai puteam împiedica să contemplu acel braţ de bronz pe care nimeni nu-l mai observa demult, dar pe care, — aveam presimţirea — de aici înainte îmi va fi imposibil să nu-l remarc. Să fi fost înscris secretul atracţiei pieţei tocmai în semnul acestui braţ, în gestul acesta aducător de moarte ? Şi oare, nu acestui instrument de tortură veneam, pînă acum inconştient, să-i aduc prinosul cucernic ? Rămăsei tulburat, întorcîndu-mi nervos capul în toate părţile, pentru a mă smulge viziunii spînzurătorii, cîrligului ei mai ales, de capătul căruia se vor balansa de aici înainte gîndurile mele morbide. Patronul îmi ghici starea şi-mi veni în ajutor :

— Fiţi liniştiţi !... urmă el... E mult de-atunci... Ultimile execuţii prin ştreang au avut loc spre sfîrşitul vechiului regim, în timpul austriecilor. Alde Coate-goale ne-au venit cu maşina lui Guillotin. O nouă civilizaţie aduce noutăţi şi, înainte de toate, un nou fel de a ucide. În ce mă priveşte, eu prefer, *încă şi acum*...

Îl întrerupsei pe detractorul democraticei ghilotine :

— Ia taci... Jef !... Nu-i chiar aşa de mult cum pretinzi dumneata... Ce înseamnă un secol mare şi lat ?... Poate că strănepoţii unor nenorociţi care au fost spînzuraţi aici, pe înserat, se plimbă prin cartier...

— Tot ce se poate, încuviinţă patronul, dar, în tot cazul, aş putea să vă arăt călăul, ce spun eu ?, descendentul întregii spiţe de călăi ai oraşului, astăzi încă în continuare „dulgher" declarat şi strănepotul practicianului, artistului dacă vreţi, care proceda la ultimele execuţii ale micii *noastre* spînzurători... El n-a renunţat niciodată de a locui în faimoasa căsuţă cu faţadă roşie de la capătul Pieţei, lipită de cimitirul Minoriţilor, casa strămoşilor lui. Îl veţi vedea. Este unul din rarii mei clienţi de seara. Vi se va părea un om închis, taciturn chiar. Acest om simplu şi cinstit suferă, fără nici o îndoială, atavic, de a nu avea nimic „mai bun" de făcut decît estrade pentru ceremonii sau chioşcuri pentru muzică. Ce nostalgie ! Vocaţia unei asemenea meserii trebuie să se transmită, garantez, ca şi obsesia oceanului la marinari !...

Această nouă revelaţie nu avu darul de a-mi diminua tulburarea, cu toate că admiram înlănţuirea imaginilor : porniţi de la o spînzurătoare, ajunseserăm la călău. Ce mai urma ? Patronul îşi luă un ton confidenţial :

— Se numeşte Blondell, şi faptul că mi-e client mă onorează ! Păi nu mi-a promis el, pentru colecţia mea, acea minune pe care o deţine ca moştenire, nodul ! da, juvăţul fatal, ştreangul !...

Ochii brusc dilataţi ai hangiului se pierdură în gol. Ce putea vedea el, în hipnoza lui, dacă nu spînzurătoarea împodobită cu ştreangul ? Aveam de-a face oare cu un nebun, paşnic la fire, dar al cărui creier era subjugat de acest teribil obiect, de această spînzurătoare zilnică, eternă ? Mă trecură fiorii şi strigai, pentru a risipi echivocul tăcerii :

— Ei ? Jef ?... Funia asta te face să visezi urît ! Asişti oare, din întîmplare, la cîte o spînzurare ?

Patronul nu păru să înţeleagă imediat, dar îmi auzise vocea. Ochii lui pali se lăsară liniştiţi asupra mea, cu fixitate, şi nu mă mai părăsiră. Privindu-mă astfel, el îşi continua visul. Eram, oare, eu cel pe care-l vedea împodobit cu scumpa lui funie, cel decorat, pentru înalte fărădelegi, cu colierul de cînepă ? La această idee, nu mă mai putui stăpîni şi începui să merg prin sală, pentru a simţi sub picioare realitatea sănătoasă a dalelor reci. Jef ieşi din visare foarte firesc. Se duse la tejghea şi trase bere. Părea fericit. Un surîs îi ilumina buzele subţiri. Privirea lui, de obicei incoloră, conţinea acum o flăcăruie veselă. Fără nici o îndoială, se bucura că avusese dreptate. Şi observai pentru prima oară că privirea lui era identică cu cea a coţofenei ; da, pupilele sale, în acel moment, erau chiar pupilele sarcasticei păsări negre !

În zilele următoare nu mai fu vorba de spînzurătoare sau de funie, deşi sufletul mi-era plin de ele. Fatalitatea mă readucea nemilos în acest colţ de han, lîngă fereastra de unde vedeam zidul vetust şi sinistrul lui braţ de bronz. Nu mai priveam spînzurătoarea, sau cel puţin mă străduiam să n-o privesc, şi evitam să fac vreo aluzie la ea. Dar simţeam, oricum, că patronul ştia la ce mă gîndeam, iar coţofana, ascunsă undeva în adîncurile sălii, ştia şi ea. Venea seara, şi, odată cu umbra, vedeam lucruri neliniştitoare. Să fi fost ele produse de oboseala sfîrşitului de zi sau de berea greoaie pe care o sorbisem metodic ? Fantasme, cu siguranţă, sau capricii ale vîntului ce agita arborii pieţei, cutremurînd luminile abia ivite. Umbra crepusculară genera umbre, şi nu de puţine ori văzui aceste umbre adunîndu-se sub spînzurătoare. Văzui chiar

o umbră ce dansa agăţată de invizibilul pumn de bronz ! Mă temeam de aceste viziuni funebre, şi totuşi mă complăceam în ele, convins că aerul nocturn al străzii le va risipi în curînd.

Odată, ajunsei la han atunci cînd lampa se şi aprinsese. Un om se sprijinea în coate de tejghea, cu spatele la intrare. Era aparent un bărbat robust, îmbrăcat de sus pînă jos în catifea închisă. Nu se întoarse cînd dădui bună seara, dar eu îl recunoscusem. Sîngele îmi îngheţase. Şi cum patronul venea spre mine să mă salute, nu găsii altceva decît să îngîn :

— Călăul, nu-i aşa ?

Jef păru zăpăcit :

— Adevărat ! E Blondell al nostru. Cum de aţi ghicit, că doar nu l-aţi văzut niciodată ?...

Nu răspunsei nimic şi ieşii pripit, simţindu-mă parcă în pericol. Şi mă grăbeam pe străduţele care mă întemniţau şi voiau să mă reţină în reţeaua lor, jurîndu-mi să evit cu orice preţ această piaţă a Sfîntului Iacob şi cîrciuma ei, aşa cum se evită un loc peste care apasă un imemorial blestem...

Un întreg anotimp se scurse, o frumoasă vară în timpul căreia străbătui cîmpiile înconjurătoare. Mi se întîmpla, uneori, să-mi mai amintesc de piaţa Sfîntului Iacob, dar eram acum eliberat de obsesia ei şi puteam să-mi întreprind rătăcirile fără teama de a mai fi atras în cîmpul ei magnetic. Mă miram cum de-am putut fi victima unei atît de meschine înrobiri. Şi mă simţeam atît de stăpîn pe mine şi atît de liber în mişcări, încît îmi propusei să fac o vizită, într-una din zilele următoare, aces-

tui loc funest, cu intima satisfacţie pe care o încerci la revederea unui duşman înfrînt. Între timp se anunţă toamna. Zilele scurtîndu-se, fui obligat să mă întorc din nou în oraşul vechi.

Odată, pe înserat, fără să fi premeditat, intrai în piaţa Sfîntul Iacob, acoperită de o pîclă albăstruie şi parcă spectrală. Ferestrele cîrciumilor începuseră să se aprindă şi primele felinare clipeau umil, desprinzîndu-se din ceaţă treptat. Un mic clopot ascuţit suna încăpăţînat în clopotniţa Minoriţilor. Niciodată colţul acesta de oraş mort nu avusese un aspect atît de lugubru. Înfiorat, mă grăbii spre hanul care mă primise de atîtea ori cu prietenie. Un rîs de femeie bătrînă mă salută la intrare : coţofana rîdea în hohote la vederea mea iar bătaia seacă a aripilor ei semăna cu nişte ironice aplauze. Cum putuse oare excentrica pasăre să mă recunoască, după mai multe luni de absenţă, din fundul acelei săli întunecate în care nu domnea decît difuza lumină a unui felinar vecin ? Îl descoperii în penumbră pe patron, dormind pe un scaun, în apropierea tejghelei, semănînd întru totul cu un mort. Începui să regret că am revenit la han, dar, decît să mă aflu din nou pe străzile umede şi dezolate, preferai să mă duc şi să mă aşez la locul meu obişnuit, lîngă fereastră. Mă atrăgea căldura plăcută răspîndită în cîrciumă, iar tăcerea, plină de respiraţia orologiilor, mă incita la o odihnă fericită, la acea suspendare a spiritului de care am atîta nevoie. Coţofana tăcea chitic, nici dracul n-ar fi putut spune unde se cuibărise. Nemişcat, ca tot ce mă înconjura, ascultam somnul lui Jef, respiraţia lui regulată şi cuvintele incoerente pe care le mesteca din cînd în cînd. O toropeală mă cîştiga

pe nesimţite. Pîcla părea să fi lunecat în han, al cărui interior devenea ireal pînă la dispariţie, topit în aburul lunar ce învăluia oraşul. Dar adormitul de lîngă tejghea ? exista, oare, sau nu era decît o siluetă creionată ? Şi chiar propria mea persoană, în această ambianţă soporifică, fără oase şi fără nervi, era oare reală ? Nu luptai împotriva universalei somnolenţe care cuprindea toate lucrurile şi mintea îmi pluti în acest Lethe nocturn, în acest neant în sînul căruia era cît se poate de înţelept să te laşi dizolvat.

De cîte ore savuram această nefiinţă, conştiinţa mea veghind slab sub pleoapele coborîte, infimă lumină în vasta noapte ? Simţurile însă, nu-mi erau doborîte cu totul, pentru că auzeam ca din fundul vremilor vibrarea clopotelor Minoriţilor, acea vibrare încăpăţînată ce-mi părea destinată numai mie, fără îndoială spre a mă împiedica să mă scufund în somnul total. Percepeam, de asemenea, uruitul roţilor unui car ce se apropia, destul de departe, încă, dar liniştea era atît de absolută încît această rostogolire lină răsună în curînd ca bubuitul unei furtuni, în apropiere. Piaţa trebuie să fi conţinut ecouri de o extremă sensibilitate pentru ca un zgomot simplu şi atît de depărtat să nască un asemenea vacarm ! Dar în curînd mi se păru că tărăboanţa trebuia să fi ajuns foarte aproape şi să fi intrat în Piaţă. Dormisem, deci, atîta încît primii căruţaşi ai dimineţii or fi şi sosit ? Bubuitul încetă. Şi tăcerea agravată mă nelinişti, pînă la a mă face să deschid ochii. Era tot noapte deplină, iar afară, o adîncime aburoasă, cu cîteva halouri gălbui şi cu gesticulaţia fantomatică a arborilor desfrunziţi. Ce oră putea să fie ? Cum numeroasele şi

maniacele orologii habar n-aveau, trebuia să merg să întreb pe afară, de exemplu pe purtătorii aceia de lanterne roşii, pe acei noctambuli care îşi făceau de lucru în jurul unui cărucior pe care *urechea mea* îl recunoscuse, chiar în faţa hanului şi de cealaltă parte a pieţii, de-a lungul zidului halelor.

Exact în acel moment îmi recăpătai pe deplin conştiinţa. Spaima, nemiloasa spaimă îmi dădu o lovitură de ciomag în piept. Şi vrui să strig, dar gîtlejul mi se strîngea, iar gura mea nu lăsa să izbucnească strigătul irezistibil : acel strigăt lamentabil, *strigătul meu, eu îl auzii răsunînd în altă parte,* în piaţă ; un strigăt atît de sfîşietor că simţii carnea zbîrcindu-se pe mine. Eram martorul unui spectacol abject şi teribil ! Căruţa se oprise exact la mica spînzurătoare, sub care se înghesuiau umbrele, într-o încrucişare de felinare pîlpîitoare. Vrui să mă ridic pentru a scăpa de chinurile acestei viziuni, dar rămăsei paralizat şi nu putui decît să-l alertez pe patron, incorigibilul adormit, aruncîndu-i sau mai curînd articulînd în muţenia mea :

— Ajutor !... Or să spînzure pe cineva !... Omul a strigat... Repede... Căruţa înaintează... Şi omul atîrnă !... Prea tîrziu...

Mă auzise oare adormitul ? Nu se mişca. Iar eu, eu priveam execuţia, ca şi cum o forţă nemiloasă mi-ar fi ţinut capul întors către acel spectacol, obligîndu-mă să-l văd. Dîrdîind de oroare, asistam la dansul macabru al chinuitului, care se bălăbănea cu furie la capătul braţului de bronz ; resimţii „fizic" agonia acelui nenorocit împins afară din viaţă : ceafa îmi luase foc, iar tîmplele mi se umflaseră ; lichide caustice îmi umpleau gura ; îmi venea să vomit, focul îmi traversa fluidic, ca un curent, corpul şi mi se precipita în viscere ; fluierăturile mă asurzeau... Ce vorbe de blestem sau de implorare am proferat : pe cine am chemat, din cer sau din infern ? Văzul mi se întuneca treptat şi mă simţii purtat de-o ameţeală asemănătoare cu mişcarea mării. Dar, înainte de a închide definitiv ochii, văzui într-o străfulgerare călăul care se avîntă din înălţimea căruţei sale şi se agăţă de umerii spînzuratului, balansîndu-se cu el în gol, enorm păianjen lichidînd o minusculă insectă agăţată de un fir ! Avui impresia că vertebrele mi se rup şi că mă disloc, căzînd, desfăcut bucăţi, într-o prăpastie. Totul se sfîrşise...

Cînd am deschis din nou ochii, căruţa se îndepărta în ceaţă, purtînd cadavrul. Piaţa redevenise un pustiu noros, în afara lumii şi a timpului ; dar un om o cutreiera, ţinîndu-şi lămpaşul de paznic la ecluză, un om îndesat care înainta fără să ezite spre hanul unde mă aflam. „Călăul ! gîndii eu cu spaimă... Călăul care vine să bea, după ce şi-a terminat treaba !" Vai ! nu mă înşelam. Uşa se deschise, dar nu văzui pe nimeni, nimic altceva decît un lămpaş care se mişca prin încăpere. Dar călăul intrase, îi auzeam paşii rari. Mirat de a găsi cîrciume fără lumină, îşi plimba felinarul pe deasupra meselor, fără să spună vreun cuvînt. Licărirea se apropia. Mă făcui mic de tot, în colţul meu, strîngîndu-mi capul între umeri, spre a scăpa examinării acestei fiinţe de temut care chiar adineauri omorîse ; dar călăul mă descoperi, iar lanterna lui îmi atinse faţa. Mă privea fix, cu o nemăsurată surprindere. Iar vocea lui îngînă surd, aproape amical :

— Ce mai vești, frățioare ?... Știi că te-am spînzurat chiar adineauri ? Sau n-o fi decît o sosie ?... Blondell se porni pe un rîs gros și îmi îndesă sub nas o funie neagră și unsuroasă, nodul care servise „celuilalt".

El rînji :

— Sau, dacă ești chiar tu cel care se întoarce atît de repede din morți, n-ar trebui să te spînzur din nou ?...

Răspunsei acestei amenințări prin sughițuri și scrîșniri din fălci. Lăsîndu-mă în voia soartei mele, călăul se și îndepărta mergînd spre tejghea. Recăzui în întuneric și, totodată, într-o subită amorțeală.

Încet încet îmi redobîndii sensibilitatea. Mă dureau mîinile și picioarele, capul mi-l simțeam ca de plumb. Hanul era acum luminat, plin de o penumbră auriu-roșcată. Jef se afla îndărătul tejghelei și servea bere. Ascultai murmurul vocii lui înăbușite, căci vorbea cu cineva care se afla în fața lui și căruia nu puteam să-i văd decît spatele. Acest om își goli halba și ieși, ducîndu-și felinarul, fără să-mi acorde altceva decît o privire indiferentă. Dar eu îl recunoscusem pe acest client : Blondell, dulgherul orașului. În acest timp, patronul se foia, bîlbîindu-se și gesticulînd, ca și cum ar fi fost stăpînit de emoție.

— Ce oră poate să fie ?... întrebai eu.

În nici un caz nu era trecut de ora nouă seara. Jef părea nespus de fericit și mă privea cu maliție. Vrui să-i surîd, dar nu-mi reveneam din spaima prin care tocmai trecusem. Patronul preveni explicațiile pe care urma să i le dau :

— Știu.... Ați dormit... V-am văzut intrînd, dar am dormit și eu, ca și dumneavoastră... Cine doarme visează, nu-i așa ? Dar dumneavoastră trebuie să fi visat lucruri puțin obișnuite, căci v-ați zbătut, ați strigat, apoi ați gemut... În sfîrșit, sînt bucuros să vă revăd aici, după această lungă absență... Știam că veți reveni într-o seară... Am o zi bună ! Vă regăsesc pe dumneavoastră și pe deasupra, vecinul meu Blondell și-a ținut promisiunea ! Tocmai mi-a adus moștenirea de la strămoșii săi, funia ultimului călău... Iat-o !

Și Jef făcu să zvîcnească lațul pe care îl ținea ascuns la spate, tragicul juvăț... Bucuria lui era cea a unui nevinovat, atît de deschisă încît mă cuprinsese și pe mine, și începui și eu să rîd. Patronul mergea prin încăpere, căutînd în grindă un cui de care să agațe neprețuita lui funie.

— Să bem ceva pe chestia asta !... exclamă el.

Și se făcu nevăzut prin trapa tejghelei. Mi se păru că într-adevăr n-ar strica un păhărel după această halucinație, și mă pregătii să mă scutur, rîzînd mereu nervos, rîzînd de mine însumi, cînd se auzi un clămpănit metalic, și o pală de vînt îmi atinse fruntea. Coțofana străbătuse dintr-o mișcare de aripi întreaga încăpere și se așeza pe masă, profitînd parcă de dispariția stăpînului ei. Această apariție mă tulbură. Și strigai, surescitat :

— Ce mai vrei de la mine, pasăre funebră, pentru ce mă privești în felul ăsta răutăcios ? Oi fi avînd să-mi faci vreo seculară confidență ?

Și în liniștea sălii, o voce sardonică, ce nu putea fi alta decît cea a coțofanei, scrîșni distinct și cu evident dispreț :

— Ai fost spînzurat !...

Mirosul de brad

PICTORULUI FLORIMOND BRUNEAU

Nu ! Nimeni n-a primit vreodată o asemenea vizită, este imposibil. Asemenea incidente nu se pot produce, de altfel, decît la mine acasă — această casă veche şi prea largă pentru cel pe care pietrele ei umede îl îmbracă — această solemnă şi mucegăită locuinţă, în întunecimea ei, în izul ei stătut, de sacristie şi de coteţ ; asemenea incidente nu pot impresiona decît un personaj de felul meu, descărnat, livid şi, prin voia lui Dumnezeu — care vrea să-l pedepsesacă pentru păcate străvechi — lamentabil, incontestabil astmatic ! Numai vorbindu-ţi, ha ! uite că iar mă apucă, ha ! Vă previn, ha ! că povestea nu este he ! tare interesantă, ha ! ci doar caraghioasă, ha ! cu „*in cauda*“, ha ! veninul ei, morala ei, ha ! vreau să spun. Îmi trece, he ! Ţi-o povestesc, nu pentru ca să te distrez sau să te înfricoşez, sau ca să te învăţ, sau pentru a-mi bate joc de dumneata, nu — căci dumneata nu-mi eşti nimic, cititorule ; o scuip afară din mine, această poveste, pentru a mă uşura, poftim ! Există scuipături extraordinare, urcate din adîncuri — marmore, metale, emailuri, uleiuri sfinte, geme ; admirabile unele, numai să vrea soarele să strălucească deasupra lor. Dar e mult timp de cînd astrul lui Iosua s-a întors de la mine, care sînt un tip de felul bătrînului Iov.

Asta a fost vinerea trecută şi încă în treisprezece, şi una din cele mai mohorîte dimineţi ale acestui decembrie pîclos. Zorii refuzau cu încăpînare să se ridice. Ce bine îi înţelegeam, pentru ceea ce găseau de luminat pe planeta noastră ruşinoasă ! Încă de pe la ora nouă îmi apostrofasem servitoarea :

— Păcat Mortal, aprinde lampa, pe cea care fumegă ! Trage odată perdelele peste grădina asta muiată, peste toate lemnele astea moarte, peste fleşcăiala asta ! În sfîrşit, opreşte pendula orologiului cel lung, ce seamănă cu un sicriu hilar ; ştii, ăla care îşi reglează bătaia după astma mea ! Răspunde amin, sau înjură-mă, numai fă ce-ţi spun, că astăzi viaţa mea atîrnă de un fir de pai...

Oribila roşcovană care purta această poreclă magnifică, se supusese, fără de voie, e drept, aşa cum făcea toate lucrurile, cum trăia, mormăind :

— Încă o zi frumoasă în perspectivă...

Această reflecţie scoţîndu-mă din sărite (nu poţi să-ţi imaginezi insolenţa fiinţelor cărora, dacă nu le acorzi consideraţie, cel puţin le dai din milă un culcuş şi un blid de mîncare, în schimbul proastelor şi neloialelor lor servicii), începui să mă sufoc, ha ! şi să tuşesc, hă ! în registrul mijlociu, hă, hă, grav şi, hă, cel ascuţit, hi ! — nu o frumoasă tuse romantică, hî, nici acele ecouri de cavernă, acele orchestraţii care izbucnesc în sălile de spital în clipa cînd doctorul trece prin saloane, hi !, ci un lătrat discordant şi înfundat, ca un spînzurat care bolboroseşte, hă ! — ci ceva ca un discurs al unui senator vlăguit, hă ! sau ca predica repercutată a unui canonic octogenar, hă , hă, hă !... Colţurile camerei mele începură să latre cu mine, iar superba mea lustră

cu cristale şi pînze de păianjen vibra celest sub această mizerie de la nivelul pămîntului. Şi, culmea, în încăperea de alături, Păcat Mortal, molipsită de infirmitatea mea începu să latre, la rîndul ei, într-un registru foarte acut, în felul unui clarinet cu emfizem, ca şi cum ar fi înghiţit, ticăloasa, un cocoloş de fire din părul ei roşcovan. O făcea anume, dintr-un spirit de parodiere. Să nu-mi vorbiţi niciodată de mila femeilor ! Sînt nişte maimuţe care se răzbună, de cum ai încetat să le cauţi de păduchi în părţile lor păroase. O făcea anume, şi prost, pentru că eu ghiceam parodia. Acum înţelegeţi numele cu care am împopoţonat-o ? Păcat Mortal — urîţenia ei, expresia ei, felul ei de a se purta, impuneau imperios ideea păcatului de moarte. Această creatură, după propria ei mărturisire, nu se aflase niciodată în altă stare ; ea era aici prin predestinare, aşa cum anumite suflete (unul la o sută de mii) se află în mod firesc în stare de graţie. Mai întîi, urîtă ca păcatul. Apoi, fusese fără îndoială rău botezată, fiindcă păcătuia aşa cum respira : cel mai mic gest, cel mai mic cuvînt al ei devenea păcat. Urîţenia ei, prezenţa ei, erau un păcat : ea era însuşi păcatul ! Îşi sufla nasul cu degetele, păcătuia ; de mînca, păcătuia ; dormea, de-a-npicioarelea sau culcată, păcătuia ; fără a mai socoti păcatele la pătrat, voluntare, de a căror mărturisire nu mă cruţa, în hidoase monologuri ; acţiuni, gînduri şi omisiuni de un rafinament în stare să lase cu gura căscată pe cel mai imaginativ şi neastîmpărat demon ! De ce păstram minunea asta în serviciul meu ? Pe dracu ! pentru raritatea cazului ; pentru masca ei albă, purtînd ca o cască uimitoarea-i coamă de cîlţi. Nu punea ea oare pe

fugă, fără să scoată măcar un cuvinţel, vizitatorii eventuali, acei nechemaţi care-şi zic prieteni şi cunoştinţe şi care încearcă să vină şi să asiste la agonia-mi lentă ? O întreţineam cu salar ca pe un spectru, ca pe o sperietoare, chiar dacă mi se făcea şi mie frică de ea. De altfel, ei îi era indiferent dacă o strigai Păcat Mortal sau Curvă a Apocalipsului, şi răspundea la numele ei ca şi cum aş fi chemat-o duios Rază de stea sau Albiniţă de Primăvară. În cele din urmă, hoitul încetă să mai tuşească, sufocîndu-se în fine de-adevăratelea, fapt pentru care îi mulţumii Cerului. Tusea mea obosise şi ea. Dar mă năpădi un gînd negru ; cînd te gîndeşti că va trebui să mor sub privirea pală a acestei femei, şi că eu n-o să am norocul cîinelui bătrîn pe care îl laşi să moară pe sacul lui, în colţul de pivniţă pe care şi l-a ales ! Ea se gîndea la asta şi pregătea o întreagă conjuraţie, o ştiam ; se va duce să alarmeze necunoscuţi, vecini, toate lepădăturile purtînd măşti de circumstanţă, adunaţi de pe stradă ca să privească superfinul şi gratuitul spectacol al apropiatei mele morţi ! Nu, nu, prefer să mor blestemat, aşa cum am trăit ca un nenorocit — singur ! Acest gînd mi-a invadat toată camera. Horcăiam, tot gîndindu-mă. O frumoasă vineri, într-adevăr ! Chiar atunci, ca o alarmă, clopoţelul urlă în vestibul, frenetic, ca dintr-o gură anchilozată. Zgomotul asurzitor mă îngheaţă. Presimţii un eveniment dramatic.

— Nu te duce ! strigai. Păcat Mortal, sînt bolnav, aproape mort. Nu deschide !...

Dar o tîrşîială de papuci vechi îmi răspunse, şi vocea roşcovană :

— Am înţeles, mă duc !...

Clopoţelul se înecă, vînăt şi cu limba umflată. Era prea tîrziu...

Se scursese un timp incomensurabil, într-o tăcere înfiorătoare. Nici o discuţie. În cele din urmă, uşa dublă se deschise, ca pentru un vizitator de seamă. Păcat Mortal apăru, cu o faţă de nedescris, verde, albastră, albă, roşie, grimată de surprindere şi spaimă. Cu o voce de copil, ea anunţă :

— Excelenţă, este cineva care... (Ca să se ştie, — dispoziţia era să fiu numit „Excelenţă" cînd se anunţa un necunoscut prin definiţie uşor de păcălit.)

Dar nu mă simţeam dispus pentru mistificare, deşi aceasta constituia mijlocul meu obişnuit de apărare ; eram prea furios.

— Tîrîtură !... îi aruncai eu.

Femeia se repezi spre bucătărie şi se închise acolo, lăsîndu-mă singur, hipnotizat de această uşă deschisă spre neantul din vestibul. Ce-aţi fi dorit dumneavoastră să vedeţi ieşind din neant ? Ei bine ! aceasta fu, destul de logic, o apariţie adecvată locului şi momentului, nimic normal, sau mai bine zis nimic altceva decît normal în acest loc şi în acest moment. Unde îl mai văzusem ? Stătea în cadrul uşii, ca un portret ţeapăn, mai mare decît mărimea naturală, întunecat cu totul. Îmi recăpătai sîngele rece. Ce nu întîlnisem eu în existenţa mea aventuroasă ? Regi, prinţi, cardinali, bandiţi, dementi, sfinţi ; şi ce n-am fost eu însumi, demn de a fi cercetat cu atenţie ? Cu sînge rece deci, il apostrofai pe vizitator :

— Intraţi, domnule...

Bărbatul reînchise uşa şi, hotărît, degajat, înaintă spre lampă. Sa vi-l descriu, ha ! Nici să nu vă gîndiţi, he ! puneţi-vă în situaţia mea, hă ! Un costeliv, cu mîinile în buzunare, cu braţele lipite de corp, nu, de fîlfîitorul costum albastru care îi acoperea scheletul. Pe capul rotund, o caschetă de ofiţer de marină, sau cam aşa ceva. La gît, un fular murdar, peste un tricou în dungi. Dar ceea ce mă impresiona era faţa lui turtită, cu nasul aproape neobservabil, cu orbitele scobite ; o figură de sacîz, fără buze şi cu dinţii falşi la vedere, sau ca şi cum partea de jos i-ar fi fost roasă de vreo boală de piele. Da, o faţă răvăşită de vreo lepră şi savant machiată, alcătuită dintr-un rocfort imitînd carnea. Asta dădea impresia unui rîs perpetuu, întins pe puternici dinţi înnegriţi. Căci individul mesteca tutun, falca îi rumega fără oprire. Adaug mirosul, ho ! de acid fenic amestecat cu usturoi ! Era „cineva" cum spunea servitoarea. Acest individ nu putea avea alt nume ; el se numea „Cineva", ceea ce era de-ajuns stuporii mele. Desigur, adeseori am dorit să termin cu această mediocră viaţă, dar după voia mea, la alegerea mea, fără martor, fără privirea nimănui. Iar privirea acestui cineva nu mai contenea să mă examineze şi încă de la înălţime ! Ce privire ! Mort, ochiul unui peşte mort, fără o licărire în gelatina lui cenuşie. De fapt, omul mirosea a nămol, a peşte. Trebuia neapărat să-mi păstrez cumpătul în această primejdie. Or, eu nu găseam nimic de zis, devenisem afon. Iar omul se legăna pe loc, ca şi cum podeaua mea ar fi fost puntea unei nave. Aştepta. Şi eu. Luă un scaun şi se instală în faţa mea, continuînd să se legene, chiar aşezat. Cuprins parcă de ameţeală, mă le-

găneam ca şi el, dar în sens invers. Ce penibilă, ce ridicolă situaţie ! Cît timp dură această mişcare ? Destul pentru a-mi permite să identific o amintire îndepărtată. Printr-o asociaţie de idei, mă revedeam, în toamnă, aplecat peste un zid prăbuşit de pe chei, aproape de sinistrul castel des Comtes. Era călduţ şi umed, într-un asfinţit încărcat de ţînţari. Apa grasă, bogată în ţipari, sclipea ca mătasea sub proiectoarele soarelui muribund, cu toate fecalele lichefiate ale oraşului. Dar ce parfum ! Ce aşteptam oare ? Bîrfitoarele clopoţele ale serii, care de fiecare dată îmi făceau sufletul să plesnească ? Vesela plutire la suprafaţă a vreunui înecat umflat — da, chiar aşa — de cînd, odată, la deschiderea ecluzei vecine, fusesem primul care văzuse urcînd la suprafaţă o femeie goală, cu burta enormă, şi totuşi excitantă, numai bună să arunci harponul în pîntecul revărsat, plin de gaze ? Aşteptam ceea ce nu ştiam, iată adevărul. Atunci sosi, lunecînd pe apa densă, în tăcere, un şlep dreptunghiular şi fără etravă, mai îngust la provă decît la pupă, fără cîrmă, fără catarg şi vopsit în negru : ca un gigantic sicriu. Iar deasupra, mînuind, cu încetineală, şi ca pe un gigantic sceptru, cangea sa interminabilă, un marinar în întregime de lemn, cu gesturi de automat. Ce este de mirare, pe această apă milenară, în această cetate flecară, şi vetustă, şi caducă, unde abundau bătrînii — atît de mulţi bătrîni şi atît de puţini copii ! Am nutrit atunci nebuneasca închipuire că lada aceea avea să ia şi să care resturile anatomice care se aliniază în morgile anticelor ospicii, şi să se întoarcă cu ele spre cîmpie, încărcată, gata să se scufunde. Acel bizar năier stătea acum în faţa mea, umplîndu-mi de duhoare camera şi spiritul. Înţelesesem că sunase ceasul cel rău. Nicidecum aşa cum era prevăzut. Ţineam oare să mai trăiesc ? Nu. Dar intuiam cu oroare acest ultim contact, pe care îl ştiam ineluctabil. Resemnat, avui un suspin de animal, de cîine bătrîn, ce venea din adîncul fiinţei mele cavernoase. Lampa se sufoca. Camera mea, astfel luminată şi astfel locuită, devenea un cheson care se scufunda în adîncul mărilor, al secolelor. Îmi ghicea oare unchiaşul ăsta deprimarea ? Rupse tăcerea şi mestecă vorbe cleioase spre mine :

— Te plictiseşti, nu-i aşa ? E lungă viaţa...

— Lungă, făcui eu, lungă, foarte lungă ; aşa-i cum ai zis, căpitane.

Flatat parcă, necunoscutul încetă să se legene şi se apropie puţin de fotoliul meu. Continuă cu familiaritate :

— Ai s-o sfîrşeşti, fii pe pace ! Trecînd pe strada dumitale, mi-am dat seama că vizita mea o să-ţi facă plăcere...

— Într-adevăr, murmuram eu, într-adevăr, plăcere, ăsta-i cuvîntul... Ochiul de peşte mort se aprinse de o strălucire verzuie, apoi clipi :

— Cum mai miroase a brad...

Pe Dumnezeul meu, miroase a brad. Devenisem, fără îndoială, livid şi sudoarea îmi apăru pe frunte. Avui, totuşi, destulă prezenţă de spirit ca să dau răspunsul cuvenit :

— Exact, a brad... Nu v-aţi fi putut exprima mai bine...

Mi se păru că încep să-mi clănţănească dinţii. Un imens efort de voinţă avea să-mi fie necesar,

cînd interlocutorul meu îmi întinse o scîndură de salvare. O scîndură, da, o suprafaţă pătrată, şi încă de brad ; acest brad căruia el îi reperase atît de clar prezenţa. Nu el folosea un limbaj simbolic, borfaşul, ci eu eram cel care mă înşelam, întreţinînd un macabru echivoc. Şi iată cum : marinarul se aplecase şi scotea din penumbră jocul meu de şah, care se odihnea sprijinit de perete. Părea încîntat, copilăreşte — încîntarea sa cucerindu-mă, trebuie s-o mai spun ? Eram eliberat, cel puţin pentru moment, căci atîta timp cît acel cineva rămînea în cameră pericolul subzista, neformulat dar sigur. Vrui să iau parte la fericirea partenerului meu, vizibil amator al Nobilului Joc, şi începui să cotcodăcesc :

— Bradul ! exact... Ce mai nas, căpitane ! Deşi minuscul, inexistent, ce mai nas, zisei, poţi să ai ! Îl mirosişi încă din stradă ?

Şi cum îndrăzneala îmi revenea, continuai prosteşte :

— Lemn predestinat, domnule. Bradul, atît de umil, din care se fac scînduri de sicriu şi table de şah — două obiecte care te pun în contact cu infinitul...

Omul tresări şi mă privi fix. Nu-i amintisem, oare, din ghinion, tocmai „obiectul real" al vizitei sale, jocul neconstituind decît un intermediu, un răgaz ? Gheaţa căzu din nou pe creierul meu, o calotă de gheaţă. Dar amatorul de şah nu enunţă nici unul din gravele sale gînduri pe care ieşirea mea prostească i le sugerase. Puse tabla de şah pe genunchii noştri, în aşa fel că, apropiaţi unul de altul, puteam să inhalez în voie duhorile infectei sale personalităţi — usturoi şi formol, tutun vechi, scrumbie putredă — un foarte savant şi delicat amestec într-adevăr. Totuşi, deşi tragicul situaţiei mele nu mi se păru întru nimic micşorat, simţii că-mi rămîne o şansă, chiar dacă n-ar fi fost decît aceea de a cîştiga timp. Şi mîngîiai maşinal, cu dreapta mea tremurătoare, sublima suprafaţă a celor şaizeci şi patru de pătrăţele, infinitul sugerat pe dată, în negru şi alb, precis ca o capcană, categoric ca un aparat de tortură. Profitînd de morocănoasa mea delectare, omul scormonea penumbra, aplecat spre pămînt şi, călăuzit de flerul pe care tocmai i-l lăudasem, aducea la lumina îndoielnică un sac, pe care îl deschise şi-l răsturnă pe tablă. Piesele de şah scoaseră, în cădere, un zgomot sec de oscioare. Realitatea se impunea din nou, suverană. Trebuia să joc ca un adevărat jucător. Nu, niciodată nu mai întreprinsesem o atît de fatidică partidă ! Pentru o dată, împotriva regulei, exista o miză, şi ce miză ! Citeam clar pe masca partenerului meu, citeam :

— Ia seama ! sînt cel mai tare jucător din lume, cel care nu se lasă niciodată bătut. Eu nu fac niciodată remiză. În clipa cînd voi spune : *şah*, fă-ţi rugăciunea... Iar la *mat*-ul care va urma, ia-ţi adio de la lumea pe care de atîtea ori ai blestemat-o !...

Confuzia continua să domnească în creierul meu care-ar fi trebuit să rămîn lucid, extraordinar de lucid în aceste minute culminante. Crezui că trebuie să parlamentez :

— Mă vei scuza, căpitane. Dumneata eşti, cu siguranţă, Maestrul maeştrilor. Dar eu, un biet

practician, de categoria a şaptezeci şi şaptea. Un vizionar, ce mai, un empiric ! Logica n-a fost niciodată punctul meu tare. Acest şah nu era pentru mine decît un pretext ca să visez, o plajă, o trambulină. Încep o problemă şi gîndurile îmi zboară... Aşa că o să mă daţi repede gata. Procedaţi, vă rog, cu o anumită eleganţă ; nu vă grăbiţi prea tare, din respect pentru transcendentele combinaţii, pentru cifrele divine, pentru semnele superioare ce administrează Universul...

Omul dădea din cap, cu oarecare nerăbdare. Mă încăpăţînai :

— Nu vă supăraţi, ţinînd seama de slăbiciunea mea, un avans de o piesă cel puţin, o simplă tură ? Oh, vă ghicesc necruţător ! Dar dacă printr-o minune, obţin egalitate, ce ziceţi ?...

— În acest caz, voi reveni, căci eu nu joc decît o partidă.

Sorţii erau aruncaţi, sorţii care îmi dădeau piesele negre — semn rău, desigur. Totuşi, în timp ce-mi aliniam piesele, sîngele rece obişnuit îmi revenise, în ciuda pericolului iminent — sau mă şi găseam în acea stare de abstracţie care este privilegiul adepţilor Nobilului Joc. Mai mult, mă dedublam. Era oare geniul marelui Philidor care, pe furiş, sălăşluia în mine ? Dar, în faţa atacului, rapid, jocul meu se desfăşură corect, după regulile unei riguroase ortodoxii, fără nici o greşeală, fără nici o fantezie. Să fi fost eu, oare, cel care juca ? Nu, trebuie să fi fost un altul : un logician încercat, lipsit de nervi şi de sentiment, cu reflexe experimentate ; un al doilea personaj care venise să se alăture personalităţii mele fragile, dar ivit de unde ? din spaţiu sau din substanţa mea ? În ceea ce mă priveşte, eu făceam, ca să zic aşa, pe cel ce priveşte, vede şi critică, domină jocul, încît, în firava mea individualitate, mă simţeam *doi* contra unu ; eram un jucător dublat de criticul său, împotriva unui jucător uimitor şi sigur, dar susceptibil de a da greş, ca oricine.

O minunată tăcere plana — tăcerea care se cuvine lucrurilor rituale. Aspectul partidei care se schiţa, nu-l voi analiza. Ea se anunţa clasică, severă, strînsă, şi atîta tot. Momentul psihologic sosind atunci cînd adversarul, cu jocul desfăşurat, lansă o îndepărtată şi dură ameninţare asupra regelui meu, iar eu făcui rocada la momentul potrivit, arătînd prin aceasta că vedeam limpede în această crudă geometrie, că nu aveam vederea scurtă — ba chiar că mă bucuram de o dublă vedere. Omul meu avu o mişcare de ciudă şi, vrînd să tragă o gură de aer, forţă cîteva schimburi mărunte. Îşi lansă atunci caii, simulînd şi pentru a-mi atrage pionii, la care eu ripostai prin perfide diagonale efectuate de nebunii mei asupra damei sale. Dar jocul rămase de un echilibru perfect, şi părea că pînă acum sîntem de forţă egală ; sau mai curînd că fiinţa care juca pentru mine — dublul meu — era de forţă egală, de vigilenţă şi îndrăzneală egale. Pînă cînd ? La rîndul meu — scopul meu rămînînd mai curînd să cîştig timp decît partida, după cum am spus, — îmi folosii regina periculos, cu răutate, susţinînd-o bine. Atunci căpitanul se răsturnă pe spate în scaunul său şi căzu pe gînduri. Înţelesei că el juca partida mea. Eu o jucai în minte pe a lui. Tăcerea se intensifica. Prea multă tăcere, pe care nu ştiam cum s-o întrerup, ca şi cum am fi fost închişi amîndoi

într-o sferă de cristal. Îmi mai rămînea un mijloc de a nu pierde : să tulbur meditaţia amenințătoare a adversarului meu. Asta nu e reglementar, dar e omenesc, nu-i aşa, cînd nu joci decît o partidă, pe care o ştii ineluctabilă. O sclipire genială îmi veni, sau mai exact, îi veni celui ce nu juca, fiinţei mele pasive :

— Aţi bea un păhărel, căpitane ?

— Cu plăcere !

— Din cel tare, foarte tare ?

— Cel mai tare posibil !

— Păcat Mortal — azvîrlii eu — două pahare şi şnapsul !

Chiar în acea clipă, ambianţa se schimbă. Păcat Mortal se lăsă aşteptată, apoi sosi, cu două ceşti albe şi o sticlă plină cu cel mai bun rachiu de ienupăr pe care îl aveam. Nu îndrăznea să se apropie, sărăcuţa, vizibil pradă terorii. Trebui s-o iau cu binişorul.

— Hai, fato ! Scoate abajurul ! Serveşte-ne şi umple-le ochi.

Roşcovana se supuse şi, după ce abajurul fu scos, apăru în toată urîţenia ei agravată de spaimă. Nu înceta să-l măsoare cu coada ochiului, ipocrit, pe vizitator. Iar el, rotindu-şi ochiul de peşte, rotund ca un monoclu, începu s-o măsoare, cum stătea încremenită ca un manechin, la distanţă prudentă. Creatura, literalmente hipnotizată şi cu pupilele dilatate, umplu, de bine de rău, ceştile şi ieşi, ca o somnambulă, de-a-ndăratelea. Căpitanul mă privi, dar nu suflă un cuvînt. Luă o ceaşcă şi o goli dintr-o răsuflare. Apoi mormăi.

— În sănătatea dumneavoastră, Excelenţă !

— Sănătatea mea ? făcui eu... Rîdeţi de mine ?

În a dumitale, căpitane ! Pentru navigarea fericită printre mlaştinile Flandrei !

Căpitanul prinse pe tăcute să rînjească. Ochiul lui gelatinos se aprindea. Îmi spusese Excelenţă. Semn bun. Plescăi lin limbă şi făcu o strîmbătură :

— Într-adevăr tare, rumegă el, foarte bun sicativ !

Îi umplui numaidecît ceaşca, pe care el o bău, ceea ce însemna deja doi decilitri de alcool zdravăn sub cămăşoiul lui. Venise poate momentul să-l distrag. Angajai o conversaţie :

— Mai am doisprezece litri de rezervă. M-ar durea să-i las bandiţilor mei de moştenitori, înţelegeţi ? Dacă aţi veni să-i beţi, cînd mai coborîţi în oraş, ce ziceţi ?

— Îi voi bea astăzi, replică ei, turnîndu-şi, fără să-mi ceară permisiunea, o a treia ceaşcă, pe care o dădu de duşcă pe loc. Dar răgazul pe care-l speram nu-mi fu acordat. Omul îşi frecă bubele care-i alcătuiau gura şi strigă violent :

— La joc !

Şi îmi împinse un nevinovat pion, pe care dacă l-aş fi luat, m-ar fi costat tura regelui şi ar fi însemnat execuţia din cinci mişcări. După ce evitai această greşeală grosolană, căpitanul făcu la rîndul său rocadă, punîndu-şi regina pe linia reginei mele. Puteam spera schimbul şi din acel moment m-aş fi simţit în largul meu, sfîrşiturile de partidă rămînînd mica mea specialitate. Se schiţă un nou atac pe care îl parai destul de abil. Dar mi se păru că jucătorul nu mai avea aceeaşi siguranţă. Îmi dădea lovituri inutile, migălea, poate pentru a mă păcăli. Nu, jocul nu-şi mai păstra stilul, intensitatea de la început. Căpitanul era distrat, se gîndea la altceva ? Ce pregătea ? Deodată îi scăpă :

— Fi-r'ar să fie !

— Poftim, căpitane ?

Şahul se clătină pe genunchii noştri. Omul devenise nervos. Din cauza jocului ? Cu siguranţă nu, căci el se uita chiorîş înspre bucătărie ; apoi :

— Cine e aia, mîrţoaga aia de muiere ?

— Servitoarea mea.

— Fir'ar să fie ! rîgîi el din nou, apoi îşi readuse privirea pe tabla de şah, liniştindu-se. Totuşi, mîna îi ezita, sîcîind un pion :

— *J'adoube* *.

Cînd îmi veni rîndul, trecui la atac şi, prosteşte, nesperat, îi suflai un superb cal rămas descoperit. Căpitanul nici nu păru să se resimtă de această lovitură şi se aplecă spre mine :

— Ia spune, Păcat Mortal, aşa o cheamă, ai ? Superb nume ; superbă femeie !

— Într-adevăr, replicai eu, o reuşită, şi aş fi necăjit dacă aş pierde-o. Superbă ca însăşi Păcatul !

Acum, căpitanul visa. Demonul şahului îl părăsise, făcînd loc unui altfel de demon, la fel de teribil, pe care nu vreau să-l calific. Avui înţelepciunea să nu spun nimic şi să las personajul în voia halucinaţiei sale erotice. Una după alta, îşi mai turnase două ceşti. Sticla se golise pe trei sferturi. Luînd-o în mînă, omul o goli, ducînd-o la gură. Partida devenea frumoasă, cu siguranţă. Nu-mi pierdui busola :

— Păcat Mortal, o altă sticlă !

Apoi, fără tranziţie :

— Şah ! anunţai surd.

---

* Expresie şahistă, cu sensul de „aranjez piesa" (n. t.).

Mişcarea fu parată, maşinal. Absent, căpitanul juca elementar, aproape neatent, lăsîndu-se pe seama reflexelor sale. Atacul meu se preciză. Evident, interesul nu-i mai era aici. Uitase probabil şi miza. În acea clipă servitoare mea reveni, cu sticla. O rugai să aprindă lustra. Cristalele prăfuite scînteiară electric, răspîndind o lumină somptuoasă, care-l făcu pe căpitan să clipească din pleoape, ca o bufniţă. O schimbare subită se produse în el. Sîngele îi coloră ca un venin masca brînzoasă. Ochii săi de morun se injectau cu violet şi o fixau intens pe servitoare. Păcat Mortal nu se simţea în largul ei, frîngîndu-şi mîinile şi mimînd nu ştiu ce rugăciune vrăjitorească. Era stacojie. Faţa ei umflată, sub coroana înflăcărată a coamei, îmi amintea o meduză, ba chiar mai mult, un mascaron romanic desprins de pe un timpan de catedrală. În privirile ei, care nu-l părăseau pe marinar, citeam un fel de extatică oroare. Această situaţie nu putea dura. Mă temeam ca nu cumva creatura să cadă brusc în transă. La rîndul lui, căpitanul părea sub presiune, cu faţa agitată de ticuri. Genunchii i se balansau primejdios cu tabla de şah. Cîteva piese lunecară. Foarte iute, prinsei ocazia, sub imperiul unei perfide şi vivace inspiraţii :

— Adună-le, Păcat Mortal !

După o ezitare, servitoarea îndrăzni să se apropie de noi şi se aşeză în patru labe. Căutînd astfel, printre covoare, părea o căţea diabolică, un animal inventat de Jeronimus Bosch. O puternică duhoare de transpiraţie emana din ea, mirosul invincibil al roşcovanelor, ofensîndu-mi nasul — şi acest iz venerian izbi la fel şi mirosul tovarăşului meu, pe care-l văzui adulmecînd aerul. Un moment, Păcat

Mortal, vîslind cu labele pe podea, fu chiar în faţa mea, cu crupa în evidenţă. Omul făcu o mişcare bizară pe care nu putui s-o descifrez, dar cred că-şi lunecă mîna stîngă în buzunar, sub tabla de şah. Piesele găsite îşi luau locul pe tablă. Dar jocul rămînea dezechilibrat, partida naufragia.

— Unde rămăsesem ? făcui eu, cu o falsă detaşare. Căpitanul împinse tabla şi, spre marea mea mirare, declară, mestecînd tutun :

— Cedez !

Mă făcui că nu bag de seamă lovitura şi, ceremonios, după ce am pus pe masă jocul, îi oferii de băut. După ce goli alte două ceşti, adversarul meu se sculă rigid :

— O să-l jucăm din nou, într-o zi sau alta. Vaar-Wel, Excelenţă ! Bradul, îl vom mai mirosi noi, păi cum !

Îmi întinse mîna, un cleşte de oase, o gheară de pasăre de pradă, pe care o simţii jilavă şi fierbinte. Cum mimam intenţia de a-l conduce, el protestă :

— Rămîneţi, sînteţi suferind. Gentila dumneavoastră servitoare (şi insista asupra acestor cuvinte) îmi va face sigur acest serviciu...

Un gest de salut la caschetă, şi dispărea, înghiţit de uşa dublă pe care Păcat Mortal tocmai o deschisese larg. Servitoarea dispăru în urma lui, după ce mă întrebase din privire ; dar, cu arătătorul, îi ordonasem să-l conducă pe nedoritul musafir.

Eliberat ? Puteam s-o sper. Dar atîta timp cît căpitanul (fugit de pe vasul fantomă, aş fi putut să jur) nu părăsise locuinţa mea, nimic nu era cîştigat. Aşteptai, îndelung, cu inima bătîndu-mi repede. Dar dacă-şi schimba părerea şi revenea, ca beţivanii

ăia încăpăţînaţi ? Nu, l-aş fi omorît de la început ! În panica mea, căutam cu privirea o armă, una din acele săbii spaniole de epocă pe care le las să zacă pe mobile, cînd din vestibul îmi parveni un anumit zgomot : ca o încăierare, un potop de ocări. Apoi cîteva ţipete. Uşa rămînea larg deschisă, ceea ce îmi permitea să urmăresc discuţia. Păcat Mortal nu-l cruţa :

— Ţap bătrîn ! Asta-i bună ! Puţi !

Apoi riposta, chiorăieli, un rîs bestial, sughiţuri :

— Păcat Mortal ! Mîrţoagă de lemn ! Strînge pînzele, aho, strînge pînzele !

Atunci, cum ? O bătaie ? O crimă ? Femeia urla. O sugruma, bineînţeles ! O luptă corp la corp. La strigătul de ajutor nu răspunsei, rămînînd paralizat de acel ţipăt ca de un fulger — un strigăt albastru, în zigzag şi care carboniza, primit în plin de viscerele mele. Ho ! Auzeam bine, dar, ha ! ce să fac, ha ! răsuflarea mi-o lua razna, he ! şi nu era oare mai bine, ha ! ca ea să moară, ha ! Oribilă fată, ha ! care nu avea suflet, ha ! monstrul ăsta roşcat, ha ! Apoi, nimic, nimic, numai dalele zgîriate de tocuri. Iar urechile mele, ha ! deveneau nemăsurate, ca să audă, ha ! dar ce ? Neantul care sforăia, ha ! pe două voci, ha ! O jur. Mă sufocam, ha ! La început foarte departe, ha ! zgomotele astea surde se apropiară, şi atunci, ho ! un lung strigăt de junglă, ho ! o modulaţie de arhanghel rănit în zbor, ho ! cîntecul disperat şi purpuriu al unei fecioare sub cuţitul marelui preot, ho ! care plana, urcînd, coborînd ; apoi, vertiginos suitor pentru a cădea ca un meteor, într-o şuierătură de foc, ho ! şi apoi nimic, nimic altceva decît tunetul porţii grele care dădea spre lumea dinafară, şi eco-

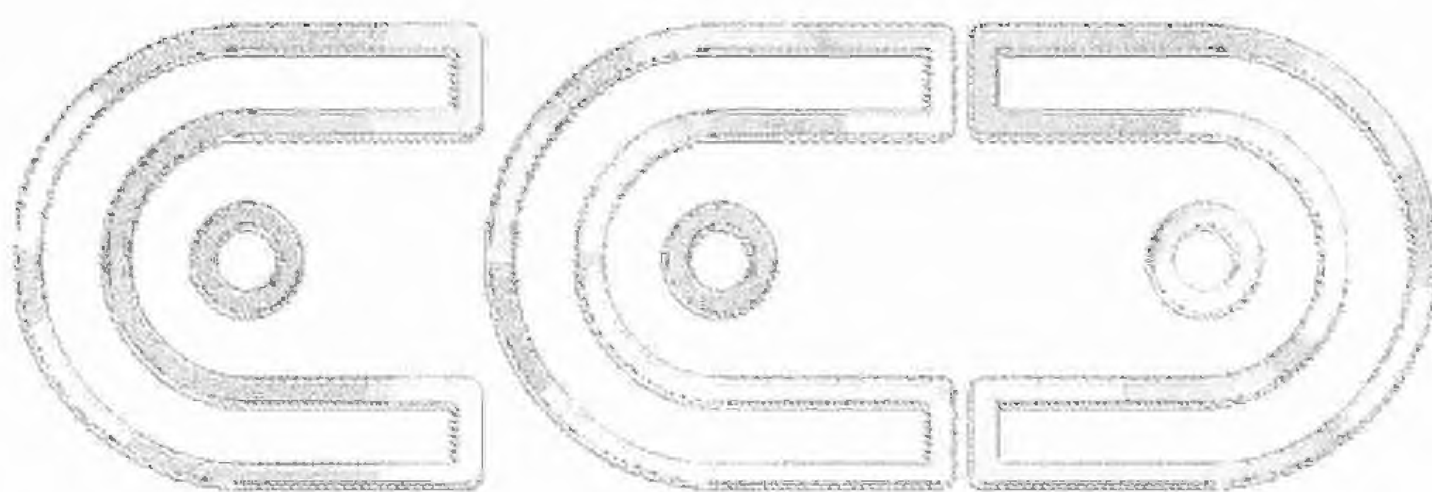
urile propagate din aproape-n aproape. Ho ! crimă se îndeplinise... Trecu mult timp înainte de a risca să mă mişc. În cele din urmă, îndrăznii să înaintez, cu lampa în mînă, sigur că voi găsi un cadavru : nouă spaimă, adăugată restului. Dar nu ! În clarobscurul vestibulului, unde domnea o pace de schit, Păcat Mortal zăcea direct pe dale, mare păpuşă strivită, dislocată. Fără băltoace roşii. Pe spate, cu braţele în cruce, făptura dormea un somn adînc. Citii vînătăile pe faţa ei, lacrimile oprite pe pleoapele ei închise, luciul de pe obraji unde o atinseseră bale văscoase. Bluza ei smulsă descoperea un umăr foarte alb (nu bănuiam că această femeie ar fi putut avea un corp omenesc, o carnaţie) şi, ţîşnind, un sîn de o strălucitoare tinereţe ; dar pe umăr rămînea pecetea unei violente muşcături, cu perle de sînge. Văzui, de asemenea, sub marginea fustelor sumese, burta cu smocul castaniu-roşcat, coapsele cretoase şi, în despărţitura lor, lubrifiată, rana — nu, singulara moluscă uşor băloasă — de unde urca acel etern parfum de iarbă de mare, atît de pătrunzător. La această viziune mă cuprinse o emoţie de nespus. Privii îndelung acest somn de copilă fericită cu buza de jos uşor bosumflată. Care putea să-i fie visul suveran ? Căci, pe măsură ce o priveam, o lumină supranaturală scăldă faţa acestei creaturi redată în mod infernal dragostei. Ce supremă aneantizare o traversa, ca un fluviu călduţ care clocoteşte voluptos către adîncuri ?

— Păcat Mortal ! murmurai, de acum înainte numele tău va fi Sacrificiu. Şi depusei un sărut fierbinte pe fruntea acestei statui căzute.

1919—1939

Tabla de materii

Scanare și prelucrare digitală

de

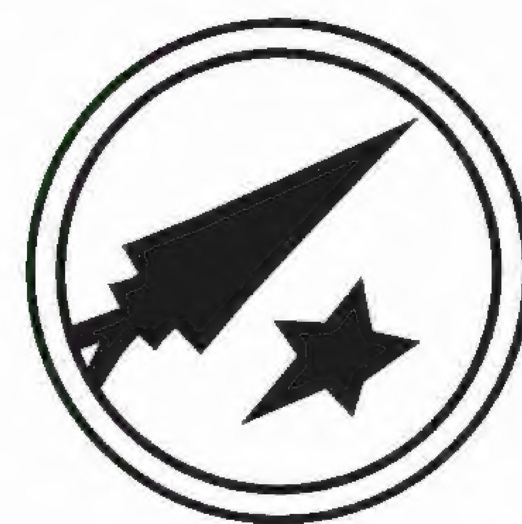

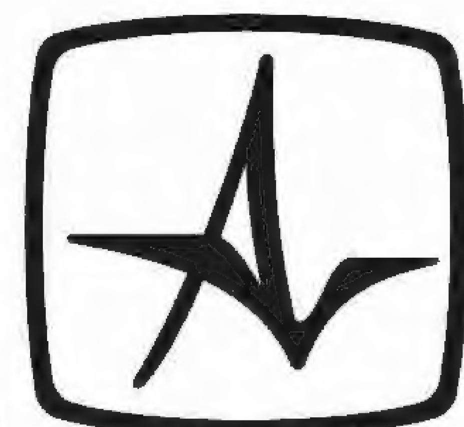
Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

